

# Slovenski Pravniki

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. DR. FRAN SKABERNE: Hišne in rodbinske zadruge v Jugoslaviji	65
2. DR. ANTON STUHEC: Uvajanje nepravdnega postopka	88
3. DR. AVGUST MUNDA: Ali veljajo določbe o kazenskem registru tudi za mlajše maloletnike?	103
4. Valentin Levičnik, Toussaint Levičnik: K osnutku jugoslovanskega zakona o proizvodnji in izkoriščanju električne energije	108
5. Dr. R. Sajovic: Božidar Bežek	119
6. Književna poročila	122
7. Razne vesti	138
PRILOGA: Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh II, št. 424—439.	



V LJUBLJANI 1935

Urednik: Dr. Rudolf Sajovic

Natisnila Narodna tiskarna — Predstavnik Franc Jezeršek

Rokopisi naj se pošiljajo: Uredništvo »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo »Pravniki« v Ljubljani).

1900

# Journal of the

Board of Directors

1900

# Slovenski Pravnik

Leto XLIX.

Ljubljana, aprila 1935.

Št. 3. — 5.

## Hišne ali rodbinske zadruge v Jugoslaviji.

Dr. Fran Skabernè.

(Konec.)

Pravice in dolžnosti kućegospodarja moremo razdeliti na tri skupine: on z a s t o p a zadrugo nasproti oblastvu in drugim osebam, on v o d i gospodarstvo in upravlja imovino zadruge ter končno v z d r ž a v a disciplino v zadrugi (kućni zapt). Kot zastopnik zadruge kućegospodar ne potrebuje pooblastila niti v primerih § 1008 o. d. z., zadostuje mu izkaznica, ki mu jo po izvolitvi izda občinsko načelstvo.

Glede rednega gospodarjenja kućegospodar odločuje sam v imenu vseh zadrugarjev. On določa, kako naj se opravijo hišna in poljska dela, in vsak zadrugar mu je dolžan pokorščino. Nadalje dovoljuje posameznim zadrugarjem, da smejo, ako izpolnjujejo vse združne dolžnosti, s svojim posebnim pridom in delom za sebe pridobivati in da se morejo za nekaj časa oddaljiti iz zadruge. Kar zadrugar tako zasluži, je njegova last ter se imenuje »osebunjak«; to more tudi svobodno uporabljati po določbah o. d. z. Kućegospodar skrbi za to, da vsi zadrugarji brez razlike spola in starosti v pravični meri uživajo koristi združnega posestva, da vsak dobi obleko in obutev, bolnik pa zdravniško pomoč in primerno nego. O tej svoji upravi je kućegospodar dolžan zadrugarje obveščati in na koncu leta, najkeseje do zadnjega januarja prihodnjega leta, podati točen račun o vsakem dohodku in strošku zadruge. Zadruga odobrava ta račun, če nastane spor, pa občinsko načelstvo. Proti njegovi odločbi je dopustna pritožba na sresko načelstvo. Kadar pa gre za posle, s katerimi se zadeva v substanco (sućnost) združne imovine, odloča soglasnost in v nekaterih primerih nadpolovična večina glasov.

Vsi zadrugarji so dolžni kućegospodarja spoštovati ter se pokoravati njegovim odredbam. Neposlušne zadrugarje sme kućegospodar, ako so polnoletni, najprej opominjati in pokarati, ako so maloletni, pokarati in kaznovati. Ako tudi to ne hasni, jih sme prijaviti občinskemu načelstvu, ki nepokornega zadrugarja kaznuje z zaporom do 8 dni ali s prisilnim delom v korist občine.

Na vprašanje, kakšna je osebna pravna in delavna sposobnost posameznega zadrugarja, odgovarja § 60 združnega zakona. V smislu tega veljajo tudi za zadrugarje, kadar za kakšen primer ni posebne norme v združnem zakonu, ostali obstoječi zakoni in določbe. Zadrugar je torej pravni subjekt, ki ima popolno pravno in delavno sposobnost, samo da je ta sposobnost v onih osebnih in imovinskopravnih odnosih, za katere združni zakon daje posebne norme, omejena po združni zvezi. Tako določa § 5 hrv. zadr. zak., da nobeden član zadruge, dokler obstaja združna edinica, ne sme razpolagati niti med živimi niti za primer smrti o delu, ki bi mu pripadel, ako bi se izvršila delitev združne premične in nepremične imovine. To je temeljno načelo, na katerem počiva hrvatska zadruga in vprav v tem pogledu se hrvatska zadruga razlikuje od srbske, ker more po srbskem grajanskem zakoniku vsak zadrugar odločati o svojem idealnem delu (po § 515 zadolžiti ga, po § 521 o njem odločati za primer smrti).

Za obveznosti iz pogodb in za škode, ki so jih sklenili odnosno storili posamezni zadrugarji potem, ko je stopil v veljavo hrvatski združni zakon iz leta 1889, ne more upnik posameznega člana, kadar vodi izvršbo proti njemu, zahtevati, da se izloči njegov združni delež. Samo za poplačilo kazenskih stroškov, odnosno pravnomočno prisojenih kazenskih odškodnin smeta država in zasebni oškodovanec zahtevati, da se del dotičnega zadrugarja izloči v gotovini, ako zadruga ne bi te obveze nase prevzela.

Delitev združne imovine more zahtevati po hrvatskem združnem zakonu vsak polnoletni moški in ženski član, kateremu ne živi predstavnik, ali zadrugar, ki je prestal biti član zadruge.

Predstavnik »loze« (stirps, vrsta, koleno) je tisti moški ali ženski član zadruge, ki so mu oče, ded ali praded odnosno v zadruzi rojena mati, babica ali prababica že umrli. Ako se je oče priženil v zadrugo, je predstavnica loze mati. Naj to objasnim s primerom. Recimo, da živi v zadruzi Štefan s sinovoma Ivanom in Markom in s hčerjo Ano. Dokler je Štefan živ in član zadruge, je v zadruzi

samo on predstavnik, kadar pa umre, so predstavniki Ivan, Marko in Ana. Vzemimo, da se je v zadrugo Ivanu priženila Mara in da so se jima rodili otroci Peter, Luka in Neža. Kadar Ivan umre, ni Mara predstavnik, ker je prišla v zadrugo s priženitvijo, marveč so predstavniki Marko, Ana in Ivanovi otroci Peter, Luka in Neža. Mara tudi takrat ne postane predstavnik, ako ji umrjejo otroci ali ako Ivanu ni rodila otrok. Vdova, ki je prišla v zadrugo s priženitvijo, torej ne more biti predstavnica. — Vzemimo nadalje, da se je Ani priženil v zadrugo Josip. On ne postane predstavnik, razen če je bil ob priženitvi s posebno pogodbo tudi še sprejet v zadrugo; potem pa ni predstavnik na podlagi priženitve, marveč vsled vzadruženja s pogodbo. Ako Josip ni bil vzadružen in je imel z Ano otroke, po njeni smrti Josip ne bo predstavnik, marveč bodo predstavniki njegovi otroci. — Mogoče je pa tudi, da se Ana po smrti Josipovi omoži z nečakom Petrom, ki je sam za sebe tudi predstavnik. Zakon noče, da bi bila v eni ožji rodbini dva predstavnika, ker bi vsled tega nastale težave ob morebitni delitvi. Zato določa (§ 30 al. 2 hrv. zadr. zak.), da ženska izgubi pravice, ki bi ji pripadale kot predstavnici loze, ako se v zadrugi omoži z zadrugarjem.

Nepremičnina imovina zadruge se v nekdanjem »provincijalu« (banski Hrvatski) razdeli, ako se zadrugarji drugače ne sporazumejo, med člane po vrstah (»loza«), katerih predstavniki so živeli 1. januarja 1837. V nekdanjem krajiškem področju pa se deli po številu moških in ženskih članov, ki so upravičeni v zadrugi na dan, ko se zahteva delitev.

Pod »lozo« se po hrvatskem zadrudnem pravu razumevajo vsi potomci, ki naravnost izvirajo od istega očeta kakor od svojega debla. K zadrudnopravni obitelji pripadajo ne samo vsi direktni potomci tega skupnega parensa, marveč tudi žene, ki so se primožile k moškim potomcem, kakor tudi moški, ki so se priženili k ženskim potomcem (domazeti), v kolikor žive v zadrudni edinici.

Premičnine se razdelele med člane po glavah, zadrugarji izpod 16 let dobijo polovico deleža.

Zadrudna zemljišča se pa po § 35 hrv. zadr. zak. ne smejo deliti, kadar so izpod najmanjše odmere, t. j., ako imajo skupno manj kot 3 jutra v hrvatskem Primorju, 4 jutra v nekdanjih županijah ličko-krbavski, modruško-riječki in varaždinski, 6 juter v zagrebački in bjelovarsko-križevački, 8 juter v požeški, virovitički in sremski županiji.

Teorija in praksa imenujeta to delitveni minimum.

Prošnje za delitev je treba vložiti pri občinskem načelstvu, odloča pa o njih sresko načelstvo, potem ko je operat natančno pregledalo in preizkusilo, ali so dani vsi v združnem zakonu določeni pogoji. Proti odločbi sreskega načelstva je dopustna pritožba na višjo stopnjo, sedaj na bansko upravo.

Navedena najmanjša odmera je tudi važna in merodajna glede odsvojitve in zadolževanja zadruge.

V § 35 določena najmanjša odmera velja glede odsvojitve in obremenitve samo, kadar je v zadrugi 2—6 duš. dočim se za vsakih daljnjih šest duš mora prišteti ista odmera (§ 18). To se imenuje minimum z a o b s t a n e k. Zakon določa, da sme zadruga odsvojiti posamezne parcele združne imovine samo, kadar sresko načelstvo izda potrdilo, da s tem ni kršena najmanjša odmera, ki jo določa zakon. N. pr. najmanjša odmera je 4 jutra, a zadruga šteje 6 duš; v tem primeru sme prodati zemljišča preko 4 juter. Ako pa zadruga šteje 7, 13 duš, ne sme odsvojiti nič izpod 8, 12 itd. juter.

Še bolj so zamotane določbe o z a d o l ž i t v i. Hrvatski kmetje-zadrukarji so mnenja, da ne ustrezajo razmeram in današnjim potrebam in da so škodljive, ker utesnjujejo in često tako onemogočajo zadrugam vsak kredit javnih denarnih zavodov, da postanejo žrtve oderuhov (»zelenaštva«).

Kadar na združnem selišču (posestvu) ostane samo ena rodbina, ali ena oseba, bilo to 1. vsled delitve, 2. vsled smrti vseh ostalih zadrukarjev, so dolžna upravna oblastva na zahtevo predstavnika rodbine odnosno na zahtevo zadnjega člana predstavnika uradoma odrediti, da se v zemljiški knjigi briše lastnost zadruge in da se vpiše kot samolastnik: a) predstavnik rodbine, ako privolijo vsi člani njegove rodbine z glasovalno pravico; b) zadnji član, ako je predstavnik. Ako ta za svojega življenja ne zahteva, da zadruga prestane, se mora po njegovi smrti brisati v zemljiški knjigi lastnost zadruge, on pa vpisati kot samolastnik.

Zadnji član zadruge, ki ni predstavnik, ima pravico uživanja združne imovine, po njegovi smrti se pa mora uradno v zemljiški knjigi brisati lastnost zadruge ter vpisati kot samolastnik zadnji predstavnik ter o tem obvestiti zapuščinsko sodišče.

Ne sme se misliti, da je zadruga po hrvatskem združnem zakonu čisto zasebnopravna uredba, ima marveč kakor

vse agrarske institucije tudi danes svoje publicistično obeležje. Zadrudni zakon torej ni specialni civilni zakon kakor trgovski ali menični, marveč je agrarski zakon, ki hoče kmeta vzdržati na zemljišču, ki je temelj njegovega gospodarskega obstanka.

V § 28 hrv. zadrudnega zakona je zlasti določeno, da je za reševanje zadrudnih sporov pristojno občinsko načelstvo, a v drugi stopnji sresko načelstvo. To je veljalo tudi za žaljenja časti in lažje telesne poškodbe, danes velja pač samo glede prekrškov, ker je uvodni zakon k novemu kazenskemu zakonu ukinil vse take določbe.

Ker so upravna oblastva po zakonu pristojna za presojo tolikih zadrudnopravnih vprašanj, je umevno, da je tudi zagrebško upravno sodišče mnogo zaposleno z zadrudnimi spori. V letu 1932 je bilo od 1402 upravnih sporov 560 zadrudnih, v letu 1933 od 1237 upravnih sporov 427 zadrudnih, torej v obeh letih več kot tretjina.

Včasih je zelo težko odločiti, ali je pravno vprašanje rešiti po zadrudnem zakonu ali pa glede na generalno klavzulo § 60 tega zakona po obč. drž. zak. To je zato važno, ker je odločilno za pristojnost. Reči se mora, da za presojo zasebnopravnih odnosov zadrugarjev proti ostalim sozadrugarjem in drugim osebam izven zadruge, ki niso urejeni z zadrudnim zakonom, niti niso nastali iz zadrudne zveze, ni pristojno upravno oblastvo, marveč sodišče.

Tudi § 60 zadrudnega zakona, po katerem je uporabljati ostale obstoječe zakone in določbe, kadar ni določbe v tem zakonu, se često ne da kar tako lahko uporabiti.

Komu n. pr. pripada dota? Po določbah §§ 1227—1229 o. d. z. seveda možu. Ako se pa upošteva, da je dota dana »ad matrimonii onera ferenda« (§ 1218 o. d. z.), a da ta »onera« ne nosi mož, ki nima svoje zasebne imovine, marveč vsa zadruga, je stvar malo težja. Praksa se je odločila za to, da dota po § 1227 postane posebna lastnina moža (rješidba bivše hrv. slav. zem. vlade 2. novembra 1900, br. 57044).

Končno naj omenimo še ime zadrudne priimke (prezime) njenih članov.

Po občnem državljskem zakoniku in po zakonih o imenih mora vsakdo imeti svoje rodbinsko ime ali priimek (prezime) in svoje individualno ime, ki je pri kristjanih krstno ime. O. d. z. se drži načela patrijarhata.

Zadruge imajo ime svojega nekdanjega plemenskega ali hišnega starešine, ker je bil tudi pri nas patrijarhat dolgo časa v veljavi. Poleg priimka se pa stavlja še hišna številka in vas n. pr. »zadruga Bedeković kbr. 10 u

Mičeviću«. Včasih se dodajajo tudi še posebni priimki in domača imena, kadar je več zadrug istega imena v vasi. Kar se tiče imena zadrugarjev, pa veljajo določbe o. d. z. V zadruzi rojeni zadrugarji, ki izvirajo od pračlanov, praviloma nosijo rodbinsko ime svoje zadruge. Domazeti in taki, ki so bili vzadruženi s pogodbo, pa za sebe in svoje potomce ohranijo svoje rodbinsko ime.

To je v glavnih potezah hrvatsko zadržno pravo, ki prikazuje bistvo zadruge. Najvažnejše razlike, ki jih razodevata srbska in črnogorska zadruga, sem omenil. V podrobno prikazovanje, kako so urejena posamezna pravna vprašanja v teh zakonih, se ni moči spuščati, ker bi to razpravo po nepotrebnem raztegnilo. Saj sem hotel razložiti pojem, pravno klasifikacijo in ustroj zadruge toliko, da dobimo o tem kolikor moč jasno predstavo in to se je dalo najbolj pokazati na najbolj popolnem zakonu, ki je hrvatski zadržni zakon, glede katerega imamo tudi razvitosodstvo, in sicer ne samo v spisih, marveč tudi v lepi zbirki pod imenom »Vrhovne upravne i sudske rješidbe«, uredio i sastavio dr. Dragutin Tončić, Zagreb 1925.

#### 6.

Po službeni statistiki iz l. 1910 je bilo na ozemlju bivše kraljevine Hrvatske in Slavonije 112.065 zadrug s 178.415 rodbinami, skupaj 857.725 duš. Zadržne nepremičnine merijo skupaj 1.222.443 juter. Z neznatnimi spremembami tovelja tudi še za današnji čas in se torej lahko reče, da živi na tem ozemlju  $\frac{1}{3}$  celokupnega prebivalstva v zadruzi.

Za Srbijo nimamo novejših statistike. »L'annuaire statistique du Royaume de Serbie«, XI tome, p. 42 iz leta 1908 prinaša statistiko za leto 1905:

Od 352.748 kmečkih domov jih je bilo 207.932 po sistemu hišnih zadrug, torej večina skupnega števila. Statistika kaže, da je bilo zadrug z več kot 30 člani 151, z 20—30 člani 417, z 21—25 člani 1565, s 16—20 člani 6233, z 11—15 člani 30.468, skupaj 38.834.

Niso pa tu vštete zadruge z manj kot 11 člani in nimamo podatkov iz Južne Srbije, ker izvira ta statistika iz časa pred balkanskimi vojnama. Trudil sem se, da bi dobil podatke iz novejših časov, ali statistični urad ministrstva notranjih del je odgovoril, da jih nimajo.

V zadrugah na ozemlju bivše Hrvatske in Slavonije živi enako hrvatski in srbski živelj, Srbi zlasti v Liki. V



zadrukah pa živijo tudi Nemci, Madjari in Slovaki. Tako imamo v zemljiških knjigah zemunskega in staropazovskega sreskega sodišča vpisane zadruge Nemcev: Eisenlöffel, Weiss, Klein, Streker, Altenhof, Schulmacher, Schreiner, nadalje Madjarov: Zolnay, Domony, Jašo, Oreshazy, Feldy, in Slovakov: Klatjik, Kričko, Vajdjik, Dobronjovski, Dvornicki, Poljovka i. t. d.

Dr. D. Tončić popisuje v svoji knjigi »Vrhovne upravne i sudske rješidbe« zadruge Bedeković kbr. 10 v Mićevcu, nedaleč Zagreba, kakršna je bila v letu 1925. Zadruga obsega dva rodova, ki jih tam imenujejo »srž«. Eden je sestavljen iz predstavnika in njegove žene, drugi iz 5 rodbin s 36 člani. Sorodstvo med njimi sega do 5 kolena in kolikor se spominjajo, so zadrugarji vedno živeli složno brez zadružnih prepиров. Zadruga ima 45 oralov zemlje in vsak oženjeni moški član ima svoj »osebunjak« od povprečno enega oralna zemlje, ki ga je pridobil iz naslova dote. V zadrugi je 9 žen, ki med seboj volijo »gospodarico« in vsak teden drugo »redušo« (ali »redaro«). Gospodarica mora skrbeti za hrano in jo deliti ter določati ženskam delo v hiši in gospodarstvu, reduša pa kuha. Kučegospodarja volijo vsi zadrugarji soglasno odnosno z večino glasov. On kupuje in prodaja v imenu vse zadruge, plačuje davke in zastopa zadrugo pred sodiščem in drugimi oblastvi. On ima ključke kleti, hambara (skednja) in shrambe ter daje gospodarici moko, meso in drugo hrano, nadalje nabavlja iz zadružne imovine obleko za delavnik in obutev vsem odraslim moškim zadrugarjem, kakor tudi otrokom, ki hodijo v šolo in na pašo, dočim obleko za otroke, ki niso sposobni za delo, kupujejo starši iz osebne imovine. Vdove si same napravljajo ali kupujejo obleko in obutev iz osebne imovine, prav tako vsi zadrugarji praznično obleko. Svoje nepremične osebunjke obdelujejo zadrugarji sami, toda šele tedaj, kadar niso v zadrugi zaposleni ali potem, ko dovršijo zadružne posle. Ta zadruga je daleč na okolo v najboljšem slovesu.

Od večjih omenja Tončić zadrugo Domladovac iz Lazine pri Karlovcu z 80 člani in velikim posestvom, zadrugo Radičević kbr. 1 iz Radičevićev pri Pisarovini s 25 člani in 157 orali zemlje, končno zadrugo Trumbentaš kbr. 18 iz Dolnje Lomnice s 40 člani in lepim posestvom. Beograjska »Politika« z dne 8. februarja 1931 poroča, kako je bivši ban Živojin Lazić potoval po vardarski banovini ter prišel v vas Bulačane v skopskem srezu. Tam ga je po opravljenih pozdravih povabil eden kmetov v

svojo domačijo. Pred hišo se je zbralo 72 ljudi in zdelo se je, kakor da ima ban pred seboj vso vas. Bila pa je samo vsa zadruga Spasić, ki je srbstvu že pod turško vladavino storila velike usluge. Iz nje so izhajali duhovniki, dobri učitelji, hrabri vojaki, uporni kurirji in neustrašeni spremljevalci revolucionarnih čet. Politika prinaša tudi sliko teh Spasićev, samih stasitih mož in krepkih velikih žena, a vsi so v južnosrbski narodni noši.

Ta »Politika« poroča v številki z dne 18. januarja 1932 tudi o zadrugi Bećira Makića iz Dnoluke pri Jajcu v Bosni. V tej zadrugi, ki ima številne hiše, hambare in hleve, živi 100 ljudi. Imajo tudi svojo lastno džamijo, pa je stari Bećir izjavil poročevalcu »Politike«, da so stavbne stroške brzo poplačali s tem, kar so zadrugarji prihranili, ker jim ni bilo treba hoditi v oddaljeno bogomolnico. Makići se ženijo samo v zadrugi, vendar so zelo razgranjeni in po kolenih precej oddaljeni med seboj. Stari Bećir drži strogo disciplino: nihče ne sme pušiti niti alkohola piti. Bećir pravi: »Cigara duvana, čašica pića, to ti je: torbu na ledja, pa hajd' iz Makića«.

Končno imam pred seboj izrezek iz »Politike« z dne 9. aprila 1931. Popisana je zadruga Teodosija Jovanovića v Crkvici pri Osatu v drinski banovini. Ta zadruga je imela tedaj 34 članov, 16 moških in 18 žensk. Oni so v gorskem kraju ter se bavijo z živinorejo, razen tega pa hodi 9 članov po zaslužku (»na pečalbu«). Njihov obrt — majstorija — je tesarski (djundjerski). Znani so zbog svoje spretnosti v postavljanju hiš, ki se v Valjevu imenujejo po njih »osaćanke«. Kadar se rodi moško dete, šepčejo mu »tetke« v zibelko: »Neka je sretno, neka je živo, pa će mu teta otkati šarenu torbico, da ide na majstoriju.«

Na spomlad zadrugarji volijo »domaćina«, pregledajo račune in potem gredo djundjeri na majstoriju. Ostali vsi skupaj obdelujejo zemljo. Na jesen se člani djundjeri povrnejo ter iztresejo zaslužek pred domaćina, ki vsakemu nekaj denarja povrne, ostalo pa spravi za zadrugo. O dohodkih in stroških se vodijo točni računi, a gospodarsko leto teče od »čistega ponedeljka« (t. j. velikonočnega ponedeljka) do čistega ponedeljka prihodnjega leta. Ta zadruga se je vprav ob poročanju v »Politiki« razdelila na tri.

Zadruga je zlasti Hrvatom narodna svetinja. Na združnem ognjišču je bil glavni vir tiste divne fizične in moralne moči, s katero se je peščica Hrvatov odbranila turških navalov. Ta ognjišča so ohranila narodu jezik in dušo: narodne pesmi, pripovedke, uganke, vsa narodna

filozofija, obrt in industrija, vse to vleče korenine iz zadruge. Pravni pregovori »zadružna kuća teče imuća«, »dosta pomagāca, puni hambari«, »inokoština siromaština« in drugi, ki žalibog še niso povezani v zbirko, kažejo, kakšno važnost in ceno narod daje zadruzi.

Dr. A. H. Hollmann, redni profesor in ravnatelj Instituta za inozemsko poljedelstvo na poljedelski visoki šoli v Berlinu piše v svoji knjigi »Agrarverfassung und Landwirtschaft Jugoslawiens« (Berlin, 1931), nastopno:

»Ob vsej različnosti v svojem zgodovinskem razvoju sta glavni plemeni jugoslovanske narodne skupnosti, Srbi in Hrvati, vendar imeli skupaj važno socijalno institucijo ter jo obvarovali vse do današnjega časa, namreč zadrugo, ki je rešila njihovo narodnost v borbi s Turki. Zadruga jim je privzgojila določne lastnosti značaja, ki jih še danes odlikujejo. V zadruzi so se Hrvatje in Srbi naučili dveh lastnosti, ki so temeljne važnosti za vsako družabno in državno skupnost: naučila jih je zapovedovati in ubogati. Zadruga posrečeno spaja načelo avtoritete in načelo demokracije. Kućegospodar je imel po zakonu neomejeno oblast, ki so jo ščitili državni organi. Toda če kućegospodar zadrugarjem ni ustrezal ter postal nesposoben, so ga z nadpolovično večino glasov odstavili ter izvolili drugega sposobnejšega. Tej ureditvi je zadruga dolžna hvalo za svoj zgodovinski uspeh, ne pa svojemu komunističnemu značaju. Demokratsko načelo volilnega sistema je skrbelo za to, da ni nihče mogel poveljevati brez nadzorstva in da se nikomur ni bilo treba slepo pokoravati. Demokratska vzgoja po zadruzi je kmetskemu stanu teh dežel podelila posebno noto, najčisteje v Stari Srbiji, nekoliko skaljeno na ozemlju velikih vlastelinstev na Hrvatskem in v Slavoniji, noto osebne samozavesti in notranje svobode, ki je sicer v slovanskih zemljah neznana in ki se tudi v zapadni Evropi najde samo v pokrajinah, kjer kmet ni spoznal surove oblike nevoljništva, kakor n. pr. v Westfaliji.

Prav tak pojav vidimo pri danskem kmetu, ki si je v borbi 30 let pridobil parlamentarni sistem in vodstvo države ter postal najsvobodnejši kmet Evrope, dasi ga je skozi stoletja pritiskalo tlačanstvo.

Srbski kmet ni niti westfalski, niti danski kmet, združuje pa v sebi nekatere bistvene simpatične poteze teh dveh najplemenitejših kmetskih tipov, ne da bi zapadel v njihove slabosti. Westfalski kmet, ki mu »Anerbenrecht« varuje domačijo in s tem nekakšno imovitost, je preveč konservativen, da bi bil napreden poljedelec, danski kmet

je pa skoro preveč napreden, da bi mogel še veljati za pravega kmeta.

Srbo-hrvatski kmet je srečen sestav iz obeh, manj konservativen kakor westfalski in ne tako poslovno okreten kakor danski kmet, zato pa samozavesten, ponosen mož z zalogo človeško simpatičnih lastnosti, ki jih sicer opažamo samo pri narodih visoke civilizacije ali pa pri preprostih prirodnih narodih.«

## 7.

Omenil sem že, da je izdelan načrt prof. Živojina Perića za zakon o zadrugah za vso državo in dra. D. Tončića načrt zakona o »izmenama i dopunama zakona o zadrugama z dne 9. maja 1889, koji važi na teritoriji ranije kraljevine Hrvatske i Slavonije, izmenjenog i nadopunjenog zakonom z dne 30. aprila 1902 god.«

Ta poslednji zakonski načrt je bil skrbno pripravljen. Že leta 1912 je tajnikoma dru. Ivanu Strohalu, dr. Dragutinu Tončiću in vladnemu perovodji Ivanu Petranoviću Zemaljska vlada v Zagrebu poverila nalogo, da uvedejo anketo v vseh krajih Hrvatske in Slavonije, kjer narod pretežno živi v zadrugah, ali so veljavni združni zakoni in nekatere določbe o. d. z. primerne in ali je potrebna preobrazba teh zakonov.

Za institut hišnih zadrug so se odločno izrekli vsi Krajišniki (iz nekdanje Vojne Krajine), proti zadrugam pa samo kmetje iz okolice Vinkovcev, Kuzmina in Tovarnika.

Dr. Dragutin Tončić je izdelal načrt za revizijo zakonov iz l. 1889 in 1902. Ta načrt je bil izročen komisiji, katere člani so bili Tončić, prof. Živojin M. Perić, prof. dr. Milan Ivšić in dr. Josip Sokolić, inspektor ministristva za kmetijstvo. Komisija je načrt znatno razširila. Ministristvo za kmetijstvo ga je poslalo vsem vrhovnim sodnim in upravnim oblastvom na področju bivše Hrvatske in Slavonije, da izjavijo svoje mnenje. Ta oblastva (Stol sedmorice, Banski stol, Upravno sodišče in Banska uprava v Zagrebu), so izrekla soglasno, da se strinjajo z načrtom. Menijo, da se mora pravni institut hišne zadruge očuvati in razširiti, ker je za naš kmetski stan dober z gospodarstvenega in socialnega vidika.

Hrv. zadr. zakon iz leta 1889 je poznal samo izvodni (derivativni) način postanka novih zadrug (po delitvi starih

zloženih zadrug), po novem načrtu pa nastane nova hišna zadruga:

1. kadar se deli stara zadruga na posamezne grane;
2. kadar predstavnik inokosne rodbine izjavi svojo voljo, da svoj inokosni dom preosnuje v zadrugo;
3. kadar se potomci enega prednika, ki ga podedujejo po oporoki ali po zakonu ne razdelijo, marveč ostanejo skupaj v edinici življenja in dela ter izjavijo, da to edinico izpreminjajo v zadrugo;
4. kadar dva inokosna doma ali več njih sestavi svoje imovine v svrhu skupnega življenja in dela v zadrugi, ter dejanski začnejo s skupnim življenjem in delom;
5. nova zadruga nastane končno tudi tedaj, kadar se z dovoljenjem nadpolovične večine zadrugarjev z glasovalno pravico dve zadrugi spojita v eno, ali kadar se inokostina spoji z obstoječo zadrugo.

Ta zakonski načrt ima nadalje važne določbe, ki bistveno olajšujejo gospodarstvo v zadrugi, določbe o odpravnini zadrugarjev, kadar prostovoljno izstopijo iz zadruge, o opremi — doti dekletom, ki se ženijo iz zadruge i. dr.

V vladnem obrazloženju k temu zakonu je naveden postanek načrta za občni jugoslovanski zakon (lex Perić) in načrta za novelo hrvatskega združnega zakona (lex Tončić), ter glede občnega zakona tale pomislek: »Pitanje je takodjer, hoče li to prihvatiiti Slovenija, u kojoj je do sada porodična združna institucija posve nepoznata.«

Na to vprašanje bom poskušal odgovoriti. Najprej pa mislim, da treba povedati, kako se je na slovenski zemlji dosegel tisti glavni cilj, ki mu služi hišna zadruga.

## 8.

Liberalno-ekonomska šola XIX. veka, ki je rodila občni državljanski zakonik, je osvobodila človeka vseh prisilnih vezi v edinici, ukinila je cehe, osebne in pravne vezi kmeta proti vlastelinom ter je pravno zavarovala lastništvo vsakemu posamezniku. Po drugi strani je postala nevarna kmetu, ker je omogočila ustvarjanje pritlikavih kmečkih domačij in razkosanje zemljiškega posestva. Da se zavrjejo ali onemogočijo zle posledice neomejene proste uporabe s kmetsko imovino *inter vivos et mortis causa*, in ustvarjanje malih, gospodarsko nesposobnih kmetij, imajo agrarski zakoni nekaterih držav posebne ukrepe represivnega in preventivnega značaja. Med najvažnejše take institucije spada germanski posestni sistem, ki ga poznamo pod imenom

»Anerbenrecht« in sistem hišne (rodbinske) zadruge, ki je sedaj jugoslovanska posebnost.

Za nemški »Anerbe«, »Anerbenrecht« nimamo dobrega izraza v slovenskem jeziku ter nam dela neke težave. Ni čudno, saj je tudi avstrijskim Nemcem tuj (Glej Ehrenzweig, System des allg. Privatrechtes, Bd. 2/II, str. 365). Težave ne bi bilo, ako bi že iz prvega početka pravilno uporabili besedo »dedič«. Levstik piše v svojem »Nauku slovenskim županom« (1880): »dedič (dedov pravnik ali vnuk) kaže, da se je iz početka imenoval samo on, kdor ostaje doma na dedini (Stammhaus), der Majoratsherr«. »Dedič« bi bil edino pravi izraz za »Anerbe«, ker zaznamuje tistega, ki je nasledil »dedovino«, »očevino«. Ker so pa pri nas sprejeli besedo »dedič« za »heres« vobče, moramo iskati drugega. Babnik ima v Pravni terminologiji »zemljiški dedič, glavni dedič«. Oba izraza sta netočna, glavni dedič naravnost zavaja v zmoto. Ko torej gre za prenos dedovine ali očevine, mislim, da smemo za »Anerbenrecht« sprejeti izraz »očevinsko dedno pravo« in za »Anerbe« »očevinski dedič«.

Hrvatski in srbski pisatelji brez razlike pišejo, da v Sloveniji »Anerbenrecht« velja kot običajno pravo. To ni točno, razlikovati moramo marveč glede posameznih delov Slovenije:

1. V krajih, ki so bili po St. Germainski mirovni pogodbi odcepljeni od koroške dežele in pripojeni kraljevini Jugoslaviji, t. j. v občini Jezersko in v celem prevaljskem političnem srezu, veljata avstrijski okvirni zakon z dne 1. aprila 1889, drž. zak. št. 52 in koroški deželni zakon z dne 16. septembra 1903, dež. zak. št. 33 o »vedbi posebnih določb za dedne delitve glede kmetij srednje velikosti«. Take deželne zakone so v stari Avstriji imele Češka, Koroška in Tirolska.

Državni okvirni in koroški deželni zakon veljata na omenjenem ozemlju Jugoslavije za nasledstva v očevine (Erbhof) srednje velikosti z eno stanovanjsko hišo ter se uporabljata vselej, kadar gre za dedovanje po zakonu (ab intestato). Kadar pa je nasledstvo oporočno ali pogodbeno, pa le tedaj, če je zapustnik določil za prevzemnika očevine tako osebo, ki spada med zakonite dediče po o. d. z.

Kadar preide zapuščina na več oseb, more očevino s pritikinami podedovati samo ena oseba, ki jo zakon imenuje prevzemnika ali »Anerbe«.

Če zapustnik ni določil prevzemnika ne v oporoki ne s pogodbo, velja vrstni red, ki ga ustanavlja deželni zakon. Po koroškem deželnem zakonu imajo moški dediči prednost pred ženskimi, med več dediči pa ima starejši prednost pred mlajšimi, ob enaki starosti odloča žreb. Po kolenu bližnji sorodniki imajo prednost pred oddaljenimi. Kadar zapustnik umre brez otrok, imajo prednost sorodniki tistega zapustnikovega roditelja, od katerega prihaja očeovina (Fallrecht).

Očeovine ne morejo prevzeti tisti, ki jim je sodno odzeta svobodna uprava imovine, ki so nesposobni zbog duševnih ali telesnih hib, ki kažejo nagnjenje k zapravljivosti, ki vsled svojega poklica ne morejo voditi gospodarstva iz same očeovine, ki so že dve leti odsotni, ne da bi se zglasili, ali so odsotni pod takimi okolnostmi, da se dvomi o tem, ali se bodo sploh kdaj povrnili.

Prevzemno vrednost določa zapustnik. Ako ni oporoke, odloča sporazum udeležencev, če pa tega ni moči doseči, odredi sodišče cenitev z izvedenci ter potem, ko je zaslišalo občinsko zastopstvo, določi vrednost očeovine po nekem mnogokratniku katastralnega čistega donosa tako, da prevzemnik more izhajati (»daß der Übernehmer wohl bestehen kann«).

Ko se deli zapuščina, se všteje prevzemna vrednost v zapuščino; torej se ne deli očeovina, marveč prevzemna vrednost. Prevzemnik je dolžnik zapuščine do njene višine.

Glede zapuščinskih deležev (Erbgelder) se vknjiži zastavna pravica na zemljiščih kmetije. Očevinski dedič more zahtevati, da mu ni treba izplačati deležev, preden poteko tri leta. Sodediči pa niso dolžni trpeti daljšega odloga. Ako očevinski dedič očeovino prej proda, dospejo deleži v takojšnje plačilo.

Nujni deleži se izračunajo po dogovorjeni ali sodno določeni prevzemni vrednosti očeovine.

2. Na ozemlju bivše kranjske dežele dosežajo kmetje z izročilnimi pogodbami isti uspeh.

Lastnik kmetije sklene že za časa življenja pogodbo s tistim sinom, ki ga drži za najsposobnejšega (navadno je to najstarejši) ter mu izroči očeovino v neomejeno lastnino. V zemljiški knjigi se izvrši prepis na sina. Za sebe in ženo pa izgovori izročitelj prevžitek v naravnih in denarnih dajatvah, ki se vknjiži na nepremičninah kot breme, ostale dediče pa odpravi na ta način, da jim določi nujne deleže, ki so alikvoten del prevzemne vrednosti očeovine in se zavarujejo z vknjižbo zastavne pravice na zemljiščih očeovine.

Kar se tiče prevzemne vrednosti, se često čujejo pritožbe, ker se izročitelj v tem pogledu navadno dogovori samo s prevzemnikom, ne da bi ostali dediči mogli kakorkoli vplivati. Zato mi je bila iz poučenih krogov izražena želja, naj pride v novi enotni jugoslovanski občni državljski zakonik primerna kavgela. Naj se sprejme določba, da se mora v tistih predelih države, kjer lastnik kmetije enemu svojih zakonitih dedičev že za življenja izroči očevino, določiti prevzemna vrednost po sporazumu med zakonitimi dediči. Ako se pa sporazumno ne da doseči, naj se prevzemna vrednost določi po sodni cenitvi ob soudeležbi zakonitih dedičev, ki imajo pravico rekurza proti cenitvi kakor v izvršilnem postopanju.

Izročilne pogodbe ob sedanjih težkih razmerah postajajo za kmete tegotne, ker pobirajo davčni uradi namesto dednih pristojbin mnogo višje prenosne pristojbine (kakor pri kupnih pogodbah). Saj gre običajno vendar za prenos očevine na zakonitega dediča. Ako kmet umre, preden je napravil izročilno pogodbo, in po njegovi smrti prevzame očevino vprav tisti sin, ki mu jo je pokojnik nameraval izročiti, se plača dedna pristojbina. Če pa je kmet izročil očevino pred svojo smrtjo, mora plačati prenosno pristojbino.

To je tudi razlog, da kmetje raje čakajo in ne delajo izročilnih pogodb, kar ima pa svoje slabe strani, ker se kmet, ki je že star in betežen, raje muči, kakor da bi izročil očevino in plačal prenosne fakse. Zato se v tem pogledu mora poskrbeti za popravo!

Zgodi se pa tudi, da izroči stari kmet očevino enemu sinov z izročilno pogodbo ter jo tudi v zemljiški knjigi da prepisati na tega sina, dočim si dejansko pridrži gospodarstvo do svoje smrti.

Temu sistemu preti morda tudi nevarnost po § 160 novega izvenpravnega postopnika. Doslej je bilo kmetu, ki je prevzel posestvo po očetu in je moral izplačati več mladoletnih dedičev, pa ni imel za to denarja, dovoljeno, da so se dediči vknjižili na njegovem zemljišču za svoje deleže in da jih je prevzemnik očevine izplačal po njihovi polnoletnosti. Po novem zakonu to ne bi bilo mogoče, ako bi § 160 napačno tolmačili. Zato bi morali marsikatero kmetijo prodati, da bi se dobil za mladoletne denar, ki bi se potem zanje naložil v državni hipotekarni banki. Upajmo, da naši sodniki ne bodo preveč goreči, da bodo marveč upoštevali tudi določbe § 159 istega zakona ter zahtevali naložbo v drž. hipotekarni



banki samo tedaj, kadar se bo v zapuščini našla gotovina in bo ta gotovina pripadla mladoletnim dedičem. Dobro bi bilo, ako bi sreska sodišča prejela navodila z višje strani. Zato se tudi pridružujemo tistim, ki zahtevajo izpremembo § 160 izvenpravnega postopnika in zakona o državni hipotekarni banki tako, da bo mogoče gotovine iz zapuščin za mladoletne nalagati vsaj tako, kakor je bil § 160 v narodni skupščini prvotno sprejet.

3. Na ozemlju bivše Štajerske dežele si pomagajo drugače, da ohranijo kmetska posestva nerazdeljena v rodbinskih rokah. Zakonci odnosno zaročenci sklepajo splošno skupnost imovine. (Nemci v Apaški kotlini take pogodbe imenujejo »Randloser Ehevertrag«.) V vseh ženitnih pogodbah, ki jim kmetsko ljudstvo tudi daje ime »juterna«, in s katerimi se sklepa občna skupnost imovine, se nahajajo tudi določbe za primer smrti, in sicer tako za primer, če zapusti prvoumrli otroke, kakor tudi za primer, če ni otrok.

V prvem primeru je skoro vedno tako, da so otroci edini dediči vse zapuščine, torej vse polovice občevkupne imovine po odštetih dolgovih in zapuščinskih bremenih. Za primer, da ne bo otrok, skleneta zaročenca ali zakonca navadno dedno pogodbo, s katero si drug drugemu obljubljata tri četrtine zapuščine prej umrlega kot dediščino in napravita obenem vzajemno oporoko, s katero se drug drugega imenujeta za dediča tudi zadnje četrtinke te zapuščine tako, da je preživeči zakonec v primeru, da ni otrok, edini dedič za pokojnim. V vsakem primeru si zakonca odnosno zaročenca vzajemno zagotovita prevzemno pravico, po kateri je preživeči upravičen prevzeti zapuščino pokojnega po sodnijski ali po ceditvi pod prisego.

Kadar ni ženitne pogodbe in tudi nobenega drugega sporočila poslednje volje, dobi preživeči zakonec  $\frac{1}{4}$  zapuščine kot dediščino in ima do te četrtine tudi prevzemno pravico, otroci pa do  $\frac{3}{4}$ . Če sodišče preživečemu dovoli, da prevzame zapuščino v naravi, tedaj preživeči zakonec navadno od svoje četrtine odstopi v korist otrokom in jim dedne deleže še poviša.

Ta sistem (občna skupnost imovine) poznajo tudi na Kočevskem; zato bo upravičeno mnenje, da je prišel k nam od Nemcev.

V Sloveniji je torej Anerbenrecht deloma pozitivno pravo, deloma velja kot običajno pravo (na bivšem Kranjskem), v precejšnjem delu ga pa sploh ne poznajo. V bivših

koroških, kranjskih in štajerskih okrajih je torej preskrbljeno, da očevine ostanejo neokrnjene in se izročajo od roda v rod. Na tem ozemlju ni videti razkosanja kmečkih domačij in ustvarjanja pritlikavih, življenja nezmožnih gospodarstev. Pač pa se opaža tako cepanje in parceliranje v Prekmurju in podoba je, da bo morala poseči vmes zakonodaja. Ako se to zgodi tudi glede na druge kraje naše pisane domovine, naj državni okvirni zakon ustanovi načela, podrobna izvedba naj se pa glede na raznoličnost gospodarskih razmer v posameznih banovinah prepusti uredbam banovinskih svetov v smislu čl. 90 ustave z dne 3. septembra 1931.

Sistemu očevinskega dednega prava se šteje v dobro: a) da očevina ostane nedeljena ter se njena vrednost celo večja od rodu do rodu vsled tehničnih in kulturnih izboljšav;

b) ker je eden sinov že vnaprej določen za prevzem očevine, se more dobro pripraviti za svoj kmetijski poklic, dočim dobivajo ostali otroci od staršev sredstva za šolanje, da postanejo obrtniški delavci ali intelektualci.

Nemški ekonomski liberalci ga napadajo iz nastopnih razlogov:

1. nepravično je, da samo en sin podeduje očevino, dočim se morajo ostali otroci zadovoljiti z neznatnimi odpravninami;

2. prevzemnik očevine se mora vrh tega često zadolžiti ali pa mora odsvojiti prometno glavnico, da more te odpravnine izplačati, vsled česar postane nesposoben za gospodarstvo;

3. roditelji morajo vse prihranke potrošiti za šolanje otrok, ki bodo zapustili očevino;

4. ker se zemlja ne deli, pride extra commercium, kar je pa zemlje na uporabo, se kupuje za ceno, ki ni v razmerju z njeno produktivnostjo in gospodarsko donosnostjo;

5. očevinsko dedovanje ohrani sicer zemljiško posest in obvaruje kmete propasti, ali opaža se tudi stagnacija kmetškega stanu, pa celo njegovo izginevanje v primeri z drugimi gospodarskimi stanovi, ki se zelo množijo s porastkom prebivalstva. Tako pada odstotek kmetov v Nemčiji napram drugim stanovom od leta do leta, vsled tega pa tudi poljedelsko pridelovanje;

6. pretežno agrarske zemlje ne smejo niti misliti na uvedbo tega sistema, ker nimajo s čim zaposliti od podedovanja izključene (»izbaštinjene«) osebe.

Zato prof. M. Ivšić misli, da bi bil Anerbenrecht v Jugoslaviji mogoč kot enoten sistem dedovanja glede kmetjskih domačij, ako bi imeli kolonizacijski zakon, ki bi iz kmetjskih domov odišlim članom omogočil ustvarjanje novih domov z notranjo kolonizacijo in s pomočjo amortizacijskih kreditov in ako bi obenem vsestransko in vsepovsod razvijali in pospeševali industrijo, ki bi zaposlila razdedinjene kmete. Mi smo pa še daleč od kolonizacijskega zakona in možnosti, da industrializiramo našo državo.

Neslovenski gospodarski pisci so složni v tem, da je očevisko dedno pravo za Slovenijo prava oblika dedovanja glede kmetjskih domov, ker je dovolj industrije in obrta, ki zaposlujeta razdedinjeno kmetjsko mladino, šolstvo je pa tako zelo razvito, da nudi zadostno pripravo za vse poklice. V sedanjih hudih časih gospodarske depresije te prednosti pač niso povse veljavne, ker mnogo industrijskih in obrtnih obratov stoji ali posluje v skrčenem obsegu. Intelektualci pa, ki jih produciramo veliko število, se morajo boriti, da dobijo službe, potem ko so nekaj let prebili v demoralizujoči nezaposlenosti.

Glede presojanja ekonomske vrednosti in pomembnosti hišnih zadrug imamo vprav v zadnjem času tri tabore: eden jih v plemeniti vnemi za narodno institucijo povzdiguje nad vse (prof. M. Ivšić, dr. Tončič) ter zahteva (prof. M. Ivšić), da se ustvari enoten »seljački imovinski zakonik«, ki naj za kmetjsko nepremično svojino uvede izključno kolektivno lastništvo, kakor ga že imamo v hišnih ali rodbinskih zadrugah. V drugem taboru vidimo prijatelje zadruga, ki se navdušujejo za njeno zgodovinsko-vzgojno vlogo in njen etični in gospodarski pomen za narodno življenje, vendar pa mislijo, da je zadruga posvečena propasti. Tako piše najodličnejši zastopnik te vrste prof. V. Kriškovič v nav. knjigi (str. 42): »Individualistično načelo, na kojem je sazdan čitavi naš pravni i socijalni poredak, moderne ekonomske prilike, koje ne podnose naravnoga gospodarstva, neumitno gospodstvo novčanoga i kreditnoga sustava, utjecaj zapadno-evropske kulture — sve to rastvara našu zadrugu«. V tretjem taboru so pa zbrani nasprotniki zadruga, ki jo naravnost dolžijo, da je vzrok gospodarske zaostalosti kmeta (dr. V. Franolić v nav. razpravi).

Zagovorniki združnega gospodarskega sistema se zaganjajo v občni državljanski zakonik ter nekateri, kakor prof. M. Ivšić, grede tako daleč, da vidijo v dednem pravu po o. d. z. pravi vzrok propadanja kmetjskega stanu, ker o. d. z. omogoča razkosanje zemljiškega posestva, dočim

je vprav zadruga institucija, ki obvaruje kmetško domačijo pred delitvijo ter omogoča, da ostane v rokah rodbine od roda do roda. Razen tega se povečujejo etični momenti: skupnost dela, skupnost življenja, podreitev pod voljo svobodno izbranega kučegospodarja, ki je pa z druge strani vezan na pristanek vseh zadrugarjev, kadar gre za važne stvari, ohranitev kmetškega stanu, ker nihče ni razdedinjen in mu ni treba iti s trebuhom za kruhom, marveč ostane na domači grudi, ob skupnem domačem ognjišču.

Nasprotniki pa navajajo, da ni vse zlato, kar se drugim sveti in da vladajo v zadrukah včasih nemogoče obiteljske in socijalne razmere. N. pr. mati vdova se omoži iz zadruge, otroci pa ostanejo v zadruzi, da ne izgubijo članskih pravic; ženska se ne moži iz zadruge, marveč živi v priležništvu, da ne izgubi članskih pravic; starši umrejo in zapustijo maloletne otroke, ki so izročeni na milost in nemilost stricem in ujcem, ki jih hočejo iztrebiti itd.

V zadruzi ni tekmovanja, akcije, sankcije in selekcije. Zadrugarji so izven socijalne in ekonomske tekme, ker njihov individualni razvoj in napredek ni neposredno vezan z napredkom in razvojem zadruge. Ker nimajo lastne imovine, niso neposredno in osebno vezani na procvit zadruge. Prav tako ni sankcije za delovanje posameznika. On ne nosi sam odgovornosti za neuspeh v zadruzi; osebna odgovornost za uspeh ali neuspeh pa v ekonomskem življenju mnogo pomeni za napredek posameznika. Kjer ni tekme, tudi ni napredka.

Zadruga tudi ne ustreza sodobnim potrebam ekonomskega življenja. Karakteristika današnjega gospodarstva je kredit. Hišne zadruge pa ne morejo uživati kredita. Dajanje kredita je združeno z mnogimi obličnostmi in težavami in večinoma je tudi nemogoče od zadrug izterjati izposojeni denar. Ako namreč zadruga nima več zemlje, kakor je zakonski minimum, se morejo po hrvatskem združnem zakonu nepremičnine vzeti pod izvršbo le takrat, kadar je bilo posojilo najeto z dovoljenjem sreskega načelstva in če posojena glavnica ne presega deseterokratnika čistega katastralnega donosa. Prav po tem zakonu zadruge često ne morejo skleniti veljavne posojilne pogodbe, ker se rado pripeti, da niso vsi združni člani navzočni, a za posle take vrste je potrebna soglasnost vseh članov z glasovalno pravico.

Dr. Franolić je napisal svojo zanimivo razpravo, v kateri obilno gleda tudi na razmere v Sloveniji, v namenu,

da odgovori na vprašanje prof. Ivšića, ali naj v enotni jugoslovanski občni državljanski zakonik sprejmemo za vso kmetско nepremično imovino kolektivno rodbinsko lastništvo po načelih južnoslovanskega prava, ali pa individualno lastništvo po načelu rimskega prava odnosno našega sedanjega o. d. z.

Raziskuje, ali zares o. d. z. tako škoduje s tem, da je povzročil in pospeševal razkosanje kmetških posestev, ter takoj opozarja na dejstvo, da se zadruge same neprestano delijo, očitno v smislu združnega zakona in tajno zoper njegove določbe, tako da se more ugotoviti pokret za delitvijo zadrug. Nadalje prototip zadruge, v kateri je združeno po več rodbinskih parov, vedno bolj izgineva, tako da sam prof. Ivšić pravi, da bo v bodoče posamezna obitelj (inokoština) v zadrugi pravilo, obitelj od več parov pa izjema. Tako torej sami zagovorniki združnega sistema priznavajo, da se pri hišnih zadrugah razmere razvijajo v pravcu individualne obitelji in v pravcu delitve posestev, da torej hišna zadruga kot obiteljska in kot ekonomska edinica propada in daje mesta novim obiteljskim in ekonomskim oblikam. Samo vprašanje časa je, kako dolgo se bodo obdržale sedanje zadruge. Ako se upoštevajo tudi ostali ugovori proti zadrugam, ki so malo prej navedeni, se pride torej do sklepa, da o. d. z. ni bil kriv zaostalosti kmetškega stanu in njegovega neugodnega položaja in da ni prepričevalnih razlogov za uvedbo kolektivnega lastništva po sistemu hišnih zadrug kot splošnega in izključnega pravila.

Do tega zaključka prihaja tudi prof. ing. Stjepan Jurić v razpravi »Združna svojina i naš poljoprivredni napredak«, ki je izšla v »Jutarnjem listu« v zaporednih nedeljskih številkah z dne 19. in 26. nov., 3. in 10. dec. 1933. Njemu »kolektivna svojina« ni bistvena stvar, marveč bistveno je to, da je bila v zadrugi izvedena srečna kombinacija med pravilnim demokratskim načelom in potrebnim načelom avtokracije. Ker je bilo v zadrugi uveljavljeno demokratsko načelo, je bilo dano jamstvo, da so zadrugarji volili iz svoje sredine večinoma najsposobnejšega človeka za kućegospodarja. Tako voljeni kućegospodarji so v prejšnjih časih uživali pri oblastvih neomejeno zaščito svoje avtoritete. Dokler je ta sistem trajal, so posle zadruge vodili najsposobnejši in najzaslužnejši zadrugarji. Zato so bili uspehi zadruge dobri. Čim so pa pričeli omejevati avtoriteto kućegospodarja, je šlo z zadrugo navzdol in uspehi so postajali vedno slabši.

Življenje gre svojo pot, narod si izbere to, kar mu najboljše prija. Dasiravno hrvatski združni zakon prepo-veduje delitev zadrug izpod zakonitega posestnega minima, se zadruge tajno delijo, v Sloveniji pa se v praksi izvaja očevinsko dedno pravo in očevino dobi in prevzame en dedič, namesto da bi se razdelila po normah dednega prava o. d. z.!

Ali so torej v Sloveniji ugodna tla za hišne zadruge? Ali bi bili Slovenci zavzeti za iste?

Usojam si reči, da — ne. Izpraševal sem kmete same, ki so kar dvignili roke, ko sem jim razložil, kakšne so zadruge in kako so urejene. Pa tudi šolani agronomi, notarji in sodniki, ki so največ v neprestanem stiku z narodom, potrjujejo, da pri nas ni volje in pogojev za hišne zadruge. Upirajo se subjekti in objekti, ljudje in zemlja.

Misel individualne samostalnosti in nezavisnosti je pri našem kmetu tako močna in vkoreninjena, da na svoji zemlji ne bi trpel druge volje kakor svojo, ne drugega gospodarstva kakor svoje. Da bi se gospodar menjal ter bi ga rodbinski člani volili, da bi bil v važnih stvareh odvisen od večinskega sklepa rodbinskih članov, ne, tega pa že ne!

Za uvedbo združnega sistema pa tudi ni objektivnih pogojev. Za presojanje tega vprašanja je treba uporabiti nekoliko statistike.

Fran Erjavec v svoji knjigi »Kmetiško vprašanje v Sloveniji« (Ljubljana, 1928) objavlja statistične podatke iz avstrijskih časov (1902) za Kranjsko (pred vojno) in za slovenski del Štajerske. Od tedaj se razmere niso bistveno spremenile in ker se s tem ozemljem krije današnja dravska banovina, jih moremo vzeti kot temelj za presojanje. Na koroški del, ki je pripadel Jugoslaviji, nam ni treba gledati, ker je gorski, z gozdom pokrit svet, vrh tega pa s svojim pozitivnim pravom očevinskega dedovanja za to vprašanje najmanj upošteven.

Po tej statistiki smo imeli: malih kmetov (0—10 ha) 107.554 ali 74.38%, srednjih kmetov (10—20 ha) 24.335 ali 16.8%, trdnih kmetov (20—50 ha) 10.912 ali 7.52%, velikih posestev (nad 50 ha) 1887 ali 1.3%. Mali in srednji kmetje so torej v veliki večini.

Za poljedelske kulture je glede na naš predmet poučna presoja z upoštevanjem razmerja naproti ostali Jugoslaviji. Na uporabo so podatki iz leta 1924 po isti Erjavčevi knjigi.

Gozdovi pokrivajo 42.9%, torej skoro polovico Slovenije. Ostala poljedestvu namenjena zemlja pa kaže tole sliko:

Kulturna vrsta:	v vsej Jugoslaviji:	v Sloveniji:
njive	55.59%	37.9%
travniki	14.05%	31.6%
pašniki	23.67%	24.3%
vinogradi	1.52%	2.6%
sadovnjaki	2.21%	1.8%
vrtovi	1.26%	1.3%
barja in močvirja	1.70%	0.5%
	100 %	100 %

Te številke razodevajo, da imamo v Sloveniji tako v razmerju proti ostali Jugoslaviji kakor proti ostalim kulturam v Sloveniji največ travnikov in pašnikov, da se torej Slovenec največ bavi z živinorejo, dočim ima razmeroma malo obdelavne zemlje za polja. Skoro vsak kmet ima pri nas nekaj polja, nekaj travnika in nekaj gozda. V vinorodnih krajih pa namesto ali poleg gozda še vinograd.

Glede na to razdelitev, na tako gospodarstvo in tak obseg kmetij mislijo naši ljudje, da so kmetije premajhne, da bi mogle rediti zadrugo, ki bi bila količkaj številna, zlasti ako bi obsegala več parov (in njihovih otrok).

Naši kmetje in poljedelski strokovnjaki so mnenja, da so pogoji za zadrugo dani tam, kjer je veliko polja, ki zahteva več delavnih moči. Pri nas pa prevladuje travništvo in pašništvo in s tem živinoreja, ki jo lahko opravlja manj ljudi.

V Sloveniji se sploh ne pojavlja problem, ali naj bo dedovanje glede kmetijskih domačij (nepremičnin in pritiklin) urejeno s posebnim zakonom in ne z o. d. z., zato se tudi še ni čul glas, da bi bila potrebna uvedba kolektivnega lastništva glede kmetijskih nepremičnin, kakor se n. pr. izraža v hišnih ali rodbinskih zadrugah. Pri nas se problem pomoči kmetom postavlja drugače, kakor je pravilno presodil in napisal dr. Franolić. V Sloveniji se poljedelstvo razvija in pravcu vedno večje in podrobnejše specializacije in standardizacije poljskih pridelkov. Kakor je vsled mnogoletnih smotrenih prizadevanj na polju sadjarstva zaslovelo po svetu štajersko jabolko, tako bo treba stremeti za tem, da tudi glede drugih pridelkov dosežemo kolikor mogoče visoko kvaliteto, n. pr. za mlečne izdelke, seno, vino, fižol i. sl., da bomo z njimi zalagali ne samo jugoslovanske trge

izven Slovenije, marveč tudi trge preko državnih mej. To bomo pa po mnenju poljedelskih strokovnjakov dosegli samo s pomočjo močnih proizvajalnih in vnovčevalnih zadrug, ki naj iščejo odjemalna tržišča, dobro organizirajo spečavanje pridelkov ter uživajo upravno- in finančnopravne pogodnosti. Take pridobitne zadruge so nam torej nujno potrebne in za take zadruge je tudi resnično zanimanje.

Ako bi torej smeli v imenu Slovencev odgovoriti na vprašanje, ki ga je postavilo vladno obrazloženje k Tončičevemu načrtu za noveliranje hrvatskega združnega zakona o hišnih zadrugah, ter obenem gledati na vprašanja, sprožena mimogrede, bi se izjavili takole:

1. Slovenci bi odklonili obvezno uvedbo kolektivnega rodbinskega lastništva za nepremičnine kmetov ter bi odklonili obvezno ustanavljanje hišnih ali rodbinskih zadrug, pač pa ne bi nasprotovali zakonu, ki bi določal fakultativno ustanovitev takih zadrug.

2. Ne kaže se potreba za kodifikacijo v Sloveniji po običaju veljavnega očeviskega dednega prava (Anerbenrecht).

3. Priporoča se, da se v novi o. d. z. sprejmejo določbe o cenitvi prevzemne vrednosti očevine, kadar se o njej disponira z izročilnimi pogodbami, ut supra.

4. Nujna je odredba, da se pri sklepanju izročilnih pogodb ne pobirajo prenosne pristojbine, marveč samo dedne pristojbine, če očevino prevzame zakoniti dedič.

5. Nujno je, da se § 160 novega nepravdnega postopnika oziroma zakon o državni hipotekarni banki izpremenita, da bo mogoče imovino mladoletnikov nalagati vsaj tako, kakor je bilo besedilo navedenega paragrafa prvič izglasovano v Narodni skupščini.\*

LITERATURA. Dr. Janko Babnik: Sledovi slovenskega prava (Letopis Matice Slovenske za leta 1882/1883). — Dr. Metod Dolenc: Dušanov zakonik (Ljubljana, 1925), — in: Osebn- in rodbinskopravna vprašanja v pravosodstvu ljudskih sodnikov (Zbornik znanstvenih razprav pravne fakultete v Ljubljani, X., 1934). — Fran Erjavec: Kmetiško

\* Na tem mestu se zahvaljujem gg. notarjema Ivanu Ašiču iz Maribora in Hinku Požunu iz Gornje Radgone za prijazne informacije o pravnih razmerah v štajerskih okrajih, banovinskemu dipl. agronomu g. Alojziju Jamniku iz Ljubljane za podatke o poljedelstvu in univ. prof. g. dr. Metodu Dolencu za mnoge pobude v prijateljskih razgovorih o predmetu.



vprašanje v Sloveniji (Ljubljana, 1928). — Dr. Vladimir Franolić: Seljačka svojina i seljačko nasljedno pravo kao socijalni i ekonomski problem (Mjesečnik, Zagreb, 1934). — Dr. Josip Gruden: Slovenski župani v preteklosti (Ljubljana, 1916). — Dr. Stjepan Hefer: Za opći zemljišno-ovinski zakonik. Novi putevi — i u pravu (Mjesečnik, 1933). — Dr. Milan Ivšić: Problem seljačke svojine (Mjesečnik, 1933), — in: Izmjene i dopune zakonu o zadrugama od 9. svibnja 1889 (Mjesečnik, 1933). — Mihajlo P. Jovanović: Naša nova kodifikacija (Spomenica Mauroviću, 1934). — Dr. Stjepan Jurić: Zadružna svojina i naš poljoprivredni napredak (Jutarnji list, Zagreb, od 19. in 26. nov., 3. in 10. dec. 1934). — Jakob Kelemina: Pravne starine slovenske v filološki luči (Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, Ljubljana, 1933). — Dr. Fran Kovaričič: Slovenska Štajerska in Prekmurje (Matica Slovenska, Ljubljana, 1926). — Dr. Marko Kostrenčić: Zadruga (Narodna enciklopedija srpsko-hrvatska-slovenačka, St. Stanojević, IV. del, Zagreb, 1929). — Dr. Vinko Krišković: Hrvatsko pravo kućnih zadruga (Zagreb, 1925). — Dr. Josip Mal: Uskočke seobe i slovenske pokrajine (Srpski etnografski zbornik Srpske Kraljevske Akademije, 30. knjiga, Ljubljana, 1924). — Anton Melik: Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev (Ljubljana, 1920). — Stojan Novaković: Selo (Glas Srpske Kralj. Akademije, 24. zvezek, Beograd). — Živojin Perić: Zadružno pravo (Narodna enciklopedija, IV. del) in Zadružno pravo hrvatsko (ibidem). — Dr. Vasilij Popović: Zadruga (I. del: Sarajevo, 1921, II. del: v Glasniku zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1921/1922) in Zadruga (Narodna enciklopedija, IV. del). — Dr. Matko Potočnik: Vojvodina Koroška (Matica Slovenska, Ljubljana, 1910). — Simon Rutar: Slovenska zemlja, II. del, Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra (Matica Slovenska, Ljubljana, 1897) in Slovenska zemlja, IV. del, Vojvodina Kranjska (Matica Slovenska, Ljubljana, 1902). — Spomenica prvog kongresa pravnika, Beograd, 1926: Nasledje u zadružnom pravu (referent Mihailo Jovanović, koreferenta: dr. Dragutin Tončić in dr. Francè Goršič). — Dr. Avelin Stahuljak: Individualizam i kolektivizam. Povodom knjige »Vrhovne upravne i sudske rješidbe k zakonu o zadrugama« (Mjesečnik, 1928). — Dr. Ivan Strohal: O uzrocima pojavi zadruga (Mjesečnik, 1903). — Dr. Dragutin Tončić: Zakon o zadrugama s novelom (Zagreb, 1902); Vrhovne upravne i sudske rješidbe k zakonu o zadrugama (Zagreb, 1925); Zadružno pravo u savezu sa seljačkim nasljednim pravom (Mjesečnik, 1925); Potreba promjene u zakonu od 9. svibnja 1889 o zadrugama u Hrvatskoj i Slavoniji (Mjesečnik, 1931). — Dr. Josip Žontar: Skupna podlaga zgodovine slovenskega prava (Slovenski Pravnik, Ljubljana, 1933).

B. Bogišić: De la forme dite Inokosna de la famille rurale chez les Serbes et les Croates (Paris, 1884). — Dr. Milan Ivšić: Les problèmes agraires en Yougoslavie (Paris, 1926).

Dr. A. H. Hollmann: Agrarverfassung und Landwirtschaft

Jugoslawiens (Berlin, 1931). — Lazar Marković: Das Recht der zadruga und seine Reform (Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie, Berlin, 1909). — Dr. Josef Matzl: Die Agrarreform in Jugoslawien (Osteuropainstitut in Breslau, Quellen und Studien, Abteilung Wirtschaft, Berlin u. Breslau, 1927.) — Dr. Aleksa Stanišić: Über den Ursprung der Zadruga (Berner Studien zur Philosophie und ihrer Geschichte, Bern, 1907). — Paul Turner: Slawisches Familienrecht (Strassburg, 1874).

## Uvajanje nepravdnega postopka.

Dr. Anton Stuhec

Skušnja pri uvedbi grajanskega pravdnega postopka je pokazala, da uvajanje tudi malo spremenjenih zakonov ne gre tako gladko, kakor bi pričakovali. To nalaga dolžnost, da spoznavamo intenzivneje bistvene novote novega nepravdnega postopka, ki je spremenjen napram dosedanji vsebini v veliko večji meri kakor je bil Grpp.

**I. Nepravdni postopek** je bil dosedaj v poedinih pravnih področjih različno urejen. Na področju obeh oddelkov Stola sedmorice je veljal ces. pat. z dne 9. avgusta 1854 drž. z. št. 208, s katerim je bil uveden novi »zakon v sodnem postopanju v pravnih izvenspornih zadevah.« Ta patent je dobil z naredbo deželne vlade za Bosno in Hercegovino z dne 14. aprila 1885 (zb. zak. 1885 št. 28) deloma veljavo na področju Vrhovnega sodišča v Sarajevu. Za ozemlje kasacijskega sodišča v Beogradu je prevzel slična pravila patent z dne 13. in 23. decembra 1872, varstvene stvari je uredil zakon o starateljstvu z dne 25. oktobra 1872. Na ozemlju apelacijskega sodišča v Novem Sadu je bila snov urejena v posameznih zakonih (o naslednem postopku zak. čl. XCI iz 1884, zakon o uredjenju tutorskih i starateljskih stvari čl. XX iz 1877). Na področju Velikega sodišča v Podgorici ni bilo nobenih takih predpisov.

Enotno stanje je prinesel zakon o sodnem nepravdnem postopku z dne 24. julija 1934, Sl. Nov. 175/XLV/434, Sl. l. 1935/8 z uvodnim zakonom z dne 26. julija 1934, Sl. Nov. št. 178/XLVII/448, Sl. l. 1934/95. Oba zakona sta stopila v veljavo 4. februarja 1935 razen VII. dela o razveljavljanju listin, ki je stopil v veljavo 4. septembra 1934, medtem ko je § 31 odst. 2 dobil obvezno moč že 4. avgusta 1934.

Krajevna veljava obsega območje, kjer je graj. p. v. z dne 13. julija 1929 stopil v moč. Po čl. 1 Ugrpp. bi naj to bilo 1. januarja 1932 razen območja apelacijskih sodišč v Beogradu in Skoplju in Velikega sodišča v Podgorici. Zakon z dne 1. januarja 1933, Sl. N. 202/LXV/420, Sl. list 1931/57 je odložil to do 1. januarja 1933. Po zakonu z dne 27. decembra 1932, Sl. Nov. 304/CXIV/796, Sl. l. 1933/4 pa stopa graj. p. p. v veljavo na področju kasacijskega sodišča v Beogradu 1. januarja 1934, na področju apelacijskega sodišča v Skoplju in Velikega sodišča v Podgorici, ko odredi to zakon, s katerim se tam ustanovljajo sreska in okrožna sodišča. Z uredbo ministrstva pravde z dne 4. oktobra 1934, izdano na osnovi § 21 finanč. zak. 1934/35, ki je stopila v veljavo 1. novembra 1934, je bila ta organizacija na tem ozemlju izvršena (Sl. N. 230/LVIII), tako da stopi postopnik tu v moč 1. maja 1935.

Na področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu in sreskih sodišč v Čakovcu in Prelogu so uzakonjene sledeče omejitve:

1. Sirotinski stoli vrše posle skrbstvenih oblastev nadalje, dokler se ne preneso s posebno uredbo na sreska sodišča (čl. 46).

2. Določbe novega postopnika glede zapuščinskih razprav se uporabljajo šele, ko stopi v veljavo v teh območjih enotni grajanski zakonik (čl. 44), za območje novosadske apelacije z daljnjo omejitvijo na tiste dele, kjer ne velja avstrijski občni grajanski zakonik.

**II. Stvarna veljava.** Novi zakon se ne nanaša na šerijatsko sodstvo (čl. 4), privilegirane družbe in zavode (čl. 5), člane kraljevskega doma (v smislu čl. 38 ustave in rodbinskega pravilnika z 5. aprila 1930, Sl. Nov. 92/XXXVI, Ur. list 1930/58, izdeželne osebe po načelih mednarodnega prava z izjemami kakor po čl. 19 Ugrpp. in z nadaljnjo izjemo sprejema v umobolnico ali podobne zavode (§§ 193—195) in končno se ne urejuje postopek pri podaljšanju očetovske in varstvene oblasti (čl. 36).

Glede zapuščin naših državljanov se ustanavlja v materijalnopravnem pogledu medpokrajinska kolizijska norma (čl. 26):

1. da se obravnavajo zapuščine po pravu kraja, kjer je imel zapustnik ob času smrti svoje prebivališče, pri čemer pa ni upoštevati spremembe v zadnjih dveh letih (to seveda ne velja za vprašanje pristojnosti po § 23);

2. da veljajo za dedovanje nepremičnin utesnitve razpolaganja za primer smrti po lex rei sitae;

3. da se na izjave poslednje volje (dedne pogodbe) uporablja pravo zapustnikovega bivališča ob času, ko je bila poslednja volja napravljena.

Te norme imajo namen, preprečiti več zapuščinskih razprav, če je zapustnikova imovina v več pravnih področjih.

Dokler ne stopi v moč enotni grajanski zakonik, je treba razumeti pod tem izrazom predpise partikularnega grajanskega prava z omejitvijo v čl. 27 taksativno naštetih slucajev.

V materialnopravne predpise postopnik načelno ne posega, razen kolikor do uveljavljanja enotnega grajanskega zakona ne prevzema in ne urejuje dosedanjih predpisov glede uradnega varuštva, preklica, začasnega skrbstva in obnove in poprave mej (čl. 8, 10). Kolikor so formalno-pravni predpisi grajanskega prava po novem zakonu prizadeti, izgube svojo moč. Derogatorna klavzula (čl. 2) je žal z nezadovoljivo utemeljitvijo, da ni točne evidence, obrazovana le generalno, kar bo v praksi delalo težkoče. Veljavo izgubijo vsi predpisi o predmetih, ki jih novi postopnik urejuje, kolikor jih ne pušča uvodni zakon v veljavi.

**III. Splošna pravila za postopek.** Občno načelo je, da veljajo novi predpisi, podrejeno določbe Grpp. bodisi da so posebej v zakonu navedeni ali ne (čl. 21). Na posamezne zakone in pravne predpise, ki urejajo druge snovi nepravdnega značaja (zemljiškoknjižni zakoni, zakon o zasilnih potih, o razrešitvi fidejkomisov itd.), se novi predpisi uporabljajo le subsidiarno, če sami nimajo posebnih določb. Pristojnost mora sodnik uradoma spoštovati in stvar odstopiti pristojnemu oblastvu ali pa stranko na to napotiti, kar nadomešča dosedanji § 44 i. n. (slično § 11 stav. 2 Ip.). Akti realne narave (doslej § 117 j. n.) obdrže realno pristojnost (čl. 3). Novo se opredeljuje očitno po kriteriju bližje ali oddaljene prizadetosti pojem udeleženca, ki je oseba, katere se odločba neposredno tiče ali ki ostvarja svoj pravni interes na tem, da zahteva odločbo (čl. 5). Poleg predpisov proti zakotnim pisarjem (§ 120 Za.) sme sodišče napotiti stranko, ki pogosto vlaga nerazumljive, pogrešne ali nedopustne vloge, da stavi svoje predloge po advokatu ali javnem beležniku (čl. 7), če so na sedežu sodišča. Pri vročbi z javnim naznanilom ni objavljati v novinah oklica, če bi bili stroški nesorazmerno visoki, marveč se vrši objava na občinski deski ali na drug običajen način (§ 8 odst. 2),

dočim se sme v pravdnem postopku le v stvareh izpod 500 Din opraviti objava po krajevnem običaju (§ 311 Grpp.). V vprašanju razmejitve od pravnega postopka je dosedanji § 2 t. 7 pat. razčlenjen v § 2 t. 7 in 10 tako, da rešuje prejudicijalna vprašanja pravne prirode (»ugotovitev« prej »pretresanja«) nepravdni sodnik, tudi taka upravnega in javnega značaja (Slov. Prav. 1903 št. 9 in 10). Če je pa odločba odvisna od predhodne ugotovitve spornih činjenic, napotitev na pravdni ali upravni postopek ni več obvezna, marveč prepuščena svobodnemu sodnikovemu preudarku, pri čemer ga naj vodi načelo ekonomije, ali se da smotreno doseči dejanska ugotovitev po nepravdni poti. Take napotitve, na katere je pravdni sodnik vezan, je opuščati, če je glede predhodnega vprašanja pravnomočna odločba pristojnega upravnega oblastva že tu in ustreza formalna izvedba postopka veljavnim predpisom (glej judikat 191). Pri tej ureditvi § 19 odst. 3 pat. ni bil več prevzet v novi zakon. V ostalem velja glede prejudicijalnosti in prekinitve § 254 Grpp.

Varovano je načelo svobodne dokazne ocene (§ 11). Poenoteno je pravno sredstvo (rekurz) za vse panoge, s čimer je odpravljen prigovorni postopek. Rekurzni rok 15 dni ni prekluzivnega značaja, ker se podaljšanje ne prepeveduje kakor po § 615 Grpp. Rekurzno pravico ima vsak nezadovoljni udeleženec, predstavka je odpravljena, načela koncentracije ni, novote so dopustne. Dosedanja sodnikova pritožna pravica je omejena na pravico predložitve spisov kasacijskemu sodišču, če bi po sodnikovem mišljenju utegnili nastati iz drugostopne odločbe nenadomestljiva škoda (§ 16). Tudi ako druga stopnja spremeni prvostopno odločbo, odloča dokončno, kadar gre za pridržanje v umobolnici (§ 195 št. 6), in za ureditev mej (§ 282), delno je dana še tretja stopnja po § 31 zak. o zemljiškoknjižnih delitvah. Obžalovati je, da izključitev tretje stopnje pri preživninah ni bila prevzeta, kar bo občutno obremenjevalo kasacijsko sodišče. Pritegniti zapisnikarja je obvezno samo pri zaslišanju pod prisego in pri javni dražbi, v manj važnih stvareh zadošča sumarni zaznamek (§ 21).

Prisilna sredstva se izvajajo zoper nepokorne osebe (prej preozko stranke) po § 19 tako-le:

1. odločbe, ki so prisilne mere radi zavarovanja postopka, se izvršujejo po službeni dolžnosti po okolnostih primera ali po izvršilnem redu ali »primerno«. Ker izvršilni zakon takih določb nima, veljajo tu predpisi Grpp. (§ 268, 421, 450 itd.).

2. Če gre za izvršitev pravnomočnih sklepov in odredb, ki so izvršilni naslovi (§ 2 t. 4 Ip.), je načeloma prepuščati izvršilne korake strankam. Glede na prirodo in cilje nepravdnega postopka zakon dovoljuje sodišču, kjer za to govore opravičeni razlogi, da tudi po službeni dolžnosti ali uporabi okolnostim primerno prisilno sredstvo, ali pa uvede izvršbo po Ip., pri čemer bo pač odločilen kriterij, ali je odločba izvršljiva po predpisih Ip. ali ne.

3. Nadomestno izvršitev sme sodišče izposlovati po posebnem skrbniku, če ne zaležejo uporabljena sredstva, zamudne varuhe in skrbnike sme odstaviti, če ne ustrežejo ponovni sodni »odredbi« (opominu, pozivu).

V okviru teh posebnih pooblastil sodišča je pozdraviti novoto, da ugotavlja varstveno sodišče materijalnopravno odškodninsko odgovornost varuha in skrbnika (ne očeta) ne glede na višino škode, presoja potrebo in način zavarovanja in izvršuje uradno svoje odločbe, prevzema torej naravnost vlogo stranke v formalnem oziru. Pravdna pot za take odškodninske zahtevke je izključena.

Do uveljavljenja novega izvrš. post. veljajo »dotični« partikularni predpisi (čl. 38), kar je rečeno že v § 25 št. 3 finanč. zak. 1933/34.

**IV. Zapuščinski postopek** Namesto mesečno je smrtne primere prijavljati najkasneje v 10 dneh (§ 32). Pri zapisu smrtovnice in popisu imovine ni treba več prisotnosti dveh prič (§ 35, 71) razen, ako se iščejo poslednja volja ali važni spisi po hišni opremi (§ 37 odst. 2) in niso prisotni odrasli svojci.

Zapisovalec smrtovnice sme razglasiti poslednjo voljo le tedaj, če je sodnik ali javni beležnik (§ 38), doslej ob pogojih vsak sodni odposlanec (§ 41 pat.). O zapisu je treba obvestiti nadrejeno oblastvo, pri katerem je zapustnik služboval, da po odposlancu prevzame službeno imovino (§ 45), poverjenika cerkvenega oblastva je vabiti tudi pri popisu ali ločitvi nadarbinske imovine (§ 83). Posebej se uredi sestava smrtovnic s strani javnih zavodov (§ 48), predvidena je postavitve posebnih sodnih poverjenikov za zapisovanje smrtovnic (§ 34). Sodišče, ki je sprejelo oporo v shrambo, mora o tem obvestiti sodišče rednega bivališča sporočitelja (§ 303). Pismena poslednja volja se izroča starešini sodišča (§ 49), predpis takojšnje razglasitve, tudi če ni imovine, velja naprej. Z a p r i s e g a o p o r o č n i h p r i č je obvezna, če so udeležene osebe, za katerih pravice je uradoma skrbeti (§ 53 št. 4); dosedaj je ob

daljnem pogoju, da je nevarnost v zamudi, smelo sodišče postaviti skrbnika, da je predlagal zaprisego (§ 66 pat.).

Izdatno razbremenitev sodišč bo doseglo posnemanje avstrijske novele, da pri neznatni imovini načeloma ni uvesti zapuščinske razprave (§ 59). Neznatna je imovina, če prometna vrednost premične imovine brez odbitkov dolgov ne presega 10.000 Din. V tem primeru se uvede razprava le na predlog dediča, ali nujnega dediča (ne tudi na upnikov predlog), pri čemer določi sodišče prometno vrednost po »novi«, pravilno pač drugi, izvedenski cenitvi, ker se nasprotno ugotavlja vrednost premičnin pri zapisu smrtovnice samo po možnosti, in sicer po kratki poti in približno (§ 36 t. 6). Primerno bo tedaj pritegniti že k zapisu smrtovnice cenilca, kar ni zabranjeno. Razprava se sme opustiti pri varovancih le s pristankom varstvenega oblastva, ki je dalje potreben tudi za ukrep po odst. 3 § 59, po katerem sme sodišče poklicanim dedičem izdati pooblastilo o razpolaganju v dokaz singularnega pravnega nasledstva. Pri tem je dobroverni pridobitelj premičnin (§ 326 o. d. z.) pač zaščiten, pravdno izravnavanje vsled močnejše pravice pa pridržano. Na druge slučaje odst. 2 in 3 se odobritev ne nanaša. Primeri uradne postavitve skrbnika za zastopanje pri zapuščinski razpravi so nespremenjeni (§ 64), glede pravnega nastanka ustanov glej zakon o ustanovah z dne 6. julija 1930 Sl. N. 155/LVIII, Sl. l. 1930/28. Odlikovanja ni treba vrniti. Uzakonjena je dolžnost denarnih zavodov, da pošljo zapuščinskemu sodišču popis zapustnikove imovine, ki je shranjena pri njih (§ 74).

Cenilni predpisi. Medtem, ko se vrednost premičnin pri popisu določa s cenitvijo (čl. 77), velja glede nepremičnin (§ 78):

1. Za svrho pristojske odmere se določa vrednost po predpisih za odmero javnih davščin po zakonu o neposrednih davkih z dne 8. februarja 1928 s poznejšimi spremembami. To velja, če sodišča odmerjajo takse po posebnih predpisih.

2. Sodna cenitev se opravi samo na zahtevo dediča, da se določi nujni delež (§ 784 o. d. z.), iz drugega posebnega razloga, pod katerega je šteti primer uradnega popisa (§ 69).

3. Drugače se postavlja v inventar vrednost zadnje cenitve, zadnje pogodbene kupne cene, če se med tem ni znatno spremenila, ali po davčni osnovi. Sprememba vrednosti ni omejena na enoletni rok, kakor pri izvršilni cenitvi (§ 113 t. 6 Ip.).

Neprijetno presenečenje je prineslo, da zakon v nasprotju z načrtom glede osnov pri cenitvi odstopa od dosedanjega načela ugotovitve navadne vrednosti zapuščinske nepremične imovine po svobodni oceni sodišča (§ 103 pat., odlok just. min. 30. junija 1900 št. 11.767) in uvaja kot novo osnovo »prometno vrednost« (§ 59, 79 št. 3), kar bo razplet dednih zahtevkov pri delitvi in prevzemu občutno oteževalo. Zakon ne predpisuje nobenih smernic za ugotavljanje »prometne« vrednosti, ki je idejno pavalnega značaja in se tudi s prodajno ali nakupno vrednostjo docela ne krije. Medtem ko je pravilno, da se metoda o določitvi realne vrednosti predpisuje v izvršilnem postopku, ti razlogi niso več učinkoviti za zapuščinski postopek, pri katerem more samo prosta ocena in izbira metode cenitve zajamčiti interesentom ustrezno rešitev. To je vsaj kot izjem o dopuščala uredba o postavitvi in izboru veščakov pri cenitvi zemljišč in postopku pri cenitvi z dne 24. junija 1932 Sl. N. 153/LXX, po kateri se praviloma ugotavlja vrednost po prodajni (prometni, trgovski, tržni) ceni ali za druge primere po kapitaliziranem letnem čistem donosu. Ta uredba je izdana na osnovi § 9 zak. o zaščiti kmetov le za področje Vrhovnega sodišča v Sarajevu, Banskega stola v Zagrebu in apelacijskega sodišča v Novem Sadu in je z novim postopnikom razveljavljena. Nujna je zato potreba, da se izdajo enotni cenilni predpisi za zapuščinsko cenitev (kakor so posebej za izvrš. postopek predvideni v § 113 t. 5), kateri se obetajo že v določbah o postavitvi izvedencev pri sreskih sodiščih (§ 83 Sp.). Enoletni rok za vložitev dedne prijave je skrajšan na tri mesece, ni pa prekluzivnega značaja (§ 92 Np. § 192 Grpp.). Tudi po zamujenem roku (§ 90, 91) mora sodišče, preden izda prisojilo, sprejeti dano prijavo (§ 93). Ni pa stroškovne sankcije, kolikor se ne dado naprtiti po zamudi povzročeni stroški zamudni stranki, če je bila povzročena po hudi krivdi (§ 20). Materijalnopravnega spornega vprašanja, ali se z zamudo roka izgube dedne pravice, postopnik ne rešuje. V slučaju prekinitve pri nasprotujočih si dednih prijavah sodišče ni več dolžno dovoliti zavarovanje, če spozna, da so dedne pretenzije očitvidno neosnovane (§ 100). S tem se naj po sekvestraciji grozeča škoda odvrne in zabranijo običajne šikane. Trikratni oklic dedičev v novinah se sme omejiti na enkratni oklic ali z drugačno primerno objavo, če bi stroški bili nesorazmerno visoki (§ 105). Pri sklicanju upnikov je določen največ rok 6 mesecev, oklic pa je opustiti pri neznatni imovini, če inozemski



zapustnik v naši državi ni imel prebivališča ali stanišča, ali če po okolišnih ni pričakovati prijav, vendar se v vseh teh primerih zapuščina pred tremi meseci po smrti ne sme izročiti (§ 109). Dosedanjim pogojem za izročitev zapuščinske imovine v upravo dediču je dodano (§ 114), da to ne sme nasprotovati pravicam tretjih oseb, pri čemer so mišljene uživalne pravice materialnega prava v drugih pravnih področjih, dasi spada k upravi naravno tudi prevzem obstoječih bremen. Za prisojilo ni treba več pristanka oblastva, s katerim je zapustnik stal v obračunski zvezi (§ 156). Pri fidejkomisarski nadomestitvi zavarovanje premične imovine za poznejše opravičence ni več obvezno, če ne gre za osebe, ki stoje pod posebno zaščito zakona (§ 120). V ostalih primerih zadošča obvestilo, vendar pa sme naslednik zahtevati pred prisojilom predpisno zavarovanje.

Istemu cilju razbremenitve sledeč razvoju prakse služi daljnja določba, da sodišče izvršitve poslednjevoljnih naročil (§ 709 o. d. z.) ni dolžno nadzorovati, če tega ne zahteva javna korist (§ 124). Potrdilo za zemljiškoknjižni prepis se da volilobjemalcu pred prisojilom, če dediči volila ne osporavajo (§ 137). Pri nevknjiženih nepremičninah se je ravnati po § 434 o. d. z., §§ 33, 84 zak. o notranji ureditvi zemlj. knjig, za področji Beograd in Podgorica po zakonu z dne 30. maja 1930 Sl. N. 135/XLIV.

**V. Varstvene (skrbstvene) stvari.** Pri delegaciji je višje sodišče doslej posredovalo, če med sodišči glede prevzema ni bilo soglasja. Odslej odreja vsak, tudi delni prenos varstvenih poslov med varstvenimi oblastvi apelacijsko sodišče (§ 150). O delegiranju šerijatskih sodišč odloča Vrhovno šerij. sodišče dotičnega ozemlja (§ 24 zak. o ured. šerij. sodišč z dne 21. marca 1929). Izdati pismene legitimacije zakonitemu zastopniku pri napravi notarskega akta v pravnih poslih nesvojepravnih oseb (prejšnji § 192 pat.) ni več potrebno, ker je veljavnost itak odvisna od odobritve varstvenega oblastva in jamči varuh za smotrnost stroškov.

**Varstvena povjerenstva** (§ 202—207) so nova ustanova varstvenega prava. Občini sme dovoliti minister pravde ustanovitev takih povjerenstev, če prevzame stroške in odgovornost za škodo, nastalo iz uprave varovančevi imovini. Povjerenstva višje vse pravice in dolžnosti varstvenih oblastev na svojem področju, vendar ne določajo vzdrževalnine ml. otrokom in ne odločajo o negi, alimentaciji in vzgoji nedl. otrok pri ločitvi ali razdružitvi zakona (§ 264). Sestav: starešina sreskega sodišča ali njegov na-

mestnik kot predsednik, pravni poročevalec, ki mora biti usposobljen za izvrševanje sodniške službe, vsaj še trije prisodniki, ki so voljeni na štiri leta. Sklepa se z večino glasov, sklepi so izvršilni naslovi.

Varstveni sveti, pri nas uzakonjeni s ces. naredbo z dne 12. oktobra 1914 drž. z. št. 276 zaradi vojnih prilik niso bili oživotvorjeni. Sedanja uzakonitev (§ 208—211) jim odkazuje v glavnem posvetovalne in pomožne funkcije.

Radikalno pa nezadovoljivo je spremenjen položaj potrebnih odobritev po dosedanjem § 109 j. n. (§ 147). Odslej odloča zborna sodišča samo o tem:

1. da se kdo popolnoma ali delno prekliča ali postavi pod skrbstvo;
2. da se očetovska oblast ali varuštvo podaljša;
3. da se očetovska oblast odvzame;
4. da se odločbe 1—3 preuredijo ali razveljavijo;
5. da se potrdi posvojitvena pogodba; ta je odslej tudi za svojepravne osebe konstitutivnega značaja (§ 212).

Vloga sreskega sodišča je v teh primerih omejena na izvršitev poizvedb ter predložitve obrazloženega predloga, pravna sredstva bodo obremenjala apelacijska sodišča.

V lastnem področju odloča sresko sodišče:

1. o legitimaciji, če ne gre za pozakonitev po vladarjevi milosti,
2. pri odobritvi prodaje ali odsvojitve stvari, lastnih nesvojepravnim osebam, v Srbiji že sedaj po zakonu z 25. oktobra 1872. Prav v tem primeru bi bila na mestu odobritev s strani višje stopnje, ker nastopa varuh kot stranka, ni pravega nasprotnika (institut protivaruha ni bil prevzet) in tudi načelo neposrednosti ocene ni prizadeto, kakor v gorenjih primerih 1—5, kjer odločujoča inštanca, n. pr. pri obveznem zaslišanju preklicanca, niti ni sodelovala.

Dvomljivo je, če bo moči smoter z uvedbo kolegijalnega sklepanja bolje doseči, kakor če bi sklepala o predmetih 1—5 sreska sodišča, zoper katerih odločbe so itak odprta pravna sredstva.

Plodonosno nalaganje glavnice (§ 159—161). Te nove določbe obravnavajo naložbo gotovine in upravo imovine. Varuh in sodnik sta odgovorna, da se gotovina brž ko mogoče plodonosno naloži. Odgovornost se ravna po disciplinskih predpisih v zvezi s § 45 finančnega zakona 1932/33 in § 379 Kz. Naložba se tiče gotovine, suhega denarja, ne pa druge imovine. Sodišče torej ni

dolžno že obstoječe hipoteke izterjavati, da se gotovina po tem naloži. Naložitev se izvrši izključno pri državni hipotekarni banki. S tem je končno padlo načelo koristnosti pri uporabi varovančeve gotovine, kakor ga je zahteval § 230 o. d. z., po katerem je bila obrestna naložba le drugovrstno sredstvo in katero načelo je dosedaj oviralo dosledno izvedbo § 117 zak. o drž. hip. banki. Za končni prenos je smel minister za trgovino podaljšati rok glasom § 45 št. 5 finanč. zak. 1932/33 do 1. aprila 1935, izdaja zadevne naredbe je postala po uredbi o sodnih depozitih z dne 17. maja 1933 Sl. Nov. 170/XLVIII in izvršilne uredbe z dne 25. oktobra 1933, Sl. Nov. 247/LXXI brezpredmetna. Sicer obvezna naložba sme odpasti v naslednjih taksativno naštetih izjemah:

1. ako bo gotovina v kratkem potrebna. Nato se nanaša predhodno obvezno zaslihanje varuha. S tem ni spremenjen predpis § 230 o. d. z., da se sme varuhu prepustiti samo toliko gotovine, kolikor je potrebno za varovančevo vzgojo in pa redne obratne potrebe gospodarstva, medtem ko je ostalo prvenstveno porabiti za plačilo dolgov.

2. Neznatno imovino sme sodišče po svobodni oceni posameznega primera ter varuhovih razmer prepustiti varuhu v upravljanje. To se ne tiče samo gotovine, ampak tudi vrednostnih papirjev, hranilnih vlog itd. Svobodna ocena odpira tu dovoljno možnost upoštevanja varovančevih tekočih potrebščin vključno s splošni obveznosti naložbe.

3. Če imovina ni naložena pri državni hipotekarni banki, sme sodišče obdržati sedanji način naložbe, dokler se ne dobi ugodnejša prilika »za koristnejšo naložbo«. S tem ni obdržano dosedanje načelo koristnosti porabe (§ 230), ampak je »koristnejša« naložba ona v drž. hipotek. banki. Nejasno besedilo je razlagati tako, ker po spremembi § 160 ni bilo primerno prilagodeno. Po sklepu narodne skupščine je bilo po § 160 pupilarni denar nalagati le praviloma v državni hipotekarni banki, izjemno kolikor to zakon dopušča (kar bi bilo po dekretu z dne 26. septembra 1844 zb. zak. št. 832), pa tudi v zavodih, katerim zakon priznava pupilarno varnost, ali za izdavanje pupilarnovarnih hipotek, kupovanje nepremičnin, državnih ali državno garantiranih papirjev. Vsled poznejše spremembe § 160 v sedanjo obliko so vse te uporabne možnosti varovančeve imovine odpadle.

Če prepusti sodišče varuhu, da »glavnico naloži«, je dani rok zato posebej nadzorovati. Mišljen je tu primer, da ima varuh gotovino zbog uprave v rokah, n. pr. pri

letnem računu, ali pa je sprejel »kapital« s pristankom sodišča od dolžnika (§ 234 o. d. z.).

Vsled navedene ureditve določbe o vsebini zadolžnic, postopek pri odobravanju posojil, izkazi zavarovanja (prej § 195—202 pat.) niso bile prevzete. Cilj naložitve gotovine naj pospeši poostritev, da varuh, ki obdrži neupravičeno gotovino preko meseca dni, jamči za 10% obresti od tega roka dalje, kar poostruje le obrestno jamstvo, ker je varuh celo pred dospelostjo dolžan priskrbeti odobrenje sodišča za ugodno porabo (§ 235 o. d. z.) in tudi sicer jamči za omnis culpa (§ 228 o. d. z.). Državne obveznice s pravico dobitkov se smejo prodati le, ako je to neobhodno potrebno ali ako je v očitno varovančevo korist.

Pri izročitvi imovine po doseženi svojepravnosti vojaških oseb ni potreba več pristanka vojaških oblasti.

**VI. Proglasitev za mrtvega in dokaz smrti (§ 231—239).** Recipiran je v glavnem zakon z dne 16. februarja 1883 drž. zak. št. 20 v zvezi z uredbo o pravni likvidaciji po vojski povzročene stanja Sl. Nov. 1920 br. 148, Ur. list 1920 št. 92/296.

Pristojen je sodnik poedinec na okrožnem sodišču. Krog predlagateljev je razširjen na vsakogar, ki ima pravni interes na ugotovitvi pogrešančeve smrti, pri javnih interesih tudi državni pravobranilec. Prošnja glede pogrešancev, ki so bili v vojni hudo ranjeni ali so v vojni pogrešani, se sme vložiti takoj po dogodku, pri katerem je bilo pogrešančevo življenje v nevarnosti, dočim doslej le glede oseb, ki so bile v bližnji smrtni nevarnosti.

Glede razveze zakona je pridržano »drugim zakonom«, da predpišejo, ali je proglasiti pogrešančev zakon za razvezan. Ker po derogatorni klavzuli čl. 2 »predmet« z novim postopnikom ni bil urejen, nego le napovedan, velja § 9 dosedanjega zakona z 16. februarja 1883 do nove zakonite ureditve naprej. Misel zakonite zaščite pogrešančevih interesov uresničujejo nove določbe glede povrnitve njegove imovine, če se je vrnil (§§ 237, 238).

1. Če je njegova istovetnost nedvomna in se sodišču sam javi, sme okrožno sodišče svojo odločbo brez nadaljnega postopanja razveljaviti.

2. Za mrtvega proglašeni, pa tudi krog oseb, po katerih predlogu se je smel postopek uvesti, sme predlagati razveljavljenje odločbe o proglasitvi za mrtvega ali popravo dneva smrti, če se dožene, da je umrl na drug dan. Čim sodišče uvede postopek, obvesti takoj zapuščinsko oblastvo, da zaustavi zapuščinsko razpravo, če pa je zemljiškknjižni

prenos že izveden, da se zaznamuje uvedba postopka. Končna odločba ima popolni učinek zoper pridobitelja knjižnih pravic po tej zaznambi.

Če končna odločba vzdrži prejšnjo v veljavi, se zaznamba izbriše. Če prejšnjo odločbo razveljavlja ali spreminja, vrne zapuščinsko sodišče v prvem primeru po službeni dolžnosti v nepravdnem postopku »posest imovine«, ako more to s sredstvi nepravdnega postopka, drugače napoti upravičenca na pravdno pot (§ 10). Vzporedno gredo koraki za vrnitev očetovske oblasti pri varstvenem sodišču.

**VII. Amortizacija** (§ 240—262). Predpisi so prevzeti iz § 115 j. n., ces. naredbe od 31. avgusta 1915 drž. zak. št. 257, 258, zakonov z dne 2. julija 1868 št. 88 in 3. maja 1868 drž. zak. št. 36. Nove določbe ne posegajo v predpise zakonov, po katerih se ima razveljavljenje izvesti po določbah meničnega zakona n. pr. zakona o javn. skladiščih, veljajo pa subsidiarno.

Za izjeme, mišljene v čl. 5, veljajo posebni predpisi, v glavnem:

1. glede akcij in listin Narodne banke čl. 65—81 zak. z dne 17. julija 1931 Sl. Nov. 137/LXV, Sl. list 1931/56;

2. glede hranilnih knjižic poštne hranilnice čl. 18 zak. o poštnohranilnem ček. in virm. prometu Sl. Nov. br. 77/XI, Ur. list 1922/130, navodila 12. decembra 1931 Sl. Novine 297/XCVI/722, Sl. list 1932/9;

3. glede čekov poštne hranilnice Sl. Nov. 1262/LXXVII, Sl. list 1933/42.

Amortizacija starih hipotek se ravna po predpisih §§ 128 sl. Zzk.

Prijava izgube ločenih nerazveljavljenih kuponov v širšem smislu prekinja zastaranje, plačilo se sme v tem slučaju zahtevati šele 3 leta (dosedaj 1 leto) po dospelosti, vendar ima zavezanec po vzorcu francoskega zakona z dne 15. julija 1929 še eno leto čas za izplačilo. Te določbe naj nadomeste prepoved razveljavljenja kuponov.

Posebne določbe so uvedene za razveljavljenje državnih vrednostnih papirjev (§ 261).

Za objave se ustanavlja poseben Osrednji glasnik.

**VIII. Skrbništvo in pomočništvo** (§§ 183—201). Določbe so vzete razen glede pristojnosti za sklepanje o odločbi iz dosedanjega preklicnega reda. Razprave (§ 187) niso več javne (§ 21). Objava preklicev pred prevratom se vrši sedaj po § 311 Grpp.

### IX. Prostovoljna cenitev in prodaja (§§ 219—230).

Predpisi se naslanjajo na §§ 267—280 pat. Za prodajo nepremičnin velja forum rei sitae. Če leži nepremičnina v območju več sreskih sodišč, ima predlagatelj izbero. Pri prodaji terjatev obremenitev ni več ovira kakor do sedaj (269 pat.). Sodna cenitev se izvrši ustrezno izvršilni, pri državnih nepremičninah administrativna cenitev ni prevzeta (dosedaj § 271).

### X. Ostali primeri (§§ 263—275).

Varstvene odločbe pri ločitvi ali razdružitvi zakona po § 142 o. d. z. so sedaj razširjene tako, da je zanje pristojno varstveno sodišče, tudi če zakonca ločeno živita, pa še nista sodno ločena ali zakon še ni razvezan.

Za določitev dote in opreme velja podsodnost občeve zavezančeve podsodnosti. Zakaj se ti zahtevki le takrat določajo v nepravdnem postopku, če so bili stavljeni sodišču pred poroko, ni dovolj umevno, ker se sme pred poroko uvedeni postopek nadaljevati in končati tudi po poroki. Zahtevki, ki pred poroko niso bili uveljavljeni pri sodišču, spadajo pred pravnega sodnika.

Solastninska razmerja po § 825 sl. o. d. z. ureja sodišče po predpisih § 266, če o solastninski pravici in o velikosti deležev ni spora.

Razdružitvev skupnosti, doslej možna le na podlagi v pravdi izposlovanega izvršilnega naslova (§ 841 o. d. z. § 351 i. r.), se izvrši odslej praktično v nepravdnem postopku, če o pravici in predmetu delitve ni spora in se ta spor tudi tekom postopka ne pojavi. Morebitna poravnava je izvršilni naslov. Delitev nepremičnine s sodno prodajo se izvede po določbah Ip.

Novo je poglavje o ureditvi mej (§§ 275—283). Po vložnem predlogu je narok zaradi poskusa poravnave obvezen. Četudi je postopanje uradnega značaja, je imeti predlog za umaknjen, ako predlagatelj izostane in nasprotnik ne predlaga, da se naj postopek vendarle izvede. Dosedanji praksi je ustrezen predpis, da tožbe, če se med pravdo pokaže, da gre za mejni spor, ni zavračati zaradi nepristojnosti, ampak obravnavati kot predlog za ureditev mej. Nasprotno se sme postopek uvesti tudi po službeni dolžnosti, če je od te ureditve odvisna odločitev kake pravnostne stvari (§ 254 Grpp.). Ako se more posel opraviti na enem naroku, se strankine navedbe ne vnašajo v zapisnik, ampak v končno odločbo. Dokaz močnejše pravice v pravdnem postopku je dopusten le, če presega vrednost spornega prostora 500 Din (dosedaj 125 Din po zak. z dne

30. januarja 1922 Ur. list, 26. maja 1922), toda samo v prekluzivnem roku treh mesecev od dne pravnomočne odločbe. Nerazumljivo načelo razdelitve stroškov »po meri svojih meja« žal tudi sedaj ni pojasnjeno. Stroškovni predpisi veljajo tudi, če se sodna odločba ne izda.

**XI. Postopek in javnobeležniški posli:** Nova uredba noče posegati v določbe zak. o javnih beležnikih, kolikor jih izrečno ne spreminja (čl. 4). To je primer glede predpisov § 221 t. 4 in § 222 t. 2 Zb. V okviru § 221 Zb. se giblje, § 222 odst. 2 pa razveljavlja novota, da smejo dediči izvesti zapuščinsko razpravo sami, ako predlagajo to v 15 dneh po sodnem obvestilu o smrti sporazumno, če je med njimi en diplomiran pravnik (§ 31). Pod dediči je razumeti presumptivne, v smrtovnici ali oporoki navedene ali sicer znane (§ 2 t. 6) dediče, pod obvestilom poziv po § 62. Oddaja dedne prijave ni pogoj za udeležbo pri sporazumevanju, ki se sodišču izkaže s podpisom.

Dosedanja razdelitev, če je na sedežu sreskega sodišča več javnih beležnikov, je spremenjena tako, da opravi razpravo tisti notar, v čigar okolišu je zapustnik imel svoje prebivališče, če pa je več prebivališč, v čigar okolišu je pretežni del imovine (§ 221 t. 4).

Pismeno oporoko sme javni beležnik razglasiti tudi, če po okolnostih primera ni potreba, da bi se vsebina oporoke hitro zvedela in če ni bil zapisovalec smrtovnice, ker opravlja vse posle zapuščinskega postopka; med izjeme § 221 t. 2 Zb. pa razglasitev poslednje volje ne spada. § 38 torej ne spreminja § 221 t. 2 Zb.

Sodišče sme, če je v korist strank, poveriti javnemu beležniku izvestne posle, ki ne zavise od predhodne sodne odločbe (§ 4), kar je rečeno že v § 223 Zb.

Na sedežu sreskih sodišč opravljajo izključno javni beležniki zapis smrtovnice (§ 33).

**XII. Prehodne določbe** (čl. 28 Unp. i. sl.). Dokaj ohlapno je splošno načelo, da rešujejo že »tekoče« stvari nepravdne narave doslej pristojna oblastva po dosedanjih predpisih. Glede pristojnosti oblastev za prilike v dravski banovini ni sprememb. Glede postopka je treba razlikovati po značaju nepravdnega predmeta:

1. **Zapuščinske stvari:**

Splošno načelo ne velja za delegacijo (§ 21) in za hrambo zapuščinske imovine za poznejše upravičence po § 120. Dasi se uvede zapuščinska razprava, ko sodišče zve za smrtni primer, po imovinskem stanju na dan smrti, vendar ni ta okolnost odločilna, marveč dejanska pokre-

nitev postopka, ko sodišče ali zapis smrtovnice odredi, ali isto direktno sprejme (§ 34, 36 pat., § 32). Če se je to zgodilo po 4. februarju 1935, veljajo novi predpisi. Če je sodišče izdalo sklep po § 72 pat. pred 4. februarjem 1935, da se zapuščinska razprava zbog pomanjkanja zapuščinske imovine ne uvede, pa se pozneje taka imovina najde, se postopanje nadaljuje po novih predpisih, ker sklep po § 72 pat. rešuje poročilo o smrtovnici in s tem postopanje končuje. Drugače je pri reasumaciji, kjer se povzame in dopolni prejšnji postopek.

## 2. Varstvene (skrbstvene) stvari:

Dolga življenjska doba teh poslov opravičuje generalno načelo, da se imajo te stvari, ki še teko na dan 4. februarja 1935, obravnavati po novem postopku, izvzemši v dveh primerih:

a) če v skrbstveni stvari odločba o postavitvi pod skrbstvo še ni postala pravomočna, se uporabljajo novi predpisi šele po pravomočnosti odločbe;

b) pri razveljavitvi in pre naredbi preklica po § 191 se uporabljajo novi predpisi tudi na dosedanje primere.

Če je okrožno sodišče izdalo rešitev po § 109 j. n. pred 4. februarjem 1935, gre pritožba na apelacijsko sodišče; dopolnitev postopka se izvrši po starih predpisih in sresko sodišče vsled rekurza odločbe ne more spremeniti, ker ne gre za njegovo odločbo (§ 12 st. 4).

Varstvene stvari so v teku, ko je sodišče sprejelo od zasebne strani naznanilo, da je treba postaviti varuha (§ 189 o. d. z.) ali za to izvedelo uradno (§ 190). Pri zakonskem otroku, ko je sprejelo smrtovnico o smrti očeta, ko zve, da stopi očetovska oblast trajno ali začasno iz veljave, ali ko zve, da se je rodil postumus. Pri nezakonskem otroku, ko zve o njegovem rojstvu (§ 15 I novele). Sem ne spada primer preklica nedoletnika, ki je pod očetovsko oblastjo. Isto načelo uradnega zaznanja činjenic, zaradi katerih je treba komu postaviti skrbnika ali pooblaščenca, razmejuje primere skrbstva (§§ 269, 280 o. d. z.).

Preklicni postopek. Splošno velja, da se novi predpisi uporabljajo z izjemo, če izdana odločba o postavitvi pod skrbstvo še ni postala pravomočna, vendar pa se tudi tukaj postopek dopolni po novem postopku. Postopek je v teku, ko to predlaga zato upravičena oseba (§ 27 pr. r.) ali ko sodišče po službeni dolžnosti zve za tak primer (§ 25 p. r., § 185<sup>2</sup> Np.) in dejansko postopek ukrene. Glede zenačenja dosedanjih primerov prevzema čl. 32 nekritično dosedanji § 68 pr. r., ki ureja primere



pred uveljavljenjem prekl. reda z dne 28. junija 1916. Za poznejše primere od 1. septembra 1916 dalje do uveljavljenja novega postopnika ne morejo zaradi slaboumnosti deloma preklicani biti zenačeni z osebami, ki so zaradi duševne bolezni ali slaboumnosti bili popolnoma preklicani in preklic radi »zapravljivosti« (glej točno besedilo § 2 t. 1 pr. r.) je v območju prekl. reda bil le omejeno mogoč.

Druge pravne posledice, zvezane s preklicem, ostanejo tudi dalje v veljavi (čl. 35).

**A mortizacija:** Stari predpisi veljajo za stvari, kjer je sodišče pred 4. septembrom 1934 »s sodno odločbo« uvedlo postopek. Kot tako odločbo bo imeti prvi oklic, ki ga je izdalo sodišče.

Pri posvojitvi, pozakonitvi, proglasitvi za mrtvega, določitvi dote, prostovoljni cenitvi in prodaji, ureditvi mej (važno zaradi omejitve pravnega sredstva), ukrepih o usodi otrok po dosedanjem § 142 o. d. z., sodni overovitvi, potrditvi in napravljanju listin, je postopanje v teku z dnem, ko se sodišču izroči dotični predlog. Istotako se nanaša obvezno obvestilo o shrambi oporoke po § 303 le na oporoke, sprejete po 4. februarju 1935 v sodno hrambo.

## Ali veljajo določbe o kazenskem registru tudi za mlajše maloletnike?

Priv. doc. dr. Avgust Munda.

Sodišča morajo o vsaki obsodbi, ko postane pravno-močna, obvestiti državno tožilstvo svojega področja (§ 427 odst. 1 Kp., § 127 p. r. k. s., § 42 p. r. d. t.). Ta obvestitev se vrši na ta način, da pošlje sodišče državnemu tožilstvu kazenski list. Na enak način obvesti sodišče o vsaki obsodbi po internih navodilih tudi upravo mesta Beograda, oddelke tehnične policije in sresko poglavarstvo, kjer ima obsojenec svoje bivališče. Pisarna državnega tožilstva razvršča vse kazenske liste po alfabetskem redu v obliki kartoteke (kazenski register).

Osnovna določba o kazenskem registru (§ 427 Kp.) pravi, da se vodi kazenski register o osebah, ki so obsojene zbog zločina ali prestopka. Uredba o poslovnem redu za d. t. (§ 42) dopolnjuje to določbo s tem, da morajo sodišča obvestiti državno tožilstvo o vsaki obsodbi starejših malolet-

nikov in polnoletnih oseb. Uredba torej ne omenja mlajših maloletnikov. Omeniti je treba še to, da uradni blanket kazenskega lista ne omenja vzgojnih odredb; v točki 16. govori le o stranskih kaznih in o očuvalnih odredbah. Iz tega bi se dalo sklepati, da za mlajše maloletnike ni treba voditi evidence o prejšnjih obsodbah. Vendar pa temu ni tako. Ni treba poudarjati, da je evidenca o prejšnjih obsodbah mlajših maloletnikov vsaj tako potrebna kakor evidenca prejšnjih kazni odraslih oseb. Evidenca obsodb je velikega pomena za presojo novega kaznivega dejanja, za presojo krivde in določitve vrste in mere kazni. Kazenski list omogoča sodniku, da si pribavi prejšnji kazenski spis dotičnega obtoženca. Vse to je še posebno važno v postopku zoper mlajše maloletnike. Po določbi § 441 Kp. mora mladinski sodnik predvsem ugotoviti vse, kar je potrebno za oceno individualnosti mladostnega zločinca in za presojo njegove duševne in moralne zrelosti. Mladinski sodnik zbira te podatke pri raznih osebah, zavodih in oblastvih, ki so imeli opravka z mladostnim zločincem. Zato je potrebno, da se vodi točna evidenca tudi o obsodbah mlajših maloletnikov. Iz teh obsodb sklepa sodnik na storilčev značaj, na njegova nagnjenja, prirojena in pridobljena.

S tem smo odgovorili na vprašanje, ali je evidenca obsodb mlajših maloletnikov potrebna. Sedaj se pa moramo vprašati, ali najdemo v zakonu samem, kakšno oslombo o evidenci obsodb mlajših maloletnikov. Na to vprašanje moramo odgovoriti pritrnilno. Po določbi § 437 odst. 1 Kp. se uporabljajo predpisi kaz. postopnika tudi za mlajše maloletnike, kolikor za nje ni posebnih določb v 24. poglavju, ki govori o postopku zoper mlajše maloletnike. V tem poglavju ni o evidenci obsodb nič povedano. Zato velja določba § 427 Kp. smiselno tudi za mlajše maloletnike. Res je, da omenja § 427 Kp. le kazni, stranske kazni in očuvalne odredbe, ne pa vzgojne odredbe. To pa ne sme motiti. Kazenski postopnik tudi v drugih določbah ne omenja vzgojnih odredb kljub temu, da v teh primerih nanje očitno misli. Tako pravi § 1 Kp.: »Za kazniva dejanja po občem kazenskem zakonu in po posebnih zakonih sme izreči »kazni« in »očuvalne odredbe« samo pristojno sodišče na podstavi sodnega postopka, pokrenjenega in izvedenega po tem zakonu.« V tej osnovni, načelni določbi zakon ne omenja vzgojnih odredb! In vendar ne bo nihče trdil, da ne velja ta določba prav tako za izrekanje vzgojnih odredb kakor za izrekanje drugih sankcij. Tudi vzgojne odredbe sme

izrekati le pristojno sodišče (§ 9 t. 1, § 10 t. 2 Kp.) in le na podstavi postopka, predpisanega v 24. poglavju. Kazenski postopnik vzgojnih odredb tudi ne omenja pri pravnih lekih izven 24. poglavja. Tako pravi § 332 odst. 1 Kp., da se sme vložiti nepopolni priziv le zoper odločbo o kazni, očevalni odredbi in zoper druge odločbe. Med temi odločbami pa zakon ne omenja vzgojnih odredb. Tudi § 337 Kp. govori v točki 3. le o prekoračenju kazenske oblasti glede »kazni« in »očevalnih odredb«. Enako tudi § 392 šte. 3 Kp., (popolni priziv) ne omenja vzgojnih odredb. In vendar bi bil zakon moral to storiti, ker se sodijo izjemoma tudi mlajši maloletniki pred rednim sodiščem. To velja tedaj, če je mlajši maloletnik dovršil 17. leto, preden je bil pokrenjen ali dovršen kazenski postopek (§ 438 odst. 4 Kp.). Zakonodajec gotovo ni nameraval v primeru § 438 odst. 4 Kp. jemati mladostnim obtožencem pravico pravnega leka v primerih, ki smo jih pravkar navedli.<sup>1</sup> Razlog, da govori kazenski postopnik v teh primerih le o kazni in očevalnih odredbah je gotovo ta, da uredniki zakona niso smatrali za važno in potrebno, omenjati v nekaterih določbah poleg kazni in očevalnih odredb tudi vzgojne odredbe.

Mnenja o pravni naravi odredb zoper mlajše maloletnike niso enotna<sup>2</sup>. Čubinski in Urošević smatrata vzgojne odredbe za kazni<sup>3</sup>. Druga skupina teoretikov (Živanović, Šilović, Frank, Subotić) prišteva vzgojna sredstva k očevalnim odredbam (dualizem sankcij).<sup>4</sup> Tretja skupina (zastopniki načela trializma sankcij), pravi, da so vzgojne odredbe posebna vrsta sankcij. To tretje mnenje lahko označimo za vladujoče (Dolenc, Maklecov, Marković, Zganec, Žorž in drugi). Vendar ne smemo prezreti, da prišteva celo osnutek kaz. zakona iz l. 1922 vzgojna sredstva k očevalnim odredbam (str. 90); v ekspoziciji k osnutku iz l. 1926 pa se vzgojne odredbe izrečno označujejo kot »zaščitne mere«, »mere bezbednosti« in »mere sigurnosti« (str. 5, 7, 9). Ni torej izključeno, da ne gre v primerih, ki

<sup>1</sup> Stol sedmorice odd. B je v odločbi Kre 43/31-5 izrekel, da je revizija zoper sodbe po § 438 odst. 4 nedopustna.

<sup>2</sup> Podrobnosti glej v spisu prof. Maklecova: Pravna narava odredb zoper otroke in mlajše maloletnike v kaz. pravu kralj. Jugosl. Zb. zn. r. pr. f. v Lj. IX. 1932/33.

<sup>3</sup> Čubinski. Kom. 120, Urošević. Sudski trebnik. II 58.

<sup>4</sup> Toma Živanović. Osnovi kriv. prava. Opšti deo. Dod. 1930—68, Šilović - Frank. Kom. 41.

smo jih navedli, za redakcijske napake, marveč za hoteno redakcijo po načelu dualizma sankcij.

Iz tega vidika torej ne sme motiti, če omenjajo tudi predpisi o kazenskih listih (§ 427 Kp.) izmed sankcij le kazni in očuvalne odredbe. Določba § 42 p. r. d. t., ki pravi, da se sestavljajo kazenski listi le o obsodbah starejših maloletnikov in polnoletnih oseb, tudi ne nasprotuje evidenci obsodb mlajših maloletnikov. Ta določba mlajših maloletnikov očitvidno le radi tega ne omenja, ker se mlajši maloletniki praviloma ne smejo »kaznovati« in ker ostanejo kljub obsodbam neoporečni. Slednjič nas ne sme motiti določba § 427 Kp., ki pravi, da se vodi kazenski register le o osebah, ki so obsojene zbog »zločinstva ali prestopka«. Tudi dejanja, ki jih zagreše zreli mlajši maloletniki, so ali zločinstva ali prestopki, ker imajo vse kriterije kriminalnih zločinov. Tudi zakon sam izrečno govori o »zločinstvih« in »prestopkih« mlajših maloletnikov.<sup>5</sup>

Za mladinsko sodstvo je evidenca o prejšnjih obsodbah mladostnega zločinca neobhodno potrebna; to smo poudarili že poprej. Sedaj moramo še odgovoriti na vprašanje, kakšna bodi ta evidenca. Ena možnost je ta, da se vodi evidenca smiselno po predpisih o kazenskem registru, druga pa ta, da se vodi za mlajše maloletnike posebna, ločena kartoteka. Ločena kartoteka se nam ne zdi niti potrebna niti umestna. Kazenski listi mlajših maloletnikov lahko ostanejo v splošnem kazenskem registru tudi potem, ko dovršijo mladostni zločinci 17. leto starosti.

Končno moramo še odgovoriti na vprašanje, katere odločbe naj se vpišejo v kazenske liste mlajših maloletnikov. V kazenske liste je treba vpisati vse vzgojne odredbe, odrejene zoper zrele mlajše maloletnike (§ 28 Kz.); izmed onih, ki jih zakon določa zoper nezrele ml. maloletnike, pa le one, ki jih omenja § 27 odst. 3 (oddaja v vzgojevališče ali primerni rodbini). Ukrepe, navedene v drugem odstavku tega paragrafa (oddaja staršem itd.) ni treba imeti v sodni evidenci, ker se osebe, navedene v tem paragrafu, itak praviloma zaslišujejo o storilčevi individualnosti (§ 442 Kp.). Samo po sebi se pa razume, da ni treba vpisati v kazenski register disciplinskih ukrepov zoper otroke ne glede na to, da izreka

<sup>5</sup> § 28 odst. 7 Kz.: Mlajši mal. izvrši »zločinstvo«, § 9 t. 1 Kp.: »prestopki« ml. mal., § 10 t. 2 Kp.: »zločinstva« ml. mal., § 442 odst. 2 Kp.: če se tiče »zločinstva«, § 451 odst. 2 Kp.: stori »zločinstvo«.

te ukrepe varuški in ne »kazenski« sodnik (§ 26 odst. 4 Kz.). Odločbe, ki se z njimi obsojajo mlajši maloletniki, so v formalnem pogledu ali sodbe (§ 446 šte. 1 Kp.) ali rešitve (§ 443 šte. 2 in 3 Kp.). Mladinski sodnik pa lahko odreja vzgojna sredstva tudi v primerih, če se postopek ni končal z obsodbo (§ 442 odst. 4, § 443 odst. 1, § 446 šte. 2 Kp.). Izjemoma sodi o zločinu mlajšega maloletnika tudi redno sodišče (§ 438 odst. 4 Kp.). Vse te odločbe je treba vpisati v kazenske liste. Da je treba vpisati v kazenski list tudi kazni, izrečene po § 28 odst. 7 Kz., se razume samo po sebi.

Mlajši maloletnik, zoper katerega so se izrekle vzgojne odredbe, ostane po določbi § 29 Kz. neoporečen. Zato se smejo kazenski listi ali izvlečki iz teh listov priobčevati le državnim tožilstvom in mladinskim sodiščem (anal. § 482 odst. 3 Kp.). Z določbo § 29 Kz. se torej utesnjuje predpis § 427 Kp., ki pravi, da se smejo kazenski listi priobčevati le javnim oblastvom. Obsodbe in rešitve mladinskega sodnika, ki smo jih prej omenili, se pa ne smejo sprejeti v druge evidence zlasti ne v npravstvena izpričevala in pisma o glasu. Zato se ne smejo sporočati drugim oblastvom. To je povsem jasno. Dvomljivo pa je, kaj je s kaznimi, ki jih izreka mladinski sodnik po § 28 odst. 7 Kz., § 451 odst. 5 Kp. Zakon pravi (§ 29 Kz.): »Z odredbami, odrejenimi zoper mlajše maloletnike, niso združene nobene druge pravne posledice. Mlajši maloletnik, zoper katerega so ukrenjeni ti ukrepi, se smatra za neoporečenega.« Kaj misli zakon z besedo »ukrepi« v § 29 Kz.? Ali misli le na vzgojne odredbe, označene v § 27 in 28 odst. 1 do 6 Kz., ali tudi na kazni, omenjene v § 28 odst. 7 Kz.? V osnutku s. k. z. iz l. 1910 še ni bilo te določbe, sprejel jo je šele osnutek iz l. 1922. Motivi o. 1922 pravijo k tej določbi nastopno: »Htelo se je izbeči rdjavo dejstvovanje kažnjenja na njihovo moralno razviće, koje potiče otuda, što jednom kažnjeni ostaju uvek žigosani kao krivci... Ova težnja je naglašena izrično u § 23 (sedanji § 29), gde se veli, da se mladji maloletnik, protiv kojega su one mere (!) § 22 (sedaj § 28) odredjene, smatra neoporečnim.« Motivi torej označujejo z besedo »mere« (ukrepi) očitvidno vse ukrepe, navedene v § 28, torej tudi kazni, ki so omenjene v zadnjem odstavku tega paragrafa. Menim, da štiti pravna dobrota § 29 mlajšega maloletnika kot takega ne glede na to, kakšne vrste je sankcija, na katero je bil obsojen. Vsekakor pa si ne prikrivamo dejstva, da je določba § 29 v tem pogledu nejasna. Že iz tega razloga, menim, jo je tolmačiti po načelu in

dubio pro reo.<sup>6</sup> Mlajši maloletnik ostane torej neoporečen, dasi je bil obsojen na kazen (§ 28 odst. 7 Kz.). Z ukrepi zoper mlajše maloletnike pa niso združene tudi nobene druge pravne posledice. Zato sodnik ne sme smatrati vzgojnega ukrepa za pogoj za povratek (§ 76 Kz.), za ponovitev (§§ 315, 317 Kz.) ali za obteževalno okolnost (§ 70 Kz.): Skratka ti ukrepi ne smejo ovirati socialne reklasacije mladostnega zločinca.<sup>7</sup> Evidenca vzgojnih odredb pa ima za sodnika ta pomen, da prispeva k spoznanju storilčeve osebnosti (osebnostna komponenta). To spoznanje omogoči sodniku izbrati za novo kaznivo dejanje tako vzgojno sredstvo, ki ustreza duševnemu in moralnemu razvoju ml. maloletnika.

Po tem, kar smo navedli, bi bilo evidenco vzgojnih ukrepov zoper mlajše maloletnike urediti tako:

Sodišče pošlje o vsakem vzgojnem ukrepu zoper mlajše maloletnike (§§ 27, odst. 3, 28 Kz., §§ 442 odst. 4, 443 štev. 1 do 3, 446 štev. 1 in 2, 438 odst. 4, 451 odst. 5, 452 odst. 4 Kp.), ko postane odločba pravnomočna, pristojnemu drž. tožilstvu (ne pa drugim oblastvom) kazenski list. Da se ta kazenski list že na zunaj vidno razlikuje od kaz. listov odraslih oseb, ga je treba na vrhu z rdečilom primerno označiti (morda z označbo: Ml. maloletnik). Pisarna državnega tožilstva uvrsti ta kaz. list v splošni kaz. register. Prepise teh kaz. listov pa sme drž. tožilstvo dati le sodiščem in drugim državnim tožilstvom (§ 29 Kz.).

## Obzornik.

### K osnutku jugoslovanskega zakona o proizvodnji in izkoriščanju električne energije.

Sodnik apel. sod. v p. Valentin Levičnik.

Dipl. ing. Toussaint Levičnik.

Že kmalu po vojni so dobile razne države več ali manj specialno zakonodajo, če že ne v splošnem tehničnem obsegu, kot n. pr. Avstrija, pa vsaj glede elektrifikacije. Tako ima Čehoslovaška republika zakon z dne 22. julija 1919 o državni pomoči pri izvedbi

<sup>6</sup> Enako: Šilović-Frank. Kom. 43, Dolenc T 142

nasprotno: Čubinski. Kom. 98, Žganec Žorž 78—79, Urošević S. T. 1158.

<sup>7</sup> Maklecov. Cit. spis.

sistematične elektrifikacije, Poljska zakon z dne 21. marca 1922, ki je dobil lani razne dopolnitve in spremembe\*. Podoben zakon ima tudi Madžarska. Avstrija pa ima »Zvezni zakon o pravu električnih vodov« z dne 7. junija 1922 (Elektrizitätsweegegesetz), ki se nanaša na električne naprave, ter kesnejše zvezni zakon z dne 2. julija 1929 (Elektrizitätsbundesgesetz) s pravilnikom z dne 1. januarja 1932. Poseben pomen ima ta zakon zaradi tega, ker se zakonodajec ni dal zapeljati kakor v drugih državah, da bi omejeval osebno pobudo in podjetnost z različnimi določbami, nasprotno je preprečeno vsako privilegiranje javne pravice ali pa državnih ustanov glede podelitve izjemnega ali pa celo monopolnega položaja v električnem gospodarstvu (E. u. M. 1929, stran 805, Dr. Schreiber: Das neue Elektrizitätsgesetz).

V naši državi ustava z dne 28. junija 1921 ni imela nobenih posebnih določb glede elektrifikacije, tudi ustava z dne 3. septembra 1931 (Služb. Nov. z dne 3. septembra 1931, št. 200) ne vsebuje takih določb. Pač pa daje v členu 23. le občne smernice glede gospodarskih vprašanj: »Država ima v korist celokupnosti in na podlagi zakona pravico in dolžnost, posredovati v gospodarskih odnošajih državljanov v duhu pravice in odpravljanja družabnih nasprotij«. Člen 24. ustave pa določa ustanovitev gospodarskega sveta kot posvetovalni organ v gospodarskih in socialnih vprašanjih. O tem, da je določba člena 24. v tesni zvezi z vsebino člena 23., menda ni dvoma. Treba bi bilo torej pred dalekosežnimi ali važnimi ukrepi zaslišati ta gospodarski svet. Zakona o gospodarskem svetu pa do sedaj še ni in zato tudi še tak zbor do danes ni bil sklican. Prav tako še niso znane smernice, po katerih naj bi bil ta svet sestavljen. Ker ustava glede elektrifikacije ni določala posebne zakonodaje, je bila posledica ta, da se je v raznih upravnih področjih naše države razvila različna praksa, in sicer taka, ki je ustrezala tam veljavnim zakonskim določbam ter obstoječim razmeram. Dočim so v severnih pokrajinah države v veljavi za vse električne naprave in instalacije stroge določbe zveze nemških elektrotehnikov (Verband deutscher Elektrotechniker VDE), tega v drugih pokrajinah ni, kar so zlasti izrabljale tuje firme in dobavljale v one kraje vse to, kar so drugje, zlasti v dravski banovini, niso mogle prodati.

Večina pravilnikov tehnične vsebine, ki so določeni po obrtnem zakonu iz leta 1931., do danes še ni izdana, prav tako še nimamo stalnega odbora ali urada za proučevanje gospodarstva za vodne in električne energije, kot v drugih državah. Tak je torej stvarni položaj sedaj ob času, ko se je sestavil načrt zakona o proizvodnji in izkoriščanju električne energije. Osnovne določbe tega zakona so vzete iz prej omenjenih avstrijskih zakonov in

\* (ETZ 1934, stran 284, «Ein neues Gesetz über die Förderung der Energiewirtschaft in Polen» Dziennik Ustaw št. 85/1933.)

ETZ = Elektrotechnische Zeitschrift, Berlin.

EuM = Elektrotechnik und Maschinenbau, Wien.

bistvene spremembe ter dopolnitve, ki jih opazamo v našem načrtu, domnevno izvirajo odtod, da se je skušala uveljaviti čim večja centralizacija uprave ter izločitev osebnega gospodarskega vpliva. Imajo pa v mislih načrtno sistematično proizvodnjo energije ter izkoriščanje njenih virov, preskrbovalno omrežje visoke napetosti ter pri vsem tem privilegiran položaj državnih in samoupravnih ustanov in podjetij. To je brez dvoma razvidno iz besedila dotičnih določb načrta (§§ 4/I, 7/I, 8/I, II, III, 9/I, II, 10/I, II, 11/I, 15/II, III, 18/V, 45/I).

Po § 1. so električna podjetja tista, ki se bavijo s proizvodnjo, prenosom in z razdelitvijo električne energije v svrhu prodaje, bodisi proti plačilu, bodisi proti zamenjavi drugih dobrin. Kot naprave visoke napetosti je treba šteti po načrtu tega zakona take, pri katerih je napetost nad 40 V (voltov) in je učinek nad 100 W (wattov). Za vsa taka podjetja naj veljajo določbe tega načrta. Ker pa je bila po naši zakonodaji električna energija proglašena za stvar (§ 14/6 K. z.), se nalično razširi področje tega zakona tudi na taka podjetja, ki vzajemno izmenjavajo tok v rednem obratovanju. Nejasnost v tem pogledu bi utegnila imeti dalekosežne posledice.

Mišljena je tudi ustanovitev »elektrotehničnih svetov« kot posvetovalnih organov glede vprašanj, ki so v zvezi z občno elektrifikacijo (§ 61). »Elektrotehnični svet pri ministrstvu za zgradbe« z največ 30 člani naj oddaja svoje mnenje navedenemu ministrstvu na poseben poziv v primerih, omenjenih izrečno v načrtu zakona, preko tega pa tudi tam, kjer je potrebno strokovno mnenje. Sme pa predlagati tudi iz lastne inicijative. Slično področje je mišljeno za »elektrotehnični svet« tudi pri posameznih banskih upravah, odnosno pri upravi mesta Beograda, kolikor gre za oddajo mnenj za dotično področje. Članstvo teh pokrajinskih svetov je omejeno na 15 oseb. Kot člani elektrotehničnih svetov so upoštevni zastopniki zveze električnih central, inženjerskih odnosno trgovskih in industrijskih zbornic, zveze kmetijskih zadrug, na polju elektrotehnike odnosno elektrifikacije priznani strokovnjaki, zastopniki ministrstev za zgradbe, trgovino in industrijo, poljedelstvo, promet, finance ter zastopnik nadzorstva državne obrambe.

Ostale določbe glede poslovanja naj bi določil poseben pravilnik. Razen tega določa načrt zakona, da se zaslišijo elektrotehnični sveti v primeru § 11/I in pri določevanju višine cenika za električni tok (§ 19/III).

Načrt določa nadalje, da se izvede natančna statistika (§ 59), uredi register vseh naprav visoke napetosti (§ 60) ter ustanovi poseben fond za elektrifikacijo (§ 62). Električna podjetja (§ 1), kakor tudi lastniki tistih podjetij, ki proizvajajo tok za lastno uporabo (vse to velja za podjetja, ki nastanejo potem, ko bo ta načrt uzakonjen) morajo sporočiti po tehničnem oddelku pristojne banske uprave vse podatke in izvide, potrebne za statistiko. Natančnejše določbe o zbiranju ter urejevanju statističnih podatkov izda minister za zgradbe s posebnim pravilnikom (§ 59); že obstoječa podjetja odnosno podjetja, ki že obratujejo (električne cen-



trale) morajo poslati vse za statistiko potrebne podatke neposredno gradbenemu ministrstvu (§ 60) v smislu določbe § 59. Glede vseh naprav jakega toka mora urediti vsaka banska uprava v enem letu zadevni seznam, ki ga more vsakdo brezplačno vpogledati.

»Fond za elektrifikacijo«, v katerega naj se stekajo vse v smislu zakona določene denarne kazni (§ 63), se ustanovi »v svrhu podpiranja elektrifikacije države« pri ministrstvu za zgradbe. Glede ureditve vpisnika (registra), oblike in pravnih posledic vpisa v njega ter glede organizacije in financiranja fonda naj izda gradbeni minister posebne določbe.

Končno so važne določbe:

§ 6, da naj se pri podjetjih, ki se bavijo s proizvodnjem električne energije, za pogonsko silo uporabljajo v prvi vrsti domače surovine,

§ 35, ki se tiče vprašanja normalizacije in tipizacije ter določbe glede razlastitve (§§ 31, 32, 33, 34) v zvezi z določbami § 20. in sl.

Kakor je iz navedenega razvidno, gre za načrt zakona, ki je v narodnogospodarskem in socialnem pogledu tako daleko sežnega pomena, da bi bilo pač neobhodno potrebno sodelovanje v ustavi določenega gospodarskega sveta že v času, ko so se pričele sestavljati razne določbe. Ker pa gospodarski svet doslej še ni bil ustanovljen in ga načrt tega zakona sploh ne omenja, je pač upravičena želja udeležениh, da preide področje gospodarskega sveta, kolikor se tiče elektrifikacije, na elektrotehnične svete, ker so ti nedvomno v prvi vrsti poklicani že sedaj, da oddajo svoje mnenje že pri sestavi načrta.

V posameznih delih naše države so namreč krajevne in gospodarske razmere tako različne, da ni niti tehnično mogoče, niti priporočljivo, da bi se vprašanja, ki so za razvoj in napredek gospodarstva v državi tolike važnosti, reševala na mah v tem smislu, kot ga določa načrt tega zakona, zlasti, če upoštevamo dosedanje uspehe organizacije in razvoja javne in zasebne elektrifikacije v severnih pokrajinah države.

Zato naj bi se s posebnim zakonom, ne glede na določbe načrta tega zakona, odredila ustanovitev elektrotehničnih svetov, istočasno pa naj bi se izvedla točna statistika električne energije in razpoložljivih virov energije po vsej državi, ločeno po posameznih banovinah.

Hughes Quigley, znani statistik podjetja »British Electrical and Allied Manufactures Association« je mnenja, da so za industrijo kakšne pokrajine odločilni tile faktorji:

1. Vodne sile, ki jih je moči izkoristiti, in drugi naravni zakladi, kot premog, železne rude itd. Pogoj za primeren industrijski razvoj je poleg pravilne uporabe razpoložljive energije še glavnic, ki se potrebuje za osnovanje industrije in trg, kjer se morejo izdelki plasirati.

2. Stanje industrijalizacije vobče. Važno je pri tem, če so v okolici že stare industrijske naprave, katerih modernizacija, nastala vsled inozemske konkurence, bi breme investirane glav-

nice nedopustno zvišala, ali pa, da so že uvedene najnovejše naprave, kar velja zlasti za mlade industrijske države. V tem primeru so nekateri stroški znatno manjši.

3. Celokupna struktura industrije v dotičnem okraju države in svetovni položaj dotične industrijske vrste.

4. Stanje elektrifikacije in uporabe toka. Stopnja že izvedene elektrifikacije, ki je v tesni zvezi z geografskimi razmerami in pogoji, kakor tudi z zgodovino tehničnega razvoja dotične pokrajine. (Quigley: Industrialisierung und Elektrifizierung, Dr. Dipl. Ing. H. Kirchhoff: Unternehmungsform und Verkaufspolitik der Stromversorgung, str. 10).

Osnutek našega zakona v raznih paragrafih in v zvezi z raznimi določbami izrečno omenja »utvrđen plan za elektrifikacijo zemlje«, »plan za izgradnjo takve mreže, da što više mesta tog područja budu snabdevena električnom energijom« itd.

Sklepati smemo torej, da bi moral imeti osnutek za osnovo že sestavljen točen načrt glede bodočega gospodarstva z električno energijo. Tak načrt pa doslej še ni bil objavljen, niti niso zbrani točni statistični podatki po prej omenjenih načelih.

Glede takih načrtov naj omenjamo tole. Njih smoter je, da se izkoriščanje razpoložljivih naravnih virov energije (Kraftquellen) in razdeljevanje pridobljene energije konsumentom zagotovi, obenem pa upošteva tudi bodoči porast v porabi toka. V ta namen se morajo viri energije, ki so za izvedbo takega načrta določeni, preskusiti glede kapacitete, močne porabe in rentabilnosti, nakar se sestavi vrstni red izgradnje in izkoriščanja posameznih izvorov energije. Sestaven del takega načrta je zamisel glavnega daljnovodnega omrežja glede na točke največje porabe energije itd. Upoštevat se morajo že obstoječi načrti v posameznih banovinah, bodisi glede izkoriščanja naravnih sil, bodisi glede že obstoječih naprav ter daljnovodov.

Vrednost pa imajo taki načrti samo tedaj, če za zasebno gospodarstvo ne pomenijo ovir, temveč spravijo javne in zasebne koristi v skladnost ter pomenijo le smernice, ki se priporočajo v upoštevanje in ravnanje po zgledu drugih držav. Določbe načrta, ki bi to mejo prekoračili, bi pomenile zastoj nadaljnega razvoja našega elektrotehničnega gospodarstva, kolikor moremo sploh v pogledu na celokupno državo o tem govoriti, zlasti če bi ostale želje in zahteve gospodarstva neizpoljene.

Takega načrta pa ni mogoče preko noči sestaviti! Imeti je treba točno statistiko za dolgo vrsto let nazaj, ki omogoča vsaj deloma pregled dosedanje potrebe in razvoja. Potrebna pa je zlasti podpora in sodelovanje interesiranih krogov in poedincev. Elektrotehnični sveti bi imeli vprav v tem pogledu priliko udeleževanja, da bi z nasveti ter izkušnjami podprli določbe zakonskega načrta ter oddali mnenje, ali je tak zakon v tej obliki sedaj sploh potreben in umesten. Razprava zastopnikov različno usmerjenih interesentov (da omenimo samo nekatere: zasebna industrija, ki proizvaja tok samo za lastne potrebe, a bi ga morebiti ob določenem času tudi oddajala, zasebne elektrarne, ki se

bavijo samo s prodajo toka, samoupravne in državne ustanove, ki v bivši Kranjski tvorijo jedro pokrajinske elektrifikacije itd.) bi bila mnogo večjega pomena, kot pa ločena posvetovanja zveze elektrarn, trgovske, obrtne in industrijske zbornice, zveze industrijskih korporacij in podobnih zastopnikov posameznih stanov. V takih ločenih zborovanjih zastopa vsaka skupina svoja načela ter stavlja svoje predloge, tako da si vrhovna oblast na osnovi teh raznih, često si celo nasprotujočih predlogov pri najboljši volji ne more ustvariti jasnega pregleda in pojma o dejanskem položaju in potrebi dotične pokrajine. Pri skupni diskusiji pa bi se spravile želje prizadetih lažje v vzajemno skladnost.

Načrtno elektrifikacijo je moči zlasti pri nas le postopoma izvesti, ker primanjkuje glavnice. Po drugih državah so bile znatne tehnične težave (Angleška), ker sta bili neenaki vrsta toka in frekvenca (število period izmeničnega odnosno vrtilnega toka). V Sloveniji imamo v tem pogledu skoro popolno enotnost, prav tako so enotne v tem pogledu tudi vse novejše naprave v naši državi iz razloga, ker je elektrotehnična industrija sama od sebe iz gospodarskih ozirov razvila določene enotne oblike in norme. Načrt zakona določa sicer v tem pogledu uvedbo enotnih norm (§ 35), ureditev tega vprašanja pa prepušča odločbi gradbenega ministra. Tudi glede ureditve tega vprašanja bi bili elektrotehnični sveti poklicani, da predlagajo in oddajo svoje mnenje, nakar bi moglo ministrstvo izdati zadevne določbe ne glede na osnutek tega zakona. Zlasti bi se na ta način točno ugotovilo, ali bi bila sploh potrebna sprememba dosedanje prakse v tem pogledu, ki jo imamo v dravski in savski banovini, namreč uporabe določb že prej imenovane ZNE (VDE), ki bi se mogli enostavno izreči za obvezne za vso državo. Ne kaže namreč delati v tem pogledu dragih poskusov ter spreminjati že preiskušene norme, zlasti ker imamo iz nemških določb nekatere norme že prevedene v državni jezik.

Pri izvedbi načrtnega gospodarstva z električno energijo in racionalizaciji je dvoje potov, po katerih skušajo države uveljaviti svoj vpliv. Nekatere države skušajo to doseči s smotreno koncentracijo preskrbovanja z električno energijo tako, da iz tega vidika podeljujejo koncesije. Druge države pa skušajo dobiti preskrbo popolnoma v svoje roke na ta način, da same izvajajo po svojih organih v celoti ali pa v pretežnem delu te načrte, ali pa, da ustanavljajo zasebna gospodarska podjetja, ki so njih last popolnoma, tako, da je njih vpliv povsem zavarovan, ali pa skušajo uveljaviti svoj vpliv s tem, da so pri teh podjetjih udeležne finančno v taki meri, da je njih vpliv merodajen.

Iz prej navedenih besedil §§ 7, 8 in 9 našega načrta moremo spoznati stališče zakonodajca v tem pogledu. Državne in samoupravne ustanove naj bi pred vsemi drugimi udeleženci uživale prvenstvo, šele potem, če državna odnosno samoupravna ustanova noče ali ne more izkoristiti vira energije, odnosno ne more omogočiti, da se ustanovi tako električno podjetje, ki bi pre-

skrbvalo dotično okrožje s tokom, bi bili upoštevni glede podelitve koncesije ostali interesenti. Vprašanje, ali je država, odnosno državna ali samoupravna ustanova sposobna v navedenem smislu, rešuje pristojno oblastvo takrat, ko se vloži prošnja za podelitev koncesije.

Privilegirani položaj državnih in samoupravnih ustanov je povečan še s tem, da se njim podeli koncesija brez časovne omejitve (§ 10/I) in da jim za izvedbo del ni treba polagati varšcine (§ 38/IV). Ali je privilegirano stališče umestno, koristno in sploh potrebno, bo mogoče presoјati šele po natančnem vsestranskem pretresu vseh potrebnih okolnosti, zlasti dosedanjega razvoja elektrifikacije. Zopet pa so elektrotehnični sveti oni, ki bi bili v prvi meri poklicani, da oddajo o tem svoje mnenje.

Omenimo pri tej priliki, da bi presoјanje, ali je državna ali samoupravna ustanova glede izkoriščanja virov energije za proizvodnjo električnega toka sposobna, po pristojnem političnem oblastvu dovedlo do težke kolizije: ustanova bi bila namreč na eni strani prvenstveno interesirana stranka, na drugi strani pa v določenih primerih istočasno odločujoče oblastvo! Odločitev v takih primerih je težka in po dosedanjih izkušnjah zelo dvomljivega uspeha.

Ne smemo dalje prezreti, da so državne in deloma tudi samoupravne ustanove, kolikor ne poslujejo po načinu zasebnih pridobitnih družb, v poslovanju neelastične in skoro brez izjeme nerentabilne. Uvaževati je treba, da celo zasebna velepodjetja v svoji organizaciji dosežejo točko, ki pomeni mejo centralnega ustroja, ter prično tedaj s ustanavljanjem podružnic ali pa celo popolnoma novih podjetij, ki nimajo z matico druge skupnosti kot finančno ter s tem zvezano nadzorstvo poslovanja.

Sicer ima v mislih načrt tega zakona zasebne delniške družbe (§ 8/III) kot električna podjetja, pri katerih naj bi bila država ali pa samoupravne ustanove udeležene kot družabniki. Take družbe, pri katerih bi imele omenjene ustanove najmanj 55% udeležbe, bi uživale prav take ugodnosti glede privilegijev kot ona podjetja, ki so popolnoma v rokah državnih ali samoupravnih ustanov.

Res gre sicer tudi v tem primeru za privilegirano stališče, ki pa že ni več tako izrazito in pristransko kot v prvem. Poleg tega pa pride tu v korist določba čl. 10/I tudi zasebnim delničarjem, da doba koncesije ni omejena. S tem je dana za razvoj podjetja že od početka neka stalna podlaga. Umestno ni, kar določa odstavek IV istega paragrafa glede brezplačne izročitve električnih naprav po preteku koncesijske dobe občinam. Vplivalo bi to ne samo na tarifno politiko dotičnega podjetja, marveč tudi na tehnično vzdrževanje in v teku let potrebno moderniziranje naprav. Razen tega pa taka brezplačna oddaja investirane glavnice ne ustreza nravi gospodarstva.

Omeniti moramo v tej zvezi elektrifikacijo Bavarske, ki je bila izvršena točno po določenem sistemu in se je izvrstno obnesla. Država kot glavni delničar, deloma celo kot edini delničar, ne nastopa s pomočjo privilegijev, temveč je s trgovskimi običaji

pri proizvodnji in pri prodaji toka ustvarila sebi dominanten položaj, ki ga ne najdemo z lepa v drugem primeru sličnega obsega. V sistemu elektrifikacije Bavarske sta 2 skupini zasebnopravnih delniških družb: ena skupina se bavi samo s proizvodnjo toka, dočim ga druga izključno le prodaja, bodisi veleposrednikom, ali pa tudi na drobno, v tem primeru po posebnih prodajnih zadrugah ali podobnih organizacijah. Na ta način je bila omogočena širokopotezna elektrifikacija vse Bavarske, rešeno vprašanje omejitve preskrbovalnega okrožja, vse pa v svobodni konkurenci z drugimi istovrstnimi podjetji in njih sodelovanjem.

V načrtu zakona omenjena razmejitev in določitev preskrbovalnih okrožij električnih central se nam danes še ne zdi primerna. Niti nimamo še povsod in tudi v doglednem času ne bomo imeli takih central, ki bi res mogle prevzeti preskrbovanje v večjem obsegu (imamo namreč 74.6% takih naprav, ki sploh ne prekrivajo ozemlja svoje občine!), izvzemši nekatere v severnejših delih države. Tudi za enkrat še nimamo odjemalcev, ki bi opravičili investicije za zgradbo naprav takega obsega. Zato bi bilo priporočljivo, da z razmejitvijo preskrbovalnih okrožij še nekoliko časa počakamo ter pustimo, da se vrši razvoj svobodno v skladu z gospodarskimi potrebami in tehničnim razvojem države.

Morda bi kdo temu ugovarjal, češ, da skuša celo v Nemčiji, ki je do sedaj vedno zastopala načelo dalekosežne svobode glede elektrifikacije (ETZ 1934, št. 18, str. 438, B. Thierbach: Vertragsformen der deutschen Stromwirtschaft während der ersten 50 Jahre ihres Bestehens), dobiti država inicijativo v svoje roke. Ne smemo pa iti preko tega, da je razvoj teh vprašanj v Nemčiji danes tehnično in gospodarsko v bistvu končan. Preskrbovalna okrožja so razmejena, ne po načrtu in vplivu zakona, ampak po potrebah porabe toka in gospodarsko-političnih vidikih.

Krog, ki zagovarjajo načelo, da naj prevzame elektrifikacijo država v svoje roke, bi navajali morda zadevno zakonodajo Anglije, kjer je danes z »Electricity (Supply) Bill« od l. 1926 ustanovljen osrednji urad za električni tok (Central Electricity Board) in monopoliziran promet odnosno veleprodaja toka. Ta urad je po svoji zunanji obliki organiziran kot samoupravna enota, njegova naloga pa, da se izvede elektrifikacija, takozvani »National Grid System«, po katerem naj se nakupujejo že obstoječa podjetja ter daljnovodi, ustanove po potrebi nova ali pa neekonomična ustavijo.

Ta način državne organizacije in centralizacije uprave in proizvodnje pa razen enotnosti v frekvenci toka (ki je bila v Angliji zelo različna) ni imel onih uspehov, ki so jih zagovorniki tega sistema pričakovali.

Zakonodajec vprav v vprašanih gospodarstva z energijo, ki je po svoji strukturi odvisno od tehničnega razvoja, more uzakoniti samo trenuten položaj, bodočega pa ne more imeti v mislih. Radi tega bi morala zakonodaja na tem polju stalno poslovati, kljub temu pa bi bile odredbe vedno samo spremljevalec razvoja in le ovira, mesto smernica!

Nekako kompromisna rešitev glede koristi zasebne glavnice in sodelovanja državnih odnosno samoupravnih ustanov, ki jo ima v mislih tudi načrt našega zakona, bi bilo osnovanje takozvanih mešano gospodarskih podjetij (Gemischtwirtschaftliche Unternehmen GWU). Glede elektrifikacije naše države bi bila morda ta oblika najbolj priporočljiva. Seveda ne bi smelo biti osnovanje takih podjetij zvezano s podelitvijo privilegijev, ampak bi morala biti enakopravna z zasebnimi ustanovami.

Glede organizacije in izkoriščanja bogatih izkušenj inozemstva, zlasti nemškega gospodarstva, je na uporabo obsežno gradivo.

Ta oblika bi nudila največjo možnost sodelovanja zasebne inicijative in zasebne glavnice pri izvršitvi velikih projektov. Brez tega izvedba elektrifikacije ni mogoča. Državnim in samoupravnim ustanovam pa bi bil še vedno omogočen nadzor takih podjetij v vsakem pogledu in to ob takorekoč minimalni finančni udeležbi.

Sistem mešano-gospodarske oblike podjetja je ugoden tudi s socijalnopolitičnega vidika, če je javna korist zadostno zavarovana. Ta oblika bi namreč preprečila, da bi ena ali druga podjetniška skupina, bodisi zasebna ali pa privilegirana glavnica, izkoriščala nemoteno svoj monopolni položaj. Kajti zlasti samoupravna podjetja kaj rada pozabijo na svoj občekoristni značaj ter postanejo viri dohodkov za izravnavanje primanjkljajev v proračunu.

Najboljši primer za pomen mešano-gospodarskega podjetja, za katero je pravna oblika delniške družbe najboljša, je razvoj velike pokrajinske centrale »Rheinisch-Westfälische Elektrizitätswerke« (RWE), ki je zrastle od male mestne centrale v Essenu leta 1898 do danes v organizacijo, ki tvori jedro preskrbovanja z električnim tokom zapadne Nemčije.

Osnovana je bila ta družba na zasebno pobudo pod vodstvom znanega veleindustrijskega Hugona Stinnesa, ki je po svoji osebni spretnosti umel dvigniti podjetje do današnje veljave. Predaleč bi zavedel obširni popis tega razvoja, zato le najbolj značilne okolnosti.

Leta 1902 je RWE pritegnila k finančnemu sodelovanju občinske uprave velikih industrijskih mest Essen, Gelsenkirchen, Mühlheim itd. Na zunaj se je to sodelovanje razodevalo v tem, da so bili pozvani v upravni in nadzorstveni svet podjetja župant in drugi zastopniki mestnih uprav. Še leta 1913 je znašal samoupravni delež v delniški glavnici družbe 43%, dočim je že od 1911 bila absolutna večina nadzorstvenega sveta v rokah samoupravnih enot, dasi se je tudi krog zasebnih delničarjev povečal.

Razvoj RWE je dovedel do današnje višine. Vodilne osebe v tem podjetju pa so zastopniki in zaupniki kapitala samoupravnih enot in istočasno konsumentov ter vseh onih krogov, ki so udeleženi na produkciji (Dr. Kirchhoff v prej navedeni knjigi). Smotrena uprava po načelih zasebnega gospodarstva v zaščito javnih koristi je končni efekt tega skupnega sodelovanja.

V Nemčiji so se pojavile v poslednjem času v nekaterih krogih težnje, da se obstoječa gospodarska in trgovinska zakonodaja prilagodi novo nastalim razmeram. Ker pa gre pri tem za ukrepe, ki bi bili za celotno gospodarstvo odločilnega in usodepolnega pomena, je akademija za nemško pravo imenovala poseben odbor, ki naj prouči problem, v prvi vrsti glede oblike delniških družb. Ta odbor je po zadevnem poročilu (ETZ 1934, str. 816, Br. Thierbach: »Die Vorarbeiten für die Abänderung der Gesellschaftsformen der wirtschaftlichen Unternehmen«) oddal tole mnenje:

Oblika delniških družb naj ostane tudi v novi državi v bistvu nespremenjena, ker je gospodarstvu najprimernejša in ne gre delati poskusov; treba bo nekaj dopolnil, ki ustrezajo novo nastalim razmeram. Država naj gospodarstvo sicer usmerja, nikakor pa naj ne izvršuje gospodarstva sama.

Pričakovati smemo zato, da se tudi v Nemčiji prej opisane mešano-gospodarske družbe ne bodo spremenile, ker je skušnja pokazala, da ustrezajo vsem potrebam.

Pravilna je sprememba proti dosedanjemu stališču, da se pripusti tuj kapital. Elektrifikacija naše države brez sodelovanja tujega kapitala je nemogoča! To mnenje brani tudi inž. Lendvaj v najnovejši statistiki jugoslovanske elektrifikacije v beograjskem gospodarskem listu »Privredni pregled« z dne 29. aprila 1934, št. 19. Radi velike važnosti take določbe bi bil tudi v tem pogledu važen nasvet in pa mnenje elektrotehničnih svetov. Zdi se pa že danes, da je ukrep osnutka zakona v tem smislu nekoliko preoster in da bi bilo omiljenje take določbe priporočljivo, pač pa naj se ne dovoljujejo podjetju privilegiji, določeni za državne in samoupravne ustanove.

Pač pa bodi uzakonjena določba, da mora biti sedež takega podjetja s tujo glavnico ne glede na njegovo pravno obliko v naši državi, in sicer v oni banovini, kjer se nahajajo naprave za izkoriščanje energije. Ako se razteza tako podjetje preko več banovin, naj bi bil sedež tam, kjer je največja naprava. Vsekako pa morajo biti določbe tega odstavka jasne in točne, ker so nam zadosten opomin zgledi privilegiranih tujih podjetij, ki po mili volji izigravajo zakone in določbe oblastev, njih sedež pa se nahaja v tujini.

Tudi glede »fonda za elektrifikacijo« je rešiti predvsem vprašanje, ali je ta sploh potreben. V tem pogledu bi bilo važno načelno stališče elektrotehničnih svetov, že radi tega, ali ne bi bilo umestno, da se taki fondi ustanove pri banknih upravah. Kajti jasno je, da bi rabile banovine v razvitejšo elektrifikacijo večje zneske, kakor take z manj razvito, za razne potrebe te službe.

Pravica razlastitve je združena s podelitvijo koncesije in jo morejo uporabljati vsa podjetja za proizvodnjanje električne energije iz § 1/I, ako so splošnega narodno-gospodarskega značaja in vobče koristna, pa tudi lastniki naprav jakega toka za lastno uporabo (§ 3/I, 5) pod istimi pogoji. Glede razlastitve kot take

veljajo določbe že obstoječega zakona z nekaterimi nebitvenimi spremembami. Določbe bodo vsekako olajšale dosedanjo prakso in popolnoma zadostujejo praktičnim potrebam.

Važno vprašanje, ki pa na žalost v osnutku sploh ni omejeno, je transport električne energije po tujih vodih proti odškodnini v gotovini ali povračilu toka. Stvar gospodarsko ni tako enostavna, ker gre v takem primeru nujno medsebojna zveza takih podjetij tako daleč, da so njih omrežja vzporedno spojena z vsemi tehničnimi pogoji, ki so za to potrebni. V zakonu pa, ki naj ustreza sodobnim zahtevam tehnike in mora gledati kolikor moči tudi na bodoči razvoj, bi morale biti dane vsaj v načelu smernice glede tega vprašanja. Če upoštevamo okolnost, da so naše naprave za proizvodnjo električne energije skrajno slabo in neekonomično izkoriščene, bomo razumeli pomen takega sodelovanja odnosno souporabe tujih daljnovodov za transport energije, dočim prisilno združenje raznih podjetij, kot to določa § 9, ne utegne imeti tistega uspeha, ki ga zakon želi, odnosno bi moglo imeti celo škodljive posledice. Prisilno sodelovanje central glede tega, da dobavljajo tok v skupno omrežje, pa tehnično ne bi bilo tako težko izvedljivo ter bi moglo prinašati, če je pravilno tehnično in gospodarsko zasnovano, znatne koristi.

Zamisel enotnega načrta zakona za vso državo je sicer dobra, upoštevati pa moramo dejanski položaj in dosedanji razvoj. Zato je dvomljivo, ali je tak zakon danes že potreben in če, v kateri obliki. Glede na različne gospodarske razmere in različno stopnjo razvoja električnega gospodarstva v posameznih delih države bi bil priporočljiv okvirni zakon, ki daje navodila in smernice, po katerih naj bi oblasti zasnovale svoje, potrebam dotične pokrajine ustrezne določbe.

Specialisti nemške elektrotehnične zakonodaje, kot dr. inž. G. Siegel, dr. F. Rumpf in drugi (ETZ 1930, str. 825: »Zur Frage einer Kodifikation des Elektrizitätsrechtes«; ETZ 1930, str. 869: »Recht und Gesetz in der Elektrizitätswirtschaft«; ETZ 1931, str. 1219, inž. L. Stark, Budapest: »Das ungarische Elektrizitätsgesetz«) so mnenja, da je celotna snov te zakonodaje še v gibanju in razvoju ter se mora prepustiti prilagoditvi po notranjem razvoju. Določbe, ki skušajo sedanji položaj ali pa bodoči, danes še nejasni tehnični razvoj na katerikoli način vkleniti v okove zakonodaje, naj se, če le mogoče, opuste. Kolikor je sploh vpliv države potreben, naj se ta izraža manj glede ustvaritve pravnih norm, kakor pa glede podpiranja upravnih sil, ki naj omogočajo razvoju večjo svobodo, ne pa manjšo. Ako pa so norme res potrebne, naj se omejujejo dejansko le na najpotrebnejši obseg.

Premisliti je torej, ali ne bi bilo bolje, da se izdaja predmetnega zakona še nekoliko časa zadrži ter počaka na zboljšanje gospodarskih razmer in s tem zvezan podvig splošnega gospodarskega položaja v vsej državi. Razen tega naj se preudari tudi, ali je umestnejša izdaja okvirnega zakona za vso državo, ali pa da se prepusti rešitev posameznih vprašanj posameznim banam.



vinam v lastnem področju ter izda okvirni zakon le v najširšem pomenu besede.

Tudi v tem pogledu bi bili nasveti gospodarskih, odnosno elektrotehničnih svetov velike koristi in važnosti, ter se na čim prej osnujejo. To bi ustrezalo samo duhu ustave, ki jo moramo kot temelj državne zakonodaje upoštevati tudi na gospodarsko-tehničnem področju.

## Božidar Bežek.

Najstarejša Pravnikova generacija, ustanovitelji in prvi društveni delavci, je skoro izumrla. Le malo je še prič začetnega delovanja med nami. Smrt je pričela segati z roko že po članih, ki so bili steber društva v drugem obdobju njegovega obstoja, po društvenikih, ki so se pričeli udelejevati v zadnjem desetletju pred svetovno vojno. Pobira jih, ki so stali do zadnjega v aktivnih vrstah in nam blesteli kot jasni vzori in nositelji čistih »Pravnikovih« idej. Med temi je bil Božidar Bežek, ki je umrl po kratki bolezni dne 22. marca 1935.

Prva doba Bežkovega zunanjega življenja je potekala prilično vsakdanje. Rojen je bil leta 1866. v Radovljici, kjer je služboval takrat njegov oče, davčni uradnik. Po končani srednji šoli je krenil najprvo na Dunaj in napravil prvi pravniški izpit, nato pa se je vpisal na graško vseučilišče in na njem dovršil pravniške študije. Vstopil je zatem leta 1893. v sodniško pripravljalsko službo pri deželnem sodišču v Ljubljani, postal še istega leta avskultant, leta 1897., po opravljenem sodniškem izpitu pa adjunkt v Škofji Loki. Po osmih letih (1905) je bil postavljen za okrajnega sodnika in starešino sodišča v Ilirski Bistrici. V obeh krajih je v neposrednem stiku z ljudstvom pazljivo prisluškoval ljudski govorici in si ob njej izuril tisti tankovestni jezikovni čut, ki ga je odlikoval pozneje. Iz te dobe si je ohranil zvezek, zapis mnogoštevilnih in pristnih domačih izrazov, katerih celo marljivi zbiralci za Pleteršnikov veliki slovar niso zabeležili. V obeh podeželskih službah se je tudi trdno zgostilo njegovo obsežno znanje, tako da je bil imenovan leta 1911 za sodnega svetnika in naslednje leto premeščen k deželnemu sodišču v Ljubljani.

Že par let prej, preden je bil premeščen v Ljubljano, je bil Bežek skromen sodelavec »Slovenskega Pravnika«, v katerem je priobčeval zanimive praktične primere, odločbe najvišjega sodišča. Ko se je naselil stalno v Ljubljani, so postale te vezi jačje, prišel je v stik z osebami, ki so bile takrat duša življenja v »Pravniku« in narodnega gibanja na sodišču. Takrat je bilo v »Pravniku« izdano geslo, da je treba delovanje na vsak način poživiti in društvo razširiti med vsemi pravniškimi krogi. Na delo Bežka ni bilo treba prigovarjati, saj skozi vse življenje ni poznal

drugega kakor to. Bil je izvoljen zato (leta 1913) v »Pravnikov« odbor in ostal v njem nad vse agilen član do smrti. Kakor že omenjeno, je bilo takrat v odboru zelo živahno, razen organizatoričnih nalog si je nadel odbor nalogo, da omogoči prevod o. d. z. O predloženem prevodu so se vršila posvetovanja na posvetovanja, seja se je vrstila za sejo, kakor pripoveduje o tem podrobneje predgovor k prevodu tega zakona. Vseh teh sestankov se je uspešno udeleževal Bežek in že takrat dobil vpogled v nastanek dela, o katerem pač ni mogel slutiti, da bo končna dovršitev pridržana njemu. Še prej, proti koncu leta 1912 je vstopil obenem z dr. Grasselijem kot stalni sourednik ob stran glavnemu uredniku dr. Majaronu, ki si je po nepretrganih petnajstih letih želel razbremenitve pri urejevanju društvenega glasila. Ta izpolnitev se je izkazala za zelo premišljeno, vsebinsko se je povzdignil »Slovenski Pravnik« hitro nad prejšnje letnike. Uredniška zveza imenovane trojice je prestala z izbruhom svetovne vojne, ko je izpadel dr. Grasselli; odslej je bremenilo uredniško breme do konca leta 1920 na dr. Majaronu in Bežku. Razen tega je bil Bežek v težkih vojnih časih med maloštevilnimi člani, ki so krmarili društvo in njegovo glasilo skozi leta neumornega, tihega in s samozatajevanjem združenega dela v mirnejše vode povojne dobe. Bežek je bil kos nevarnim, odgovornim, trdim tajniškim in uredniškim poslom.

S prevratom je prišla nova doba in Bežka so poklicale njegove sposobnosti k preureditvi uradov. Takoj (30. oktobra 1918) mu je bila poverjena reorganizacija državnega pravdnštva v Ljubljani, imenovan je bil najprvo za vodjo, zatem pa (1919) za prvega državnega pravdnika. Njegove zasluge tudi v tej službi so priznali s tem, da mu je bil podeljen leta 1920 naslov in značaj dvornega svetnika. Toda že meseca novembra istega leta je bil premeščen k višjemu deželnemu sodišču. Mesto v judikaturi je prijalo bolj njegovemu mirnemu značaju, tu je bilo pravo torišče njegovega udejstvovanja v pravosodstvu.

Po prevratu je bilo treba zbrati vnovič slovenske pravnike pod »Pravnikovo« zastavo. Po prvem občnem zboru, ki se je vršil po končanih bojnih vihrah (julija 1920), je bil izvoljen Bežek za društvenega podpredsednika. Ko je bila izvršena leta 1922 sprememba tudi v uredništvu »Slovenskega Pravnika«, je bil pridani Bežek uredniku na pomoč kot svetovalec v jezikovnih stvareh. Kot tak je pregledal v jezikovnem in slovničnem pogledu vse članke, namenjene za tisk, in jim dal tisto jezikovno dovršeno obliko, v kateri so bili natisnjeni. Morda so šle njegove poprave v tem pogledu včasih predaleč ali so bile sem pa tam preveč osebnega značaja, vendar so bile to izjeme. Po veliki večini so bile utemeljene in vzdrževale so slovenski pravniški jezik in njega izražanje v duhu svoječasne Majaronove prakse. To je največja Bežkova zasluga, katere ne moremo nikdar dovolj preceniti, ki je pa ostala čitatelju takorekoč prikrita. Prav posebno pozornost je posvetil Bežek priredbi judikatov, kajti vedno jih je imel za najbolj zaželeno čtivo praktičnega pravdnika. Z največjo vnemo

je prirejal zato civilne odločbe, ko je l. 1926 prenehal s tem rajni Milčinski, po Okretičevi smrti pa tudi kazenske.

Še eno veliko delo je opravil Bežek in uresničil nalogo, ki si jo je postavil »Pravnikov« odbor. Pretekla so leta, prevod o. d. z. pa ni bil še dovršen in po Regallyjevi smrti je zastalo sploh vse delo. Odbor je poveril zato nalogo Bežku, ki jo je v razmeroma kratkem času tudi opravil. Dasi so bile udeležene pri tem prevodu različne moči, končno obliko mu je dal Bežek. Delo se je izredno posrečilo in je bilo to tudi priznано, ko je prepotrebna knjiga izšla l. 1928. Kakor je ustanovil v tem prevodu Bežek mnogo pravniških izrazov, prav tako je bil vedno posebej strežljiv svetovalec uredniku Uradnega lista, pokojnemu profesorju Funtku.

Tako je služil Bežek na dve strani in se povsod izkazal za pravega moža. Kako je bilo cenjeno njegovo sodniško delo, priča najbolj službeno pismo iz leta 1929, ki mu ga je pisal njegov uradni starešina. »Nad šestintrideset let ste,« tako mu javlja upokožitev in razrešitev, »na različnih službenih položajih z vso vnemo, predanostjo in ljubeznijo vršili svoj vzvišeni poklic ter ste svojo globoko in bogato pravniško znanje, življenjsko skušenost in vobče vso svojo res sodniško duševnost stavili udano in nesebično v službo Pravice in Resnice, ki sta Vam edino bili cilj Vašemu dolgoletnemu plodonosnemu delovanju.« Prav takšno je bilo Bežkovo delo tudi pri borznem razsodišču ljubljanske borze, kjer je prevzel po upokojitvi posle pravnega tajnika.

Rajni Bežek je bil iskren, zvest in odkritosrčen prijatelj, poleg tega pa ljudomilega in tihega značaja. Za šumni svet in njegove časti mu ni bilo mnogo, javnih nastopov ni maral in se jim je rad izogibal. Reklama za lastno osebo mu je bilo neznan, tem ljubše mu je bilo tiho delo, v njem je našel uteho in zadovoljenje. Zaradi svojega značaja in bolehnosti se je leta 1932, ko so bile zopet večje spremembe v »Pravnikovem« odboru, zahvalil na podpredsedniški časti. Ostal pa je še nadalje v društvu delaven odbornik, nikdar v zadregi s premišljenimi nasveti. V priznanje njegovih velikih zaslug ga je izbralo društvo na zadnji glavni skupščini, ki se je je še udeležil, za častnega člana.

Ta poslednja izkazana mu čast pa je pokazala tudi zunanjemu svetu njegov lik, kakršen bi nam moral biti vedno pred očmi: nesebičen, požrtvovalen in neumoren delavec v dobrih in slabih časih. Taki so ustvarili društvo in ga vodili preko vseh težav do mirnega in plodonosnega delovanja. Naj mu bo zato ohranjen trajen spomin!

**Dr. R. Sajovic.**

## Književna poročila.

**Dr. jur. et phil. Flandrak Fritz: Die Auswirkungen einer individualistischen und universalistischen Staatsauffassung auf die Gestaltung des Strafrechts.** Wien, 1934. Manzsché Verlags- und Universitäts-Buchhandlung. Str. 82.

Načelna raziskavanja pravnika mlajše generacije iz Avstrije so za Slovence (in Hrvate) posebno zajemljiva. Saj razvidimo iz njih, kako mislijo tisti Nemci, ki smo imeli z njimi nedavno še skupno kazensko pravo, o kazenskem pravu, ki se obeta iz »avtoritarno usmerjene« Nemčije. To namreč, kar imenuje Flandrak v naslovu oznanjene monografije »universalistische Staatsauffassung« je »hitlerizem«, kazensko pravo pa »avtoritäres Strafrecht«. Le-to pa poudarja, da bodi vodilni princip kazenskopravne politike zaščita skupnosti (Gemeinschaft), dočim stavi individualistično kazensko pravo v sredino zaščitne sfere po edini individuum. Da gre avtoritarno pojmovanje države zavestno zoper demokracijo, je jasno. Flandrak preiskuje, katere institucije kazenskega prava v Avstriji so nastale pod neposrednim vplivom individualističnega ali, če se hoče, liberalistično-demokracičnega svetovnega naziranja in katere ustrezajo več ali manj univerzalističnemu naziranju o državi. Po uvodu, kjer se bavi s kazenskopravnimi teorijami vobče, pričenja svoja razmotrivanja s tem, kaj je pravna dobrina v smislu prvega ali drugega naziranja in kakšna vrednost jim pritiče, če pride do tega, da naj se med seboj primerjajo. Tu se mu je nudila prilika, da je zavzel svoje stališče o različnih, takorekoč hipermodernih vprašanjih, ki so sedaj v nemški kazenskopravni književnosti na dnevnem redu. Flandrak ugotavlja n. pr. v tem pogledu, da priznanje in razširjanje načela ocenjevanja pravnih dobrin po tehtovitosti (Prinzip der Güterabwägung) ne poteka niti iz univerzalističnega niti iz individualističnega naziranja o bistvu države, ampak da ima »rein wissenschaftliche Tendenz«, a smoter mu je »Überwindung des als unfruchtbar erkannten Positivismus«. Na drugi strani pa govori pri razpravljanju o »skrajni sili« o izločitve krivde, čim se ne dá o storilcu dejanja misliti, da bi mogel nekaj opustiti, dasi je to zoper kazenskopravno normo. To institucijo nemislivosti (Unzumutbarkeit) cepi Flandrak na dvoje oblik, na prvo subjektivnega in drugo objektivnega obeležja. Po našem mnenju pa je predpostavka obeh oblik samo gori omenjeno ocenjevanje tehtovitosti ali važnosti pravnih dobrin. Če to ocenjevanje po Flandraku ni nič drugega nego znanstveni eksperiment, potem je tudi »nadzakoniti oproščevalni razlog nemislivosti« istega kova. Mi pa bi za oba sodili, da izvirata le iz individualističnega naziranja države, ker avtoritarno organizirana država takšne vrste izključevalnih razlogov glede krivde ne potrebuje. Ne moremo se v okviru tega prikaza baviti z nadaljnji spornimi problemi, še manj seveda pa s tistimi pretežnimi, kjer je zadel v živo. V nauku o dejanskih stanih je nanizal prav značilne pripombe, žal, da se ni kar nič dotaknil vprašanj, ki se pojavljajo ob »križanju norm« raznih kazenskopravnih predpisov. O telesni kazni, ki jo hoče Nemčija zopet uvesti, pravi, da bo »eine Staatsidee schwerlich mit Hilfe einer wiedereingeführten Prügelstrafe durchzuführen sein«. Iz Flandrakovih izvajanj se jasno vidi, da je v duši pro-

tivnik avtoritarnega kazenskega prava, vendar se v izražanju opaža precejšnja umerjenost. Naj še posebej poudarimo, da sta jezik in slog tukaj oznanjene knjige mnogo bolj čista nego v prejšnjih dveh knjigah istega pisatelja.

**Dr. Metod Dolenc.**

**Dr. Politeo Ivo: Radno pravo.** Tisk »Tipografije«. Zagreb 1934. Str. 276. Cena 40 Din.

Dr. Politeo je l. 1932 izdal delo »Trgovački i ostali privatni nameštenici«, Komentar k §§ 206 do 251, 324—353, 385, 386, 421, 425, 426, 428, 429, 433, 434, 435, 460, 461 obrtnega zakona, dodal je komentarju zakon o zaščiti delavcev z uvodnimi opazkami, uredbo o odpiranju in zapiranju trgovinskih in obrtnih poslovnih in o delovnem času pomožnega osebja, zakon o inspekciji dela in §§ 152 do 157 obrtnega zakona. V Sl. Pravniku (1933 str. 96) je bilo delo ugodno ocenjeno.

Vso to snov in še več (zlasti obe uredbi z dne 22. nov. 1933 o znižavanju režijskih stroškov in novinarsko uredbo) nam pisatelj sedaj podaja v obliki sistema, ki je na sredi med znanstvenim in popularnim delom, pa bližji drugemu. Resignirano pristavlja, da čisto znanstvene knjige niso »šle« niti v boljših časih, da za njo ne bi bil imel ne časa ne — založnika.

Naše delovno pravo, pravi pisatelj, ni idealno dobro, ampak tudi ne slabše od socialnih zakonodavstev večine drugih držav, zato treba pokazati njegove dobre in slabe strani, prve da bi se pravilno izvajale, druge odstranile. Tega načela se je pisatelj držal in je svoj namen prav dobro dosegel. Knjiga ima bogato vsebino, dobro vzporeja določbe različnih zakonov o isti materiji, v socialnem duhu večinoma pravilno rešava sporna vprašanja in pisana je tako jasno in lahkoumljivo, da jo bo tudi Slovenec, ki ni več srbohrvaščine, lahko s pridom uporabljal. Dodani so teksti zakonov, ki so v knjigi obdelani, kar je brez dvoma dobro, dasi je obseg knjige s tem precej povečan.

Ni da bi se spuščal v podrobnosti; nekaj pa mislim, da jih le velja omeniti. Iz poglavja o kolektivnih pogodbah nekako izhaja, da pisatelj zastopa gledišče, da gre sprejemu konkretnega službojemalca v konkretno službo samo za izvršitev ene, baš kolektivne pogodbe. Po mojem mnenju je kolektivna pogodba eno, individualna pogodba drugo, torej dve pogodbi; brez individualne pogodbe ni konkretnega službenega razmerja, ker kolektivna pogodba redno pač ne navaja individualnih službojemalcev, nego samo daje za individualne pogodbe obvezno minimalno vsebino; od te je mogoče odstopiti samo v prid službojemalcu. Tako, mislim, treba razumeti § 209, odst. 3, oz. Zdi se, da na strani 26 tudi avtor ni nasproten, vendar celo vprašanje po mojem mnenju ni dovolj jasno izraženo. (Gl. tudi Bajič, Delavsko in nameščensko pravo, zlasti str. 49, VI). Prav tako z Bajičem (str. 329) mislim, da poslovni red ni pogodba, ampak enostranska službodavčeva naredba. Težko bo pritrčiti, da so važnejše službe v smislu § 307 o. z. vse one, ki so navedene v § 324 o. z.; saj § 307 izrečno zahteva, da trgovinski pomočniki »ki jim niso poverjene važnejše službe«, imajo »poslovno knjižico«, § 324 pa vse osebe, ki ... obavlja pretežno trgovsko službo, torej tudi trg. pomočnike, podreja določbam IV. poglavja. Za trgovinske pomočnike § 307 pač ustanavlja izrečno, po mojem mnenju neupravičeno, izjemo glede poslovnih knjižic, ki jih drugemu, v § 324 o. z. navedenemu osebu ni treba imeti. **Dr. Milan Škerlj.**

**Dr. Mirković ž. Djordje: Javno trgovačko društvo kao pravno lice,** s naročitim osvrtom na srpsko zakonodavstvo. Beograd 1934, Stamparija Drag. Gregorića. Str. 84. Cena 35 Din.

Knjiga je v dokaj tesni zvezi z dvema pisateljvima studijama, priobčenima v Arhivu za pravne i društvene nauke, knjiga XXVIII., str. 41 sl. (»Pravna priroda trgovačkih društava. Unitaristička teorija«) in str. 415 sl. (»P. p. t. d. Dvoobrazna ili dualistička teorija«).\*)

Prva razprava brani trditev, da ni notranje razlike med trgovinskimi družbami trgovinskega prava in med družbami, ki so osnovane v obliki trgovinske družbe, pa za predmet podjetja nimajo trgovinskih poslov. Zato tudi literatura in praksa nekih držav, zlasti Francoske, oboje smatra za juristične osebe. Vprašanje pravne prirode ima po pisateljevem mnenju velik praktičen pomen: ali more poslovati društvo za svoj račun namesto za račun družbenikov, ali more samo tožiti ali biti toženo, ali more brez pristanka vseh družbenikov sprejeti novega člana ali izključiti dosedanjega itd., je odvisno od tega, ali smatramo družbo za juristično osebo ali za navadno pogodbo.

Teorije o pravni narodi družb deli pisatelj v unitarne, ki vse, tudi javnopravne družbe izvajajo iz pogodbe in vsem družbam porekajo juristično osebnost, in v pluralistične, ali, kakor jih naziva v drugem članku, dualistične, ki razlikujejo med državljansko- in trgovinskopravnimi ali celo med poedinimi oblikami trgovinsko pravnih družb. Zastopnike prve skupine teorij deli pisatelj v take, ki svoje trditve utemeljujejo s pozitivnimi pravnimi določbami, z občimi pravnimi principi, s solastnino ali s praktičnimi razlogi. Vsi trde, da za one posebnosti (skupna imovina, nedopustnost razpolaganja poedinih družbenikov z družbenimi imovinskimi predmeti, prednost družbenih upnikov pred upniki družbenikov, prepoved kompenzacije itd.) ni treba juristične osebnosti; pozitivne določbe zakona ali občja pravna načela, ali načela solastnine — z raznimi variantami —, ali praktičnimi razlogi zadostujejo za pojasnitev teh posebnosti. Omeniti moram pri tem, da se pisatelj poziva skoro izključno na francosko literaturo.

V drugi studiji pisatelj ugotavlja, da tako pravni pisatelji kakor praksa večinoma niso pristaši unitarne ali pogodbene teorije; ta da je nepopolna, ker ne pojasnjuje vseh pojavov v družbenem življenju, pa tudi netočna, ker se ne sklada z dejanskimi in pravnimi činjenicami. Razlogi za to trditev, ki jih pisatelj resimira po literaturi, pobijajo večinoma le teorijo solastnine; zanimivejši kot ti negativni razlogi so pisateljevi pozitivni: skupni interesi in cilj več oseb bolje doseže organizovana skupina ljudi kot poedinec; pravna zaščita skupnega interesa in cilja kaže, da je vsaka organizovana skupina ljudi pravni subjekt; vsako, posebno pa trgovinsko društvo je ustanova, koja »ukazuje na svoje postojanje« in sicer z javnostjo družbe, s stvarnostjo samostalne družbene volje, z določitvijo oseb ali skupin oseb, ki ne izražajo samo njene volje, ampak opravljajo tudi vse ono, kar se skupno imenuje življenje človeške in imovinske zajednice. Pisatelj pri tem priznava, da mnogi avtorji

\*) Izišli tudi posebej z naslovom »Dve teorije o pravnoj prirodi trgovačkih društava«. Gl. Sl. Pr. 1934, str. 132.

pogodbeno teorijo opuščajo samo za trgovinskopravna društva ali celo samo za nekaj od njih, za ostalo se drže unitarne ali pogodbene teorije. Tako da je prišlo do dualističnega nauka.

Pisatelj se v teh razpravah ne postavlja izrečno na eno ali drugo stran. Teorije so prikazane dobro, žal skoro izključno na podstavi francoske literature. Izraz »unitaren« pač ni točen, unitarna bi po besednem smislu bila tudi teorija, ki bi vsem družbam, o katerih je govor, dajala juristično osebnost in morda še ločila pogodbo, s katero se osnuje juristična osebnost, od juristične osebnosti same, kakor se zdi, da zahteva pisatelj.

V razpravi, ki je prav za prav predmet te ocene, se pa pisatelj jasno postavlja na stališče, da je javna trgovinska družba — torej pač vse družbe trg. prava — juristična oseba.

V prvem poglavju navaja pisatelj mnenja, izražena v srbski pravni literaturi; eni smatrajo javno trgovinsko družbo za juristično osebo, drugi ne. pa tudi ti priznavajo, da se j. t. d. razlikuje od družbe po občem državljskem pravu, »ker se v večji meri pojavlja kot celina, kot neko posebno bitje« (Andra Djordjević). Sodna praksa na ozemlju bivše kraljevine Srbije večinoma smatra j. t. d. za juristično osebo, za kar pisatelj navaja številne z veliko akribijo zbrane judikate. Pisatelj meni (str. 47 sl.), da »odredbe naših sedanjih zakonov, razlogi zdravega razuma in potrebe današnjega gospodarskega in pravnega življenja« zahtevajo, da se j. t. družbe smatrajo za »juristične osebe odnosno za pravne subjekte«. Pisatelji, ki so nasprotnega mnenja, da so pristaši nemške doktrine, ki j. t. družbi sposobnost imeti pravice in zaveze priznava na osnovi germanskopravne institucije »imovine zajedničke ruke« (Eigentum: zur gesamten Hand). Nemški pravniki tolmačijo na ta način položaj, ki ga j. t. družbi drugi priznavajo kot juristični osebi. Skoro vsi pravniki pa na en ali drugi način j. t. družbi priznavajo, da je pravni subjekt. Ker suhozemno zakonodavstvo (drugače pomorsko) ne pozna »namenske imovine«, je najprirodnejše, da j. t. družbo smatramo za juristično osebo, za kar pisatelj navaja dokaze iz srbijanske zakonodaje; dokaze iz jsl. stečajnega zakona in zakona o prisilni poravnavi izven stečaja smatram za ponesrečene, o civilnem sodnem postopniku, zlasti o § 469, in o zakonu o izvršbi in zavarovanju (§ 16) pisatelj sploh ne govori. Na koncu na kratko izvaja, da tudi iz drugih trgovinskih zakonikov v naši kraljevini in ne samo iz srbijanskega, izhaja isto: j. t. d. je pravna oseba (§§ 63, 69, 90, 93, 95 in 101 hrv. og., §§ 67, 73, 94, 97, 99, 105 bos. herceg. in čl. 91, 111, 114, 117, 119, 126, 164 in 213 avstr. trg. zak.). Glede našega načrta za enotni trg. zakonik pa kar trdi, »da smatra, da su javna trgovačka društva pravne osebe«, in to trditev opira na izraz »društvo«, ki ga načrt uporablja, ko se bavi z razmerjem med družbeniki in z razmerjem med društvom in tretjim osebami, dalje na §§ 138, 139, 143, 145, 148, 149, 150, 161, 162, 164, 166, 170, 178.\*)

\*) Citiramo po objavljenem tekstu 2. čitanja; po 3. čitanju so navedeni §§ postali §§ 104, 105, 109, 111, 114, 115, 116, 127, § 162 je prešel v § 139, 129, 131, 136, 143; izpremembe niso bistvene razen, da je z ozirom na stečajni zakon brisan § 166 odst. 2 kot nepotreben.

V kritiko izvajanj, kolikor so osnovana na literaturi o zakonih predvojne kraljevine Srbije in praksi po njih, se ne spuščam. Vsekakor pisatelju za ta del treba priznati veliko marljivost in temeljitost. Tudi ne bi bila hiba, da se za ta del opira, razen na domačo srbijansko, skoro izključno na francosko literaturo, saj je srbijanski trgovinski zakonik osnovan na Code-u de commerce. Težje je že opravičiti, da se za razlago določb srbijanskega (občega) državljanskega zakonika o družbah, ki so vendar dokaj sorodne določbam avstrijskega o. d. z., in ki jih obilno uporablja za podporo svojih trditev, prav nič ne ozira na literaturo o avstrijskem o. d. z.

Za trditev, da je j. t. d. tudi po »prečanskih« trg. zakonikih juristična oseba, bi se pa pisatelj ne bil smel zadovoljiti s samim besedilom zakonov. V obilni literaturi — on citira samo Cosacka, ko, za mene po pravici, pobija teorijo germanskopravne imovinske skupnosti — bi bil našel, da se j. t. družbi juristična osebnost ne odreka samo na temelju te teorije, in zlasti bi bil našel, da se dado prav one določbe pozitivnega zakona, ki jih on navaja za dokaz juristične osebnosti j. t. družbe, uspešno in neprisiljeno porabiti za dokaz, da j. t. d. ni juristična oseba. Dasi treba priznati, da se v nemški in tudi v avstrijski literaturi pojavlja tudi nasprotno mnenje, in da avtorji, ki ne priznavajo juridične osebnosti, v svojih razlogih niso edini, je po mojem mnenju vendar nemogoče vsem pristašem mnenja, da j. t. d. ni juristična oseba, kratko odrekati »zdrav razum«, ki za j. t. družbo baje zahteva juristično osebnost!

Mislím, da se treba stvari lotiti drugače. Najprej treba biti na čistem, ali govorimo o tem, ali n a j s e j. t. d. (de lege ferenda) o g l a s i za juristično osebo ali ne, ali o tem, ali to je po naših pozitivnih zakonih. Prvo je čisto legislativno-politična stvar. Odgovor se bo ravnal po tem, ali bi jasna označitev j. t. družbe za juristično osebo imela za praktično gospodarsko in pravno življenje tolike prednosti pred sedanjim zakonskim stanjem, da treba izpremeniti nekaj, kar je v znatnem delu Evrope in tudi v večjem delu naše kraljevine živo pravo 50—70 let. Kolikor je meni znano, so sedanje določbe o j. t. družbi toliko jasne in izčrpne, da, vsaj na polju zasebnega prava, provzročajo sila malo težav. Nekaj podrobnih spornih vprašanj je praksa že davno razčistila, najvažnejša bi se mogla razčistiti v novem zakonu (načrt se na to ozira). Torej pač ne drži trditev, da »potrebe današnjega gospodarskega in pravnega življenja« zahtevajo juristično osebnost j. t. družbe.\*

Drugo vprašanje je deloma pravnozgodovinsko, deloma dogmatično. Pruski načrt, ki je bil temelj dela nürnbërške konference, je imel v čl. 87 določbo: »Jede Handelsgesellschaft als solche hat selbstständig ihre Rechte und Pflichten und ihr besonderes Vermögen; sie kann vor Gericht klagen und geklagt werden, sie kann auf ihren Namen Grundstücke und Forderungen erwerben«. Konferenca je to določbo kot posebno črtala;

\*) V javnopravno stran se tu ne morem spuščati, uverjen sem pa, da tudi tam ni potrebno nekako ex cathedra reševati vprašanje juristične osebnosti j. t. družbe. Norme, ki javnopravno stran urejajo, morajo pač ustrezati gospodarskemu položaju. Procesni zakoni n. pr. so to vprašanje lepo rešili.



drugi del (»sie kann vor Gericht«) je, nekoliko dopolnjen, prešel v čl. 111 in 164; ta dva člena ne pravita, da ima j. t. d. (ali komanditna družba) kot taka samostalno svoje pravice in zaveze, nego da »pod svojo firmo more pridobivati pravice in prevzemati zaveze — — — —.« Pač pa je v čl. 213 za delniško družbo rečeno, da ima kot taka samostalno svoje pravice in zaveze. Iz zgodovine nastanka (starega) nemškega trg. zakonika se torej vidi, da je razlika nameravana, da je konferenca hotela ločiti personalne družbe od kapitalskih in da prvim ne priznava kot takim samostalnih pravic, ampak le možnost pridobivanja pravic pod skupno firmo.\*) Zakon je to razliko izvedel v mnogih podrobnostih, s katerimi je ob enem podčrtal značaj skupnosti imovine pri j. t. (in komanditni) družbi in naglasil notranjo razliko med personalnimi in kapitalskimi družbami, med takimi, pri katerih je težišče za doseg skupnega cilja v osebi, delu in kreditu družbenikov, in takimi, pri katerih je težišče v njihovih dejanskih kapitalskih prispevkih.

Ni mogoče tu navesti vseh določb, ki potrjujejo resničnost te trditve. Nekaj pa jih moram navesti, zlasti one, ki jih pisatelj, tako se zdi, uporablja za podporo za svoje trditve, da je j. t. d. tudi po »prečanskih« zakonih juristična oseba. Čl. 119 v zvezi s čl. 126: zasebni družbenikov upnik ne more seči na sestavine družbine imovine, nego le na delež, ki bi družbeniku pripadel, ko družba prestane. Take določbe v poglavju o delniški družbi ni; tam ni potrebna, ker ima delniška družba »kot taka samostalno« svoje pravice; imovina j. t. družbe pa je, pač za doseg skupne svrhe iz ostale imovine njenih članov izločena posebna, pa vendar imovina njenih članov, s katere sestavinami člani, dokler družba obstoji, ne morejo enostransko zase razpolagati in katere sestavine zakon s posebno, pri juristični osebi nepotrebno določbo, izvzema tudi od posega upnikov poedinih družbenikov. Ali si je lahko zamisliti juristično osebo, katere člani so (so-)lastniki »njene« imovine? Čl. 121: prepoved pobotavanja družbinih terjatev z zasebnimi dolgovi družbenikov. Pri delniški družbi take določbe nimamo; res ni potrebna, kajti družba je posebna (juristična) oseba, njena imovina ni last njenih članov, ex iure tertii non compensatur«. Zakaj naj bi bila potrebna ta določba pri j. t. družbi, ako bi, de lege lata, bila juristična oseba? Čl. 123: Stečaj o imovini javnega družbenika, njegova smrt, njegova odpoved razdre družbo, ali velja to pri juristični osebi?

Onega velikega praktičnega pomena, ki ga pisatelj vidi v (pozitivni) rešitvi vprašanja, ali je j. t. d. juristična oseba, po mojem mnenju ni, čim zakon pozitivno ureja one točke, v katerih se juristična oseba (korporacija) loči od drugih združitvev oseb. Ti zahtevi, mislim naši novejši trg. zakoniki ustrezajo za področje zasebnega prava; kolikor bi poedinih vprašanj ne reševali izrečno, se dajo rešiti po analogiji in duhu zakona. Zato tudi načrt za naš enotni trg. zakonik v bistvu ne odstopa od naših sedanjih »prečanskih« trg. zakonikov. Ni potrebe, da zakon

\*) Obširne literature ne bom navajal, naj zadostuje Hahn, Kommentar zum a. d. HGB, tretja izdaja, zlasti str. 388—390.

rešuje teoretske spore, v katerih so mnenja precej enako deljena,\*<sup>1</sup>) če s tem ne doseže za praktične življenjske potrebe posebno važnih svrh; tudi na osnovi besedila načrta, če bo uzakonjeno kakršno je, se bo lahko nadaljeval dosedanji spor. Razume se, da s tem nočem omalovaževati velikega pomena teoretičnih raziskavanj sploh; njihova korist za bistrenje in razčiščevanje pojmov je neizmerna, tudi za prakso; toda prav ta spor se mi ne vidi bogzna kako pomemben. Meni je j. t. d. v novejših zakonih jasno očrtan poseben pravni lik, ki je že davno dokazal, da je prav tako, kakor je očrtan, sposoben za gospodarsko življenje in potreben v njem. Gotovo mu pozitivni zakon daje precej lastnosti, ki ga približujejo juristični osebi, prav tako gotovo nima vseh, ki jih običajno pripisujemo jurističnim osebam. Nekatere in precej jih ima, ki se z juristično osebnostjo ne skladajo; določbe, kakor da vložki družbenikov preidejo v »družbino last«, so pač posledica nekakega siromaštva pravnih izrazov. Izraziti se hoče, da gre za posebno skupino imovinskih predmetov s posebnim ciljem in s posebno usodo. Tradicionalna nomenklatura za to nima točnega izraza, pa se zakon, da ne bi opisoval, poslužuje sorodnih. Iz takih izrazov se ne smejo delati dalekosežni sklepi, če niso v skladu z drugimi, jasnimi določbami in z duhom zakona. Za naš načrt bi za ta del omenil, da delniške in družbe z omejeno zavezo izrečno označuje kot juristične osebe. Zato pa tudi ne govori o njihovi pravni in poslovni in o sposobnosti biti stranka. Za ti vrsti družb v teoriji in praksi skoro ni več sporno, da sta juristična oseba, tudi notranja struktura ju skoro popolnoma zenačuje s korporacijami, ki se jim splošno priznava juristična osebnost. Za personalne družbe, pri katerih člani za »družbine«<sup>2</sup> dolgove, t. j. za dolgove, ki so nastali iz skupnega poslovanja na skupno ime (firmo), odgovarjajo primarno, neposredno, solidarno s celo, tudi ne z družbenim razmerjem vezano imovino, se bo jedva dalo trditi, da je njihova struktura slična onemu, kar razumemo z besedo juristična oseba — korporacija. Ali res moramo novejše oblike združenj vklepati v Prokurstove stare pojme societias, Eigentum zur gesamten Hand, juristična oseba? Ali ni dovolj — in koristneje —, da radi bistrenja pojmov raziskujemo njihov pravni položaj ob starih pojmih, čeprav slednjič pridemo do ugotovitve, da ta lik ima ta in ta svojstva teh in teh že poznanih likov, da se pa ne da točno podrediti pod nobenega od njih?

Dr. Milan Škerlj.

**Dr. Maurach Reinhardt: Volksethik und Strafrecht.** Carl Heymanns Verlag. Berlin 1934. Str. 40.

Avtor te razprave je znan tudi izven Nemčije zlasti po svojih temeljnih in stvarnih spisih o sovjetskem kazenskem pravu (gl. naše poročilo v Sl. Pr. 1933, št. 11—12, str. 295). Pričujoče njegovo delo pa je posvečeno idejnim osnovam bodočega kazenskega prava Nemčije, ki se preoblikuje sedaj v duhu nacionalnega socijalizma. Središče avtorjevih izvajanj je vprašanje o notranji zvezi med zdravo ljudsko moralo in kazenskim pravom. Ozirajoč se na razmere v svoji domovini, označuje Maurach sedanjo etapo v razvoju kazenskega prava kot prehodno (die

\*) Kar je na osnovi code-a de commerce več zastopnikov juristične osebnosti j. t. družbe, jih je manj na osnovi nemškega trg. zakonika.

Uebergangszeit). Nacionalno-socialistična preosnova kazenskega prava je šele v začetkih. Avtoritarna država je volens-nolens prevzela dediščino prejšnjega t. zv. »liberalističnega« kazenskega prava. Ne more ga kajpada odpraviti, oziroma preosnovati kar čez noč! V tem pogledu je načelno važna predvsem pisateljeva ugotovitev, ki se glasi: »Auch das vom nationalsozialistischen Staat übernommene positive Recht ist Recht und bleibt solches, solange es nicht durch ein anderes ersetzt wird.« (Str. 3.)

Vendar mora že sedaj, — tako misli pisatelj, — t. j. v okviru prava prehodne dobe novi duh avtoritarne države priti do veljave. Ta možnost je olajšana zaradi teleološke narave kazenskega prava (str. 7). Sodnik v novi državi naj bo v najožji življenjski zvezi z ljudskim etosom. Nova država nastopa zoper pretirano individualistično pojmovanje kazenskega prava, zoper staro geslo: in dubio pro reo ter proglašča novo geslo: in dubio pro re publica. Normativne sestavine dejanskih stanov kaznivih dejanj, ki predpostavljajo vrednotenje od strani sodnika, (eine Wertung von Seiten des Richters), dajejo priliko, da se pri njih razlagi uveljavi novi duh.

Posebno pažnjo posveča Maurach problemu dopustnosti analogije v kazenskem pravu. Ta del njegovih izvajanj je najbolj zanimiv. To seveda nikakor ne pomeni, da so njegovi zaključki tudi prepričevalni. Avtor brani namreč de lege ferenda zelo sporno tezo o dopustnosti analogije v kazenskem pravu, čeprav v omejenem obsegu in pod gotovimi kavgelami (str. 20). Povsem upravičeno pa nastopa avtor zoper predlog, ki ga je pred kratkim sprožil neki nemški kriminalist, o nadomestitvi pojma protipravnosti s kriterijem protidržavnosti (Staatswidrigkeit). Uvajanje tega kriterija bi pomenilo, da se prepušča sodniku pravica, »nach der Maxime skrupelloser Staatsraison zu judizieren« (str. 32).

Podobno Schaffsteinu (gl. poročilo prof. Dolenca v Sl. Pr. 1934, št. 7—9, str. 208) zavrača tudi Maurach kriterij t. zv. »Unzumutbarkeit«, kot krivdo izključujoč razlog. Vidi v njem nedopustno koncesijo individualističnemu načelu. Kot neko antitezo tega kriterija oblikuje avtor načelo: »Ohne Rücksicht auf sein eigenes Ich wird jeder das zu erfüllen haben, was ihm die Rechtsordnung des Reiches zumutet.« (Str. 40.)

Novo delo Mauracha bo gotovo zanimalo vsakogar, ki hoče zasledovati razvoj nacionalno-socialistične doktrine v kazenskem pravu. Njegova izvajanja so prosta polemičnih pretiravanj, ki so značilna za mnoge nacionalno-socialistične spise iz področja kazenskega prava.

A. Maklecov.

**Stefanović V. J.:** Zakon o opštinama (tekst sa komentarom). Zagreb. Themis. Strani 416. Cena 100 Din. V. knjiga Themisovih izdanj upravnega zakonodavstva.

V aprilu 1933 je bil objavljen in v juniju 1933 je stopil v veljavo novi zakon o občinah. Izvzemši občine z mestnim pravom, za katere je bil l. 1934 izdan poseben zakon o mestnih občinah, velja zakon o občinah za vse ostale, torej za ogromno večino občin. S tema dvema zakonoma se je po dolgem trudu zenačilo občinsko pravo v naši državi. Bilo je to že nujna potreba, ker se je organizacija občin, v kolikor so sploh bile organizirane, preveč razlikovala v poedinih pravnih področjih. Z občin-

skimi oblastvi in ustanovami občuje malodane vsak državljan in je bila dotedanja razlika v organizaciji občin in v postopku pred občinami kar kamen spodtike za dobrega državljana, saj se zbog teh razlik pripadnik ene pokrajine ni mogel čutiti domačega v drugih pokrajinah naše države.

Ta pomembnost novega zakona o občinah je napotila znanega upravnoslovca Stefanovića, sodnika upravnega sodišča v Zagrebu, da je kakor prej k raznim drugim upravnim organizacijskim zakonom tudi za zakon o občinah napisal obširen komentar, ki je bil dovršen že sredi 1933, a izšel šele leto pozneje. Kakor vsak komentar, ki se napiše ob uveljavljenju novega zakona, se tudi ta komentar ne more opirati ne na sodbe upravnih sodišč in državnega sveta, ne na kakšno ustaljeno prakso upravnih oblastev. Da pa vendar ustreže željam upravnih juristov in občinskih funkcionarjev, je g. Stefanović v izdatni meri pritegnil upravno-pravno vedo in z njeno pomočjo tolmačil in pojasnjeval vse ono, kar bi utegnilo povzročiti dvome bodisi zbog dotedanje drugačne zakonodaje, bodisi zbog nejasnosti in vrzeli v zakonu samem. Seveda je tak način tolmačenja včasih opasen, ker gre praksa pogostokrat preko teoretskih razglabljanj, odnosno se v dvomljivih primerih odloči za izvestno smer, a to je pač usoda vsakega komentarja, ki je izšel kmalu za zakonom. Tudi nastane mnogo vprašanj šele v teku let, ko se zakon že dlje izvršuje, nasprotno pa vsebuje tak komentar mnogo podatkov, ki so potrebni le za prehodno dobo.

Posebno zanimiv in važen pripomoček upravnemu juristu utegnejo biti pojasnila, ki jih je g. Stefanović napisal o pravnih osebah javnega prava, o vsebini, pridobivanju in izgubi članstva v občini, o upravnem sodstvu in njega razmerju do občin in do oblastev, ki nadzirajo občine, o odločanju v občinskem odboru, o delokrogu občin, o krajevni policiji, o občinskih uredbah, statutih, pravilnikih in naredbah obče prirode, o kompetencah poedinih občinskih organov, o občinskih uslužbencih in upokojencih, o občinski imovini in občinskem dobru, občinskem proračunu in občinskih davščinah, o občinskih podjetjih, zavodih in napravah, o razmejivni kompetenc med organi občine in občinskih delov (sosesk), o razliki med krajevnimi in zemljiškimi zajednicami, o vršenju nadzorne oblasti nad občinami in o rednem instančnem teku.

Ta ali oni teoretik ali praktik upravnega prava se morda ne bo strinjal z vsemi izvajanji učenega avtorja, vendar pa bodo tudi dotična izvajanja silila bravca k premišljevanju in s tem h globljemu spoznanju.

Komentar obsega najprej tekst celega zakona, potem na 260 straneh pojasnila k poedinim paragrafom in pregledno alfabetno kazalo. Dodani so temu zvezku še besedilo zakona o volilnih imenikih, uredbe o volitvi občinskih odborov, navodila o sestavi občinskih proračunov, pravilnik o uporabi pisarniškega materiala v državnih uradih, nekaj odlokov zagrebškega upravnega sodišča v občinskih stvareh in končno še novela k zakonu o društvih, zborovanjih in sestankih.

**Dr. Steska.**

**Radbruch Gustav:** Paul Johann Anselm Feuerbach. Ein Juristenleben. Wien. Verlag von Julius Springer. 1934. Str. 221.

Izmed učencev slovečega nemškega kriminalista Franza von Liszta zavzema avtor pričujoče knjige prof. Radbruch eno najpomembnejših mest. Ta odlični nemški pravni filozof in kriminalist je pred desetimi leti kot justični minister aktivno posegel v preosnovo kazenskega prava

v Nemčiji. Ni samo znanstvenik, ki uživa velik sloves, temveč hkratu pisatelj, ki ga odlikuje izredna literarna nadarjenost.

Novo Radbruchovo delo, ki nam podaja življenjepis znamenitega nemškega kriminalista P. J. A. Feuerbacha (1775—1834), predstavlja v tem pogledu pravo mojstrovino. To ni navadna suhoparna biografija! To je predvsem živa slika nemškega znanstvenega, akademskega in političnega življenja Feuerbachove dobe. Figura vodilnega nemškega kriminalista je tu orisana naravnost plastično.

Podobno Beccariju je Feuerbach oblikoval svoje osnovne ideje že v zgodnji mladosti, ko je bil komaj 25 let star (primerj. njegovo delo: *Revision der Grundsätze und Grundbegriffe des positiven peinlichen Rechts* iz l. 1799). Njegov znanstveni spor z Grolmanom o kazenskih smotrih tvori izhodišče za ves nadaljnji razvoj doktrine kazenskega prava. Ta spor je koncem 19. in začetkom 20. stoletja zopet oživel v znani idejni borbi kriminalistov klasikov in sociologov. Feuerbachov učbenik (*Lehrbuch des gemeinen in Deutschland geltenden peinlichen Rechts*), ki je doživel samo za avtorjevega življenja 11. izdaj, je slovel po pravici tekom desetletij kot najboljši sistem kazenskega prava. Feuerbach je bil nadalje glavni urednik bavarskega kaz. zakonika iz l. 1813, čigar zgodovinski pomen primerjamo lahko s pomenom francoskega Code pénal iz l. 1810. Tudi druga njegova dela, zlasti znana zbirka p. n. »*Aktenmäßige Darstellung merkwürdiger Verbrechen*« (1827—1829), še doslej niso izgubila svoje aktualnosti. Prav pomembni so bili njegovi temeljitiji spisi iz področja kazenskega procesa (o javnosti in ustnosti v kazenskem postopku, o porotnih sodiščih in dr.). Kot dopisni član ruske zakonodajne komisije je Feuerbach sodeloval tudi pri reformi kazenskega prava v Rusiji.

Omenili smo že, da se Radbruch ne omejuje le na karakteristiko znanstvenega Feuerbachovega delovanja. Avtor nam slika Feuerbacha tudi kot sodnika, politika in človeka, čigar bojeviti in neuravnovešeni značaj je povzročil številne konflikte v njegovem javnem in zasebnem življenju. Biograf je zbral skrbno mnogo značilnih potez iz življenja tedanje Nemčije ter naslikal na podlagi dokumentarično potrjenih dejstev izredno originalno figuro velikega kriminalista. Knjiga se čita kot izanimivo leposlovno delo, a s tem ničesar ne izgubi na temeljitosti. V obširni literaturi o Feuerbachu je treba prišteti Radbruchovo knjigo poleg znane monografije M. Grünhuta (*Anselm v. Feuerbach und das Problem der strafrechtlichen Zurechnung*, 1922) med najboljša dela te vrste.

Zunanja oprema knjige, ki jo krasijo številne slike, je brezhibna. Knjigi sta dodana kronološki pregled glavnih momentov v Feuerbachovem življenju in udejstvovanju in izčrpno imensko kazalo. **A. Makleov.**

**Dr. Mirković Mijo: Zanatska politika.** Beograd 1934. Izdavačka knjižarnica Gece Kona. X+145 strani.

Bodi takoj povedano, da gre za delo, ki je najboljše, kar jih imamo o tem predmetu v naši državi. Trezno je, jedrnato, brez praznega besedičenja, prijetno in znanstveno-resno. V njem je na razmeroma tesnem prostoru v logično utemeljeno sistematično celoto prav večje povezano vse, kar je za presojo rokodelskega obrta načelne važnosti. Pisatelj ima prav, da se ne lovi za definicijami in abstrakti, marveč se poslužuje rajši kratkih opisov. Metodično postopa tako, da podaja glede posameznih

važnih plati rokodelstva najprej občā načela in najvažnejša dejstva in navezuje na to prikazovanje važnejše problematike.

Precejšen del knjige je zgodovinske narave, dokaj mesta zavzema tudi popis rokodelskega obrta. O rokodelsko-obrtni politiki v pravem smislu besede je povedano relativno malo; v tem oziru hodi avtor tradicionalna pota, ki so jih izhodili Nemci in ki jim po njih nenemški pisatelji srednje Evrope tako radi slede. Knjigi bi se bolj prilagal naslov: O rokodelskem obrtu. Zaradi objektivnosti pa je treba pibiti, da prinaša Mirkovičev spis o gospodarsko-politični problematiki obrta več kakor spisi, ki smo jih bili vajeni pri nas. Mnogoštevilne pripombe pričajo o razvitem talentu podrobnega opazovanja. Izmed inozemskih upošteva avtor prevesno nemške razmere in navaja tudi prevesno nemško literaturo. Slovenski čitatelj bo dobil nemara vtis, da je za Subotico dravska banovina terra remotissima, o čije obrtu se doslej še ni moglo nič dognati.

Zanimivejši kakor prvi je drugi del knjige, v katerem razbira avtor življenjsko sposobnost rokodelskega obrta, zaščito rokodelskega dela, intenzifikacijo strokovnih sposobnosti, kreditne ter organizacijske zadeve ter sedanje pravce obrtniškega pokreta. Na tem delu je tudi opazno, da ga je mogel spisati samo, kdor je z obrtniki najrazličnejših strok imel mnogo vsakdanjega posla in je globlje pogledal v vire, ki prihajajo iz njih znane obrtniške tožbe. Tu je kaj dosti praktične kritike, osobito, kar se tiče hib in napak, ki jih je zagrešila obrtna politika naše države, n. pr. načina, kako so bile normirane obvezne organizacije obrtnikov, razkosane enotne gospodarske zbornice in razširjeno področje sposobnostnega dokaza. Osobito naj opozorim na tehtni razbor vprašanja o »brezpravnem radu« (šušmarstvu). Pisatelj tudi čisto pravilno sodi, da je obrtnikom v sedanjih časih priporočati nekoliko več komercialnega duha in organizatoričnega smisla in da mora gospodarska politika dajati tema dvema postulatoma več poudarka.

Kar se tiče vprašanja davčne obremenitve, bi rekel, da ugotavljanje objektivnega stanja tu ne pomaga mnogokaj, ker so močni psihologični činitelji vmes, ki jih ne smemo prezreti v presoji tega vprašanja. V tem oziru nas puste na cedilu tudi najboljše uradne statistike, kaj šele, da bi se dokopali do zanesljivih spoznanj z ocenami in na podlagi števil iz državnega proračuna, s katerimi se mora avtor zadovoljiti. O davčni obremenitvi obrtnikov bi znali povedati kaj objektivnega za vsak posamezni okraj in za glavne posamezne stroke še najprej davčni organi, ki jim odmerjajo davek že dolga leta in ki obenem njih gospodarske razmere individualno iz vsakdanjih stikov dobro poznajo.

Knjiga je velike pedagogične vrednosti in vsega priporočila vredna: zlasti akademike-pravnike bi na njo opozoril. **Ogris Albin.**

**F. Stanojević Aleksander: Shavatanje našega naroda o pravdi.** Sa predgovorom dr. Tasića Gjorgja, profesora univerzitetā. Beograd 1934, str. 54.

Predgovor pravi, da je bila ta razprava kot najboljša izmed dvanajsterih na beograjski univerzi nagrajena s Svetosavsko nagrado in da je dobro, da je bila tiskana. Opažamo, da se mladi pravniki v Jugoslaviji vobče bolj zanimajo za abstraktno jurisprudencijo kakor za praktične pravne probleme. To nam potrjuje dejstvo, da se je dvanajst tekmovalcev oprijelo označenega temata. Na drugi strani pa vidimo iz naznanjene

razprave, da je abstraktnost temata vzrok, da pogrešamo poglobljene analize in sintetičnih pogledov. Tudi osnovno vprašanje o bistvu »pravice«, dasi obdelano po različnih vidikih, ni izčrpno prikazano, ker »nacionalno« vprašanje in zlasti »nacionalno« pojmovanje prava v preteklosti do francoske revolucije ni identično z današnjim pojmovanjem nacionalnosti. Avtor se ozira edino na »shvatanje pravde srpskog dela našega naroda« (str. 10), ni pa nikjer premotril vzrokov preseljevanj Srbov v 16. in 18. stoletju v severne kraje, kar je imelo na strukturo srbskega naroda brez dvoma znamenit vpliv. Morda bo dala ta razprava pobudo, da se oglasi ta ali oni prečanskih pravnikov in obdela primerjalno isti predmet na širši podlagi. Gradiva najde dovolj.

Dr. Dolenc Metod.

**Dr. Goršić Franja i dr. Pajnić Edvard: Novi gradjanski parnični postupak u praksi sa obrascima.** Beograd, Geca Kon, 1934. Str. 423, Din 100.

Dandanašnji proces sicer ni več formalističen v nekdanjem pomenu, ko so bile predpisane za opravo procesnih dejanj posebne formule in že v naprej točno ustanovljeno besedilo, tako da ni bil dosežen učinek hotenih dejanj, ako se predlagatelj ni izrazil v določeni obliki. Danes je nastopila v tem velika svoboda, tako da ustreza termin formalno pravo le v toliko, kolikor zaznamuje zunanji potek dogodkov, ki sestavljajo postopek kot tak v celoti in s katerimi naj se zagotove pravice posameznikov. Ta svoboda se pojmuje često v takšnem obsegu, da se skoro briše značaj procesa kot s pravom urejene snovi in smatra procesni zakon le bolj kot navodilo za postopek kakor za normo. To je t. zv. »divja praksa«, ki se kaže tamkaj, kjer se procesno pravo ne pojmuje pravilno že skraja, pa tudi tam, kjer se nasproti materialnemu pravu vse preveč omalovažuje formalno, kjer vdira v proces nasproti pravnemu naziranju lajiško obravnavanje postopka.

Takšno pačenje formalnega prava more zavreti z uspehom knjiga obrazloženih obrazcev, kakor je naznanjena in ki se zato naziva sama kot »praktičen nauk o grajanski pravdi«. Ne more biti sicer več kakor napotilo praktiku, v prvi vrsti začetniku, kateremu dela pri reševanju praktičnih primerov neprimerno več težkoč oblika rešitve kakor pa vsebina sama, kar bo vsakomur iz njegove začetne prakse dobro znano. Zato so bili ob vseh časih v rabi obrazci, tudi k avstrijskemu c. pr. r. je bilo izdanih več podobnih knjig. Pričujoča je izšla iz svoječasnega Pajničeve knjižice »Civilnopravdni red v praksi« (1924), katera je popolnoma prevzeta v tretje poglavje. Knjiga, ki je kakor naznanjena, opremljena vse povsod z napotili na ustrezne zakonite določbe, ne more tedaj vplivati drugače, kakor ugodno na procesno pravo.

Drugo zagotovilo knjige je velika izbira obravnavanih primerov. Ti so zbrani tako, da prikazujejo poleg velike množine procesnih institutov tudi materialno pravo, ker prinaša obrazce za tožbe, ki se pojavljajo najbolj često pred sodišči. Sicer glede procesnih institutov knjiga ni povsem popolna, vendar nekaterih izpustitev ni šteti v slabo (kakor n. pr. neomenitev delegacije, skoro nepraktičnega kombiniranega senata, dalje §§ 123, 219—231, 261, 310 itd.) Pač pa bi bilo umestno, da bi bili prikazani primeri sodnikove izključitve, potrditev stvarne pristojnosti po prizivnem sodišču (§ 41/II. Grpp., kar je spregledala odločba Stola sedmorice 20. XII. 1934, Mjesečnik 1935, str. 92) ali kdaj je predlagati zamudno sodbo, ako odgovor ni bil vložen pravočasno (glede na odločbo beograjskega apelacijskega sodišča v Arhivu

1935, str. 163) aktorske kavcije, spremembe tožbe, dopolnitve sodbe, zapisa činjeničnih navedb le v dokaznem sklepu, primeri nadaljnega postopka, ako priča noče priseči, predvsem pa primer iz pripravljalnega postopka. Morda bi tak vzorno prikazan primer priklical v življenje to ustanovo, ki je ostala doslej mrtva in neplodna, tako da vzbuja pomisleke, ali ni odveč. Potreben prostor bi se pridobil s tem, da bi se izpustile nekatere stvari, ki se sedaj ponavljajo. Navzlic temu je knjiga vsakakor bogata na množici obrazloženih procesnih možnosti in prijetljajev.

Z nekaterimi sicer zelo maloštevilnimi rešitvami se ni moči strinjati. Tako izključujeta avtorja možnost rekurza (str. 63), ker stranka ni predlagala dopolnitve sodbe glede dela stroškov. To je v nasprotju s splošnim naziranjem in tudi z Goršičevim komentarjem samim (II, 274). Doslej je edinole P e t s c h e k dal § 590 št. 1 Grpp. v zvezi s § 519 poseben smisel, vendar s svojim naziranjem ni prodril. Na str. 317 se je vrinila napaka, da dovoljuje siromaško pravico senat (gl. § 26 št. 3 Zus.). Po opisu stvari na str. 330 je prizivno sodišče zaslišalo nezapriseženo samo eno stranko, druge pa ne, ker je bila obsojena svoj čas po § 144 Kz. To nasprotuje pozitivni določbi § 472 Grpp. (izjeme od tega le §§ 468, 470, 471) in znači že vnaprej opustitev vsake kontrole o izpovedbi zaslišane stranke. Na str. 83 utegne motiti, ker navaja toženec posebne trditve, predlagajoč obenem zamudno sodbo zoper izostalega tožilca na prvi ustni razpravi na sreskem sodišču. Obrazložitev zamudne sodbe (str. 84) pa pravilno kaže, da zadostuje v takem primeru samo zanikanje tožilčevih navedb in predlog na izdajo zamudne sodbe. K strani 133 bi bilo pripomniti, da obstojita kot oddelka samo Stol sedmorice in Stol sedmorice odd. B, odd. A ni, (pravilno pa str. 330). Prav tako utegne zavajati v zmotu, da predlaga toženec (str. 207) odstop tožbe pristojnemu sodišču. Na str. 212 se pojavlja t. zv. »informativno zaslišanje« strank, ki je sicer v literaturi nepoznano razen Neumannu. Kolikor pa naj bi bilo to izraz materialnega procesnega vodstva po sodniku, zapisnik ne kaže v tem pogledu nobenih rezultatov in se opira obrazložitev sklepa zgolj na činjenice, ki so bile navedene že poprej. Označba je torej tudi v tem pogledu le pleonastična, kakor mnogo drugih, ki pa utegnejo imeti opravičilo, da menda na jugu ne pišejo zapisnikov tako suhoparno kakor pri nas. Vsi sklepi, kolikor jih je med obrazci, navajajo tudi sodnikovo ime, in sicer v besedilu samem. (Enaka je praksa Stola sedm. odd. B, izvirniki sklepov ostalih oddelkov kasacijskega sodišča, za katere Sp. ni izdan, so žal neznani.) Avtorja sta se s tem postavila na stališče, da zadnji stavek 4. odd. § 144 Sp. ni obvezen, čeprav se da osnovano trditi, da temelji na § 84 Zus. Nasproti temu ne opremljata odpravkov sklepa z »V imenu Nj. Vel.«, čeprav utegnejo biti vsaj končni sklepi meritorne odločbe (§ 114 Sp., § 2 Zus.). Tukajšnja praksa je v tem pogledu še skozi in skozi ostala stara in ji ni prigovarjati. Temu nasproti stoji vse polno primerov, ki kažejo, kako naj se najbolj smotreno uporablja fini instrument procesa. Tudi tu se vidi spajanje materialnega prava s formalnim n. pr. ko se navaja, da je petit izpodbijalne tožbe činitben (Stol sedm. odd. B ga je proglasil nekoč sicer za pravooblikovalnega). Ali dalje instruktivna navedba petita hipotekarne tožbe, ki tudi nasprotuje delni praksi Stola sedm. odd. B, dovoljujoči, da se razbere značaj petita iz navedb tožbe. Prav umestni



sta pripombi 101 glede uporabe § 145 Grpp. in 103 glede § 605/1 Grpp., dalje na str. 386 glede neumestnosti, da bi se proces prekinil.

Po vsem tem se ne morem pridružiti bojzani recenzenta v Arhivu za pravne i društvene nauke, da utegne knjiga ubijati svobodni duh sodniške evolucije in svobodnemu razvoju prava več škodovati kakor koristiti. Res plodno kritiko dosedanjega prava in pobudo za razvoj istega smemo pričakovati le od temeljitih poznavalcev in uporabljacev prava. Tem pa knjiga ni namenjena, ona naj bo le kažipot onim, ki šele tipajo po raznolikih in bogatih oblikah našega pravnega postopnika. V tem pa je dano zanjo popolno opravičilo.

**Dr. Rudolf Sajovic.**

**Pravni pregled.** V Somboru je izšla prva številka novega pravnikega časopisa. Izdaja ga tamošnje pravniško društvo pod naslovom Pravni pregled. Društvo je še mlado, ustanovljeno je bilo na skupščini dne 23. septembra 1934. in mu je v prvi vrsti namen, da izdaja imenovano glasilo, v katerem hoče v glavnem prikazovati sodno prakso somborskega okrožnega sodišča. Poleg tega je prinesla prva številka tudi krajše članke. Pojav kaže, da so se poprijeli pravniki širom države z veliko vnemo proučavanja novih zakonov in da smatrajo za najuspešnejši pot k temeljitemu pojmovanju istih kritično razmatranje vsakdanjih, praktičnih primerov. Pozdravljamo novo pravniško glasilo in mu želimo, da bi izvrševal zastavljeno si nalogo uspešno in krčil pot notni uporabi novega skupnega zakonodavstva.

**Cerkvene pogrebne določbe in pristojbine.** Ljubljana, Indeks, 1935, Str. 36.

**Del Vecchio Giorgio: Etica, Diritto e Stato.** Posebni odtisk iz Rivista Internazionale di Filosofia del Diritto, XIV, VI.

**Del Vecchio Giorgio: Die Krise des Staates.** Berlin, Verlag für Staatswissenschaften und Geschichte, 1934.

**Krofta Kamil: Die Podkarpatská Rus und die Tschechoslowakei.** Posebni odtisk iz Prager Rundschau, 1934, IV, 6. Str. 34.

**Dr. Lavrič Jože: Organizacija statistike v Jugoslaviji.** Ljubljana, Banovinska zaloga šolskih knjig in učil, 1935, str. 59.

**Maklecov Aleksander: Trializam sankcija u jugoslovenskom krivičnom pravu.** Posebni odtisk iz Pravosudja, 1934, str. 14.

**Staub's Kommentar zum Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. Ausgabe für Österreich. I. Band.** 11. snopič, čl. 157—174, str. 641 do 704.

**Dr. Werk Hugo i dr. Zimmermann Ljudevit: Govori i konačni predlozi.** Zagreb, Vlastita naklada, 1935, str. 71.

**Zontar Josef: Hauptprobleme der jugoslavischen Sozial- und Wirtschaftsgeschichte.** Posebni odtis iz Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Stuttgart 1934, XXVII, 4. Str. 347 do 373.

**Pavičević M. Mićun: Badnje večje 1918.** Preštampano iz Seljačkog glasa, Zagreb, 1935.

**Članki in razprave v pravnških časopisih. Arhiv, XLVII, št. 1:** Čubinski M.: Osnovni principi kod odmeravanja kazne. Matanović A.: Kućna zajednica Crne Gore. Radovanović Lj.: Ugovori i nabavke prema Zak. o drž. računovodstvu. Marinković Dj.: Godina dana primene novog Grpp. Begović M.: Forma islamskog braka. Pržić I.: Pravne posledice marseljskog atentata. Blagojević V.: Obezbedjenje administrativnim putem na prinadležnosti drž. činovnika. — **Arhiv, XLVII, št. 2:** Kan

Klavije: Medjunarodno privatno pravo i uporedno pravo. Frank S.: Pravna nauka i normativna obeležja bića krivičnog djela. Horvatski M.: Budžetsko naredbodavno pravo po novom Zak. o drž. računovodstvu. Lakić A.: Presude zbog izostanka. Darvaš E.: Teoriska osnovica pozitivnog autorskog prava. Ćirković S.: Sarska oblast. Perković L.: Odluka o prestanku službe u slučaju t. 2 § 104 Č. ž. — **Arhiv, XLVII, št. 3:** Spektorski E.: Stogodišnjica ruske kodifikacije u svetlosti teorije o zakonodavstvu. Perić Ž.: Odgovornost sudije u izbranim sudovima. Nedeljković B.: Primena novog Grpp. Djordjević J.: Teorija demokratije i njena kritika. Novaković M.: Jedan slučaj medjunarodno-pravne odgovornosti. Popović M.: Odluka o prestanku službe u slučaju t. 2 § 104 Č. ž. — **Branić št. 1:** Arandjelović D.: Ehrenzweigova gledišta o tumačenju i popunjavanju zakona. Tasić Dj.: Sukob konstruktivne i interesne jurisprudencije na pitanju službenosti. Djordjević D.: Pravna važnost pravnosnažne presude eparh. crkvenog suda. — **Branić št. 2:** Danić D.: Pravni položaj vanbračne dece. Djordjević D.: Advokatura u pravoslavnom crkvenom pravosuđu. Godina D.: Novi vanparnični postupak s obzirom na pravno područje Kasacionog suda u Beogradu. — **Branić št. 3:** Perić Ž.: Univerzalna nadležnost. Knežević D.: Neke napomene koje se tiču meničnog prijema i prenosa. Stojanović M.: Povraćaj u predjašnje stanje. Vasiljević T.: Uslovna osuda i vojno krivično zakonodavstvo. Perić B.: O građanskoj deliktnoj odgovornosti na štetu pričinjenu stvarima. — **Mjesečnik št. 1:** Jančiković T.: Vrijednost policijskih spisa u sudbenom kaznenom postupku. Fischer A.: Prizivni razlog neispravne ocjene dokaza, novote u prizivu i prizivna rasprava. Živić I.: Pravo lova na agrarnom zemljištu. Müller Gj.: Prava predaja u § 934 o. g. z. i u § 52 Zb. Polak M.: Nekoliko pitanja iz prakse novog Grpp. — **Mjesečnik št. 2:** Boremović A.: O prekoračenju kaznene vlasti. Milić I.: O preuzimanju mjenične obaveze preko punomoćnika. Zoričić M.: O povijesnom razvoju i naravi prava lova te sticanju vlasništva divljači. Devčić M.: Potpuni priziv. Mijušković J.: O parničnim radnjama u našem novom Grpp. po službenoj dužnosti bez obzira na prijedlog. Mosković O.: Uslovna osuda. — **Mjesečnik št. 3:** Timoškin V.: Kaznena naredjenja zakona o suzbijanju spolnih bolesti. Mogan J.: Kako je danas s ratifikacijom haških pravila? Rein M.: Krivična odgovornost iz djela aktivnog podmićivanja. Andrassy J.: Medjunarodna unifikacija trgovačkog prava. Mijušković J.: O parničnim radnjama u našem novom Grpp. po službenoj dužnosti bez obzira na prijedlog stranaka. Katunarić J.: Isključenje i izuzeće. — **Policija št. 1—2:** Živanović T.: Vremeno važenje krivičnog, građanskog i ostalog procesualnog prava. Pašković D.: Obnovljenje postupka po Zak. o opštem uprav. postupku. Kecojević S.: Obustava izvidjaja po § 96 Kp. Djelošević B.: O pravnim lekovima u kriv. delima. Petrović V.: Važnost zakona o suzb. zloupotreba u služb. dužnosti. Jakovljević A.: Fiskalni kriminalitet. Dravić V.: O nehatu. Zlatić M.: Postupak oko regulisanja prava na penziju. Sarap Dj.: Principi zakonitosti i oportuniteta Upravne vlasti u svetlu našeg pozitivnog upravnog zakonodavstva. — **Policija št. 3—4:** Živanović T.: Vremeno važenje krivičnog, građanskog i ostalog procesualnog prava. Mijušković J.: Kasacioni sud i njegova praksa. Dravić V.: O nehatu. Jovanović R.: Menični platni nalog i uredba o zaštiti zemljoradnika. Crnojački S.: Nekoliko reči

o primeni § 276 poslednje rečenice Kp. kod sreskog suda. Sarap Dj.: Principi zakonitosti i oportuniteta upravne vlasti u svetlu našeg pozitivnog upravnog zakonodavstva. Popović S.: Da li je moguć sukob nadležnosti između drž. tužioca i polic. vlasti s obzirom na novi Kp.? Obradović S.: Pritvorski troškovi i naplata istih od strane polic. izvršnih vlasti. — **Policija št. 5—6:** Čubinski M.: Lažna prijava i njen sticaj sa klevetom ili uvredom. Jovanović R.: Birački spiskovi i majski izbori. Mišić D.: Dokaz saslušanjem stranaka § 467 Grpp. Jakovljević A.: Disciplinsko sudstvo po Z. U. U. Dravić V.: O nehatu. Zlatić M.: Postupak oko regulisanja prava na penziju državnih službenika. Popović S.: Po kome će se propisu kazniti silovanje muškog lica ispod 14 godina? Stokić Lj.: Kaznene sankcije za povredu tajnosti rasprava. Pandurović D.: Nadležnost upravne vlasti po § 4 Zak. o opšt. Stanišić M.: Nepotpunost novih zemljišnih knjiga ili potreba donošenja specijalnog zakona za upisivanje zadružnih knjižnih prava. — **Pravni pregled št. 1:** Maširević B.: O uslovnoj osudi. Ž. V.: Kazne za netaksirane zameničke punomoći. Rakić G.: O jeziku naše sudske administracije. — **Pravosudje št. 1:** Arandjelović D.: Može li suprug koji je napustio hrišćansku veru tražiti na osnovu toga razvod braka? Stanoš I.: O pojmu troška. Branković S.: O dokaznom zaključku. Sardelić F.: Tužbe za smetanje posjeda s obzirom na pozitivne pravne propise srb. gr. p. te propise novog Grpp. za postupak u ovim tužbama. Čosić F.: Da li je sud dužan da prilikom izdavanja meničnog platnog naloga po zvaničnoj dužnosti ceni pitanje zastarelosti menice? Pavičević B.: Da li se po novom Grpp. može bez predloga tužitelja doneti presuda protiv tuženika koji se u toku postupka ne brani. Kulaš J.: Pristanak povredjenoga. Popović S.: Koji se protvori, odredjeni po § 164 Kp. moraju ukiniti stupanjem na snagu Kp? Potocki S.: Značenje § 17 Kz. Bubelj Jarocki S.: Kriminalitet u Jugoslaviji prema statističkim podacima od 1922—1931 g. Georgijev N.: Administrativno pravosudje u Bugarskoj. Tauber L.: Jedna odluka apelacionog suda u Puatje-u. — **Pravosudje št. 2:** Savković J.: Socijalna i javnopravna osnova našega Grpp. Plakalović B.: Posebni uslovi za izdavanje platnoga naloga u mandatnom postupku i postupku u meničnim i čekovnim sporovima. Branković S.: O sposobnosti svedočenja. Čulinović F.: Optužno ili akuzatorno načelo. Rukavina B.: Da li je zastarelost okolnost koja ukida kažnjivost. Kulaš J.: Pristanak povredjenoga. Gregorić C.: Pitanje fiskalnog opterećenja našeg narodnog dohotka na kongresu pravnika Kr. Jugoslavije i praktično sprovođenje donete rezolucije. Georgijev N.: Opštinski sudovi u Bugarskoj. Blagojević V.: Medjunarodni plebisciti. — **Pravosudje št. 3:** Munda A.: Mladostne priče in njih zaštita v pravdah zbog zločinov proti morali. Čulinović F.: Optužno ili akuzatorno načelo. Stanoš I.: O davanju bez prave predaje. Stević Lj.: Izrečan sporazum stranaka o mirovanju postupka u prizivnoj instanci. Zoković A.: Zabilješka o presudi. Pavičević B.: Proširenje tužbe po novom Grpp. Blagojević V.: Medjunarodni plebisciti. Blagojević B.: Prodaja automobila na kredit u Francuskoj. Janković D.: Socijalna i državna važnost sudske vlasti i nezavisnosti sudijske. Jovanović S.: Konferencija sudija u Beogradu. Munišić M.: Sudijski staževi.

## Razne vesti.

**XLV. redna glayna skupščina društva »Pravnika«** se je vršila dne 28. januarja 1935 v ljubljanski pravosodni palači.

Predsednik univ. prof. dr. Dolenc je poudarjal v otvoritvenem govoru, da doživlja društvo 46 letnico svojega obstoja, glasilo »Slovenski Pravniki« pa prehaja z letošnjim letom v 49 letnik. Pri tem je naglasil, da tlači materijalna kriza tudi naše društveno življenje, zlasti pri izdajanju »Slovenskega Pravnika«, ki pa je ostal kljub temu vseskozi na dosedanji znanstveni višini, za kar gre predvsem zaslug a uredniku dr. Sajovicu in v jezikovnem pogledu zlasti dvor. svetniku Bežku. Slovenska pravna terminologija da je nujno potrebna temljite reforme in naloga bodočega odbora bo, da pokrene zadevno akcijo. Spominjal se je nato članov, ki so umrli lansko leto, in sicer so to: dr. Brejc Janko, advokat, Carli Anton, javni beležnik, dr. Kalan Fran, starešina sreskega sodišča, dr. Kobe Ernest, starešina sreskega sodišča, Mikluš Ivan, sodnik okrožnega sodišča, dr. Novak Janže, advokat, dr. Perne Ivan, svetnik ministrstva zunanjih poslov in inž. Stergar Vinko, rudarski glavar. — Na koncu je predsednik izrazil željo, da naj bi se vsi pravniki tembolj oklenili društva »Pravnika«, da bi dosegli na ta način čim večje uspehe v pogledu pravne znanosti, pravosodstva in zakonodaje.

Nato je podal društveni tajnik dr. Lučovnik naslednje tajniško poročilo: Spoštovani zbor! — Društvo »Pravniki« je tudi v preteklem poslovnem letu skušalo obdržati svojo tradicionalno vlogo v našem pravnikiškem življenju in je kot centralno društvo slovenskih pravnikov združevalo pod svojim praporom pravnike z ozemlja dravske banovine; razen tega pa je ostalo in pristopilo tudi nekaj članov iz drugih pokrajin naše države. Dasi še vedno ni povsem zadovoljivo stanje našega članstva, zlasti ako upoštevamo dejstvo, da absolventi ljubljanske juridične fakultete ne pristopajo k društvu v tolikšnem številu, kakor bi bilo želeli in pričakovati, so se ipak v tem pogledu razmere nasproti prejšnjim letom nekoliko zboljšale, tako da se je število članstva — zlasti ker je vstopilo nekaj mlajših tovarišev — zvišalo in šteje danes naše društvo 712 rednih članov. Pri tem moram žal tudi letos ugotoviti neljubo dejstvo, da je kljub korakom, ki jih je pokrenil odbor, še vedno precej članov le na papirju, ki se ne samo ne zanimajo za društveno življenje, temveč ki tudi ne plačujejo letne članarine in je nekaj tovarišev celo na uglednih pozicijah v zaostanku s članarino za več let. Vprav pred kratkim nas je zadelo zato občutno poročilo kr. banske uprave v Ljubljani, da odpoveduje »Slovenski Pravniki« za vsa sreska načelstva v dravski banovini. Naloga novega odbora bo vsekakor, da bo skušal to zadevo popraviti. Devet članov, ki jih je omenil že g. predsednik, pa je pobrala iz naših vrst smrt.

Društvo je skušalo tudi v preteklem letu obdržati stike z našim pravnikiškim naraščanjem na univerzi, zlasti v namenu, da se s tem obdrži prepotrebna zveza med mlajšo in starejšo pravnikiško generacijo. Dijakom smo šli v njihovih strokovnih zadevah vedno na roko, njihovim pravnikiškim organizacijam smo pošiljali brezplačno »Slovenski Pravniki«, njih člani so bili vedno vabljeni na naša predavanja in zlasti smo podprli njih znanstveno ambicijo z naklonitvijo denarne nagrade za svetosavsko delo. V tem pogledu smo predlagali tema »Vprašanje sterilizacije v našem zakono-

davstvu« in sta bila dva dijaka, ki sta predložila primerni deli, tudi nagrajena.

Društveno življenje je bilo v pretekli poslovni dobi zelo agilno. Društvo je kot tako in po svojih zastopnikih odlično sodelovalo pri pripravah in organizaciji VI. kongresa pravnikov kraljevine Jugoslavije, ki se je vršil v dneh 7. do 9. septembra 1934 v Zagrebu. Ni pretirana trditev, da je ta kongres dosegel izredno znanstveno višino in resolucije, sprejete na tem kongresu, so vzbudile ne samo pri nas, temveč tudi v inozemstvu, splošno zanimanje in odobravanje. Kot referenti izmed naših članov so sodelovali gg. univ. prof. dr. Kušej Rado, univ. prof. dr. Dolenc Metod, univ. prof. dr. Jurkovič Joso, odvetnik dr. Brence Ljudevit, državni svetnik dr. Sagadin Štefan in odvetnik dr. Lapajne Stanko. Ob priliki kongresa v Zagrebu smo se tudi udeležili s svojimi publikacijami razstave pravniške literature. Tudi za bodoči kongres pravnikov kraljevine Jugoslavije, ki se bo vršil letos predvidoma v Vrnjački Banji, bo naloga našega društva, da sodeluje pri pripravah in zlasti, da predlaga primerna temata in izbere iz naših krogov referente.

Kar se tiče znanstvenega delovanja v našem društvu, je predvsem omeniti, da je odbor v smislu sklepa zadnjega občnega zbora nadaljeval z anketo o kaznovanju prekrškov in sprejeto resolucijo poslal ministrstvu pravde in ministrstvu za notranje posle, udruženju srbskih in hrvatskih pravnikov v Beogradu in Zagrebu. Med tem je že izšel načrt zakona o kaznovanju prekrškov in uspeh naše ankete še ni znan. Predavali so v preteklem letu gg.: dr. Skaberne Fran »O hišnih (rodbinskih) zadrukah v Jugoslaviji«, dr. Böhm Ludvik: »O geopolitiki in pravni znanosti«, dr. Žontar Josip: »Cerkev in ustavno življenje naših mest«, dr. Ravnihar Vladimir: »O postanku in razlagi § 160. zakona o nepravdnem postopku«, dr. Bajič Stojan: »O nacionalno-socialističnem delovnem pravu v Nemčiji« in dr. Stuhec Anton: »O problemu kmetijske zaščite«. Na programu je v letošnji sezoni še nekaj predavanj. Obisk predavanj je bil na splošno zadovoljiv, vendar želimo, da bi se naših predavanj zlasti udeleževalo čim večje število mlajših tovarišev.

Naše glasilo »Slovenski Pravniki« je pod uredništvom dr. Sajovica tudi v lanskem letu brez dvoma obdržalo svojo dosedanja znanstveno višino, saj je lanski letnik XLVIII po številu prinesel poleg številnih književnih poročil in drugih vesti 21 razprav iz raznih panog pravne znanosti. Zlasti pomembni za prakso so bili članki, ki obravnavajo našo najnovejšo zakonodajo. Istotako so v dosedanjem obsegu izhajale odločbe vrhovnega sodišča; posebnih prilog ali daljših razprav ni bilo.

Ob stoletnici rojstva Rande Antona se je poklonilo tudi naše društvo spomenu velikega češkega pravnika in je izdalo posebno slavnostno številko z odličnim člankom g. univ. prof. dr. Kreka Gregorja na čelu; zlasti ta članek je vzbudil po svoji globoki idejni zasnovi in vsestranski izčrpnosti ne samo v naši državi, temveč tudi v inozemstvu toliko zanimanja in pohvale, da naj bo g. univ. prof. dr. Kreku za njegov trud in uspeh tudi s tega mesta izrečena ponovna iskrena zahvala. Lično vezan izvod te slavnostne številke je bil s posebno dedikacijo poklonjen tukajšnjemu konzulu češkoslovaške republike g. inž. Sevčiku. Tudi 100 letnico rojstva našega odličnega pravnika-historika Bogišiča bo proslavilo naše društvo v prihodnji številki »Slovenskega Pravnika«.

Splošni narodni žalosti, ki nas je zadela s tragično smrtjo Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja, se je pridružilo tudi naše društvo. Globoka rana, ki jo je zadela ta smrt, je še vsa sveža in boleča in visoka želja blagopokojnega kralja, naj vsi in vsakdo čuvamo Jugoslavijo, je nam pravnikom kot čuvarjem pravnega reda tembolj sveta ter jo vršimo zvesto vsak na svojem mestu. Spominu velikega pokojnika se je poklonil odbor na svoji žalni seji, predsednik, podpredsednik in tajnik so se vpisali v knjigo sožalja na kr. banski upravi, odposlana je bila sožalna brzojavka in obenem je bilo tudi naše društvo zastopano po svojih zastopnikih pri pogrebnih svečanostih v Beogradu; v zadnji številki »Slovenskega Pravnika« je izšel članek: »Ob tragični smrti kralja Aleksandra I.«. Poročila o naših žalnih svečanostih so bila predložena tudi mestnemu načelstvu v Ljubljani, ki zbira vse spominsko gradivo, da ga skupno objavi.

Naš običajni majniški izlet je bil 21. maja lanskega leta. Pot je vodila iz Borovnice skozi Pikel v Cerknico. Tudi na tem izletu, ki je v vsakem pogledu, zlasti kar se tiče udeležbe, lepo uspel, smo se v prijetni tovariški družbi zabavali nekaj ur.

Odbor je imel v pretekli poslovni dobi 5 sej, na katerih so se reševali tekoči posli.

Za bodoče poslovno leto želim v prvi vrsti — kakor že lansko leto — da se število članstva še bolj pomnoži in zlasti da se bo med člani obdržalo in še povečalo zanimanje za društveno delovanje. Tudi naše društvo se nahaja v težkih časih, borimo se z materijalnimi težkočami zlasti pri izdajanju »Slovenskega Pravnika«, vendar z dobro voljo in z intenzivnim skupnim delovanjem vsega članstva za čim večji uspeh, končno pa tudi z rednim plačevanjem članarine bodo premagane vse težkoče.

Za poročilom tajnika, ki je bilo soglasno sprejeto, je podal blagajnik dr. Urbanec Anton poročilo:

Dohodki so znašali:

saldo iz l. 1933 pri Poštni hranilnici, podružnica v Ljubljani	Din	604.13
članarina	>	54.528.77
prodaja posameznih števil in letnikov »Slov. Pravnika«	>	1.155.50
prodaja terminologije na račun kongresa pravnikov slovan-		
skih držav v Bratislavi	>	621.—
kongresni prispevki za kongres v Zagrebu	>	4.520.—
podpore	>	14.000.—
popust pri Narodni tiskarni	>	1.000.—
	<u>Din</u>	<u>76.429.40</u>

Izdatki so znašali:

tiskarna	Din	50.479.—
honorarji	>	15.233.—
ekspedicija	>	1.202.50
upravni stroški	>	4.832.50
založeno za kongres v Zagrebu	>	4.570.—
saldo pri Poštni hranilnici, podružnici v Ljubljani	>	112.40
	<u>Din</u>	<u>76.429.40</u>

Neporavnani dolg v tiskarni je znašal koncem leta 1934. Din 10.000.—, ki je krit s še neporavnano članarino.

Obenem predlaga blagajnik, da ostane članarina v dosedanji višini Din 60.—

Preglednik dr. Žirovnik je poročal, da je blagajniško stanje v redu in predlagal da se podeli odboru absolutorij, kar je bilo soglasno sprejeto.

Pri volitvah so bili na predlog dr. Skaberneta Frana ponovno izvoljeni per acclamationem dosedanji predsednik, odborniki in revizorja, nakar se je predsednik dr. Dolenc v svojem imenu in v imenu odbora zahvalil za zaupanje, ki mu je bilo izraženo s ponovno izvolitvijo.

Pri slučajnostih je predsednik sporočil željo Društva slušateljev pravne fakultete v Ljubljani, da bi se knjižnici tega društva poklonile strokovne knjige in je vse člane pozval, da po možnosti ugrade tej prošnji in s tem podpro naše pravnike akademike pri njihovem študiju.

Nato se je razvila debata o nameravani reformi slovenske pravne terminologije, pri čemur je zlasti predsednik dr. Dolenc naglašal, da je treba s tem vprašanjem takoj začeti v cilju, da se naša terminologija skuša popraviti in eventualno zblížati s srbohrvatsko pravno terminologijo.

Univ. prof. Maklecov je priporočal, da se skuša vzbuditi večje zanimanje za »Slovenski Pravniki« in je v to svrhu predlagal da se vsebina »Slovenskega Pravnika« vsakokrat publicira v kratkih obrisih v dnevnem časopisju; predsednik dr. Dolenc je pozdravil to misel in je obljubil, da bo odbor to vprašanje uredil.

Na koncu je predlagal podpredsednik dr. Sajovic občnemu zboru, da se dvorni svetnik Bežek izvoli za častnega člana društva »Pravnika«. Naglašal je pri tem številne zasluge, ki si jih je stekel dvorni svetnik Bežek za naše društvo kot dolgoletni član odbora in urednik »Slovenskega Pravnika«, zlasti v jezikovnem oziru. Občni zbor je sprejel predlog soglasno in z odobravanjem, nakar se je odlikovanec za visoko počaščenje toplo zahvalil.

S tem je bil dnevni red izčrpan.

**Dr. Böhm Ljudevit.** Dne 14. marca t. l. je umrl po dolgi in težki bolezni upokojeni prvi ravnatelj trgovske akademije v Ljubljani in honorarni profesor ljubljanskega vseučilišča, dr. Böhm Ljudevit. Narodno-gospodarska stroka, kateri je posvečal rajni po prevratu vso svojo pozornost in obširne študije, je privedla dr. Böhma v vrste »Pravnikovih« članov. Dasi po poklicu ni bil pravnik, je postal navdušen prijatelj društva »Pravnika«, čigar procvit mu je bil mnogo bolj pri srcu kakor mnogim pravnikom. Zaposlen v veliki meri na učnem zavodu in posvečujoč svoje moči in bogato izkustvo raznim ustanovam in društvom, s posebno vne-mo praktičnim gospodarskim problemom, ni nikdar pozabil, da je tudi član pravniškega društva in da mora tudi nasproti temu izpolniti dolžnost. Ni bilo leta, da ne bi imel predavanja pod »Pravnikovim« okriljem, omenil je, da je to zanj več kakor obvezno. Zastopal je »Pravnikove« vrste tudi na kongresih jugoslovanskih pravnikov kot večkratni referent za gospodarska pravna vprašanja. Tako je izpolnjeval v društvu precejšnjo vrzel, ki bo po njegovi smrti zopet nastala, in sicer tembolj, ko je bil pripravljen brez dolgega pomišljanja prevzeti takoj poverjeno nalogo. To je izvršil vedno z največjo temeljitostjo in z redko govorniško sposob-

nostjo, ki je potegnila poslušalce vselej za seboj, nič manj pa s pravim mladeniškim navdušenjem, ki mu je bilo lastno do zadnjega. Zato bo ostal v najlepšem spominu.

**Kronika društva »Pravnika«.** Društveni odbor se je konstituiral kakor prejšnje leto: predsednik dr. Dolenc, podpredsednik dr. Sajovic, tajnik dr. Lučovnik, blagajnik dr. Urbanc; urednik »Slovenskega Pravnika« dr. Sajovic. — V zadnjih dveh mesecih so predavali v društvu: odvetniški pripravnik dr. Voršič J. »O zaščiti upnikov de lege ferenda (22. februarja 1935), univ. profesor Maklecov A. »O analogiji v kazenskem pravu (1. marca 1935), univ. prof. dr. Dolenc M. »V pričakovanju zopetne novelizacije kazenskega postopnika« (6. marca 1935) in dr. Murko Vl. »O novejši bančni zakonodaji (29. marca 1935). — Za jugoslovanski kongres pravnikov je predlagalo tudi društvo izbrana vprašanja, ki naj bi se postavila kot teme na dnevni red kongresa.

**Osebnosti.** Za predsednika kasacijskega sodišča v Beogradu je postavljen K a t a n i ć Božidar, za podpredsednika Stola sedmoroce odd. B v Zagrebu dr. U c o v i ć Ivo. — Postavljeni so: za pristava pri okrožnem sodišču v Ljubljani R u s Ernest, za višja p. t. svetnika pri direkciji pošte v Ljubljani dr. Kurbus Bogdan in S u h a č Anton; premeščena sta sreska podnačelnika S k a l e Otmar v Kočevje in G r a b r i j a n Miloš v Mursko Soboto. — Odvetniško pisarno sta otvorila dr. K o r č e Adolf v Ljubljani, W e b l e Demetrij v Novem mestu, preselil se je odvetnik dr. G r u d e n J. v Trzič. — Izvrševanju odvetništva so se odpovedali dr. A h a z h i z h Viktor, dr. P u c Dinko in dr. P o l e n š e k Jurij. — Umrli so dvorni svetnik dr. Z b a š n i k Fran, okrajni glavar v pok. D e l C o t Gustav, hon. univ. prof. dr. B ö h m Ljudevit, odvetnik dr. P r u s Anton, dvorni svetnik v pok. B e ž e k Božidar in odvetnik dr. V e s n i k Slavko.

**Društvo prijateljev juridične fakultete** je imelo dne 22. marca 1935 redni občni zbor. Vodil ga je predsednik apel. sodišča g. V r a n č i č, ki je po kratkem pozdravnem nagovoru podelil besedo društvenemu tajniku, namestniku viš. drž. tožilca in priv. doc. g. dr. M u n d i. Iz njegovega poročila posnemamo naslednje podatke:

Društvo je smatralo tudi v preteklem letu za najvažnejšo nalogo, da podpre po možnosti izdajanje Zbornika znanstvenih razprav, ki ga izdaja profesorski zbor naše pravne fakultete. Fakulteta nima zadostnih sredstev, da bi izdajala ta Zbornik, vladna podpora pa je malenkostna. Izhajanje Zbornika je zato odvisno od gmotnih sredstev, ki jih zbira društvo. Zato to člane zbira in skrbi, da vsaj ohrani njih sedanje število. Zbiranje se vrši po poverjenikih, in sicer osebno, pismeni pozivi za obnovo članarine se niso obnesli. Leta 1934 je imelo društvo 375 članov. Za vsakega člana plača društvo fakulteti 30 Din, dočim ostane društvu 10 Din za režijo. Lansko leto je plačalo društvo fakulteti skupaj 11.250 Din, ostanek v znesku 7.240.50 Din je morala kriti fakulteta iz svojega. Ako bi doseglo število članov 600, bi bili s tem kriti vsi stroški za izdajanje Zbornika. Razen tega je odbor pazljivo sledil vsem dogodkom, ki se tičejo naše fakultete in univerze. Pridružil se je gibanju za ustanovitev vseučiliščne knjižnice in poslal na pristojna mesta primerno resolucijo. Ob tragični smrti Nj. V. kralja se je vršila žalna seja in sta bili od-



poslani žalni brzojavki ministrskemu predsedniku in ministru dvora. Pogreba samega se je odbor udeležil po dveh odposlancih, članih državnega sveta dr. št. Sagadinu in I. Škarji. Končno je uvedel odbor akcijo za nabiranje knjig pravne vsebine za slušatelje pravne fakultete. Nabranih je bilo 83 knjig in izročeni dekanatu.

Blagajnik apel. sodnik in priv. doc. dr. Sajovic je podal blagajniško poročilo. Društvo je prevzelo gotovine iz lanskega leta 2572.49 Din, članarine je nabralo 15445.25 Din, drugih dohodkov je imelo 272.75 Din. Vseh dohodkov je tedaj bilo 18290.49 Din. Tem nasproti stoje ti-le izdatki: pisarniški in poštni stroški 819.12 Din, provizija poverjenikom in služiteljem 1708 Din, drugi manjši izdatki 430 Din, skupaj torej 2957.12 dinarjev. V državni hipotekarni banki je naloženo 15000 Din, gotovina na poštne čekovne račune je znašala 310.37 Din, v ročni blagajni je bilo ob zaključku računa 23 Din. Denarja se je nabralo zato toliko, ker društvo še ni odvedlo pripadajoče kvote pravni fakulteti.

Preglednika sta predlagala, da se podeli odboru absolutorij, kar je bilo soglasno sprejeto.

Pri volitvah je bil izvoljen soglasno ves doslejšnji odbor z izjemo bivšega finančnega direktorja dr. Valjavca; namesto tega je prišel v odbor sedanji direktor Sedlar Avgust.

Pri slučajnostih je bilo pokrenjeno vprašanje, kako nadaljevati akcijo za zbiranje knjig, namenjenih društvu slušateljev juridične fakultete in o tem, kako bi se te knjige ohranile in ne poizgubile z izposojenjem posameznikom.

**Dokler pooblaščenec pooblastila ne sprejme, ga ni treba kolkovati.** (Razsodba upravnega sodišča v Celju z dne 28. februarja 1935 F 71/34-9.) S plačilnim poveljem davčne uprave v Mariboru z dne 6. novembra 1933, št. likv. knjige o »dostavama« 60/33 je bilo naloženo tožiteljici A. B., da mora plačati redno takso v znesku Din 10.— in dvakratno povišano takso v znesku Din 20.—, ker ni kolkovala z Din 10.— substitucijskega pooblastila na pooblastilu svojega zastopnika v pravdi zoper C. C. pri sreskem sodišču v Slovenski Bistrici. Proti temu plačilnemu nalogu se je tožiteljica A. B. pritožila na finančno direkcijo v Ljubljani, ta pa je z odločbo z dne 2. februarja 1934, št. 874 zavrnila pritožbo, češ, da je imeti postavitev namestnika na pooblastilu za novo sustitucijsko pooblastilo, za katero je plačati isto takso kakor za prvotno pooblastilo. Prigovora, da substitucijsko pooblastilo še ni bilo uporabljeno in da zato ni podvrženo taksi, direkcija ni upoštevala iz razloga, češ da je nastopila takšna obveznost že v trenutku, ko je bilo to pooblastilo izstavljeno.

Pritožbi zoper to odločbo je upravno sodišče ugodilo iz razlogov:

Substitucijska pooblastila je taksirati po zakonu o sodnih taksah prav tako kakor pooblastila sploh, in sicer s takso po tar. št. 56. Če je pooblastilo omejeno (posebno), kakor v tem konkretnem primeru, znaša taksa 10.— Din. Zakon o sodnih taksah nima določbe, katere listine je treba smatrati za pooblastilo. Zato je uporabiti zadevne določbe občnega državlanskega zakonika. Po § 1005 o. d. z. je pooblastilo listina, ki jo izda pooblastitelj pooblaščenцу o sklenjeni pogodbi. Ker je torej pooblastilo pismena oblika pooblastilne pogodbe, postane pravnoveljavno šele, ko ga pooblaščenec sprejme. Sprejem pooblastila pa more pooblaščenec izjaviti po § 863 o. d. z. izrečno (n. pr. s pismeno izjavo na pooblastilu)

ali pa molče s konkludentnimi dejanji (n. pr. z uporabo pri sodišču). Brez pooblaščenčevega pristanka v tej ali oni obliki pooblastilo ni perfektno in dosledno temu tudi ni obvezno taksi. Iz tega izhaja, da ni pravilno naziranje finančne direkcije, da je za takšno obveznost po tar. post. 56 Zst. zadostna že enostranska izstavitev pooblastila ne glede na to, ali je pooblaščenec sprejel pooblastitev ali ne. Ker na predmetnem substitucijskem pooblastilu ni izrečne substitutove izjave o sprejemu pooblastitve, bi bila morala finančna direkcija glede na gori razložene zakonske določbe ugotoviti, ali je kdo od navedenih namestnikov tožiteljčinega pravnega zastopnika s kakim pravnim dejanjem pri sodišču dejanski prevzel zastopstvo, ki mu je bilo zaupano. To toliko prej, ker je tožiteljica trdila v pritožbi, da v substitucijskem pooblastilu navedeni namestniki njenega pravnega zastopnika niti utegnili niso prevzeti zastopstvo, kajti toženec zoper plačilno povelje, ki je bilo izdano na njeno opominsko tožbo, ni vložil opreka in zato ni bilo ustne sporne razprave, pri kateri naj bi jo bil zastopal eden od imenovanih namestnikov njenega pravnega zastopnika. Tožena finančna direkcija vsled svojega nezakonitega stališča ni ugotovila navedene bistvene okolnosti. Zato je moralo upravno sodišče tožbi ugoditi in izpodbijano odločbo razveljaviti, deloma zaradi nepravilne uporabe zakona deloma zaradi nedostatkostni postopanja.

Priobčil dr. R. Ravnik.

**Poslovanje borznega rzsodišča ljubljanske borze za blago in vrednote v letu 1934.** Za poslovno leto 1934 je izkazano zmanjšano število tožb za 290, tako da je bilo rešiti vključno s tožbami, ostalih iz prejšnjega leta (16), v celem 1182 (1166 + 16). V novo priraslih tožbah je bil tožbeni zahtevek oprt na tehniški borzni posel v 3 primerih, 1179 tožb pa je izviralo iz poslov, sklenjenih izven borze.

Od vseh tožb so bile zavrnjene zaradi nepristojnosti 3, s poravnavo rešenih je bilo 11, z zamudno sodbo 890, s sodbo po završenem razpravi 52, na drug način 22, dočim miruje postopek v 125 primerih, nerešenih je ostalo 79 tožb.

Postopek je trajal v pravnih stvareh, rešenih s sodbo, od dne vlozene tožbe do izrečne sodbe manj kot en mesec v 893, nad en mesec v 60 primerih. Od pravn, ki so trajale do enega meseca, je bilo rešenih 210 v 8 dneh, 537 v 14 dneh, 146 pa v času nad 14 dnevi do enega meseca. Pri tem je treba pripomniti, da so vzroki nad en mesec trajajočega postopka v tem, da je bilo vročanje tožb tožencem često združenc s težkočami, ker toženci niso hoteli prevzeti po pošti poslana tožbe, ali pa, ker je bilo treba razpravo preložiti zaradi izvedbe dokazov ali iz drugih tehtnih razlogov.

Pri vtoženih, izven borze sklenjenih poslih, ni bil član borze tožitelj v 580, toženec pa ne v 1162 primerih. Med imenovanimi strankami je bilo 1648 domačinov in 14 tužcev. Odvetniki so zastopali tožitelje v 611, tožene pa v 39 primerih. Tožbam proti strankam, ki niso bili borzni člani, je bilo ugodeno v 937 primerih, 2 tožbi sta bili zavrnjeni.

Nazadovanje tožb je očitvidna posledica slabših gospodarskih razmer, zaradi česar so trgovci v letu 1934 manj na kredit prodajali. **B. B.**



Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika in letniki „Slovenskega Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1934 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — cena 30 Din.

---

Kupimo 1. in 2. številko letnikov 1930., 1931. in 1933. »Slovenskega Pravnika«. Ponudbe na upravo lista.

---

Opozarjamo na skupščino Kongresa jugoslovanskih pravnikov meseca septembra 1935.